

การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี

โดย

นางสาวปรัชญาพร พัฒนผล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารงานวัฒนธรรม

วิทยาลัยนวัตกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พ.ศ. 2554

The Development of Cultural Tourism Route along the Phetchaburi
River

By

Miss Prachyaporn Pattanapon

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Art

Cultural Management

College of Innovation

Thammasat University

2011

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วิทยาลัยนวัตกรรม

วิทยานิพนธ์

ของ

นางสาว ปรัชญาพร พัฒนผล

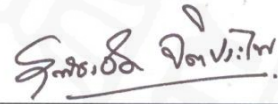
เรื่อง

การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

เมื่อ วันที่ 1 พฤษภาคม 2554

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(ดร. สุทธิจักรจิต จิตประไพ)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

(ดร. อภิญา บัคคาลา อรุณนภาพร)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

(รองศาสตราจารย์ ชนัญ วงษ์วิภาค)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

(ดร. ยอดมณี เทพานนท์)

คณบดี

(รองศาสตราจารย์ ดร. โกวิท ชาญวิทยาพงศ์)

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี” เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำในแม่น้ำเพชรบุรี และ 2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว ต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว โดยผู้ศึกษาได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคเอกสาร ภาคสนาม และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม กลุ่มตัวอย่างในการเก็บข้อมูล คือ ตัวแทนชุมชน 4 ตัวอย่าง ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว 8 ตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ

ผลการศึกษาพบว่าตัวแทนชุมชนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมเป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกัน คือ เห็นด้วยและพร้อมให้การสนับสนุนการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรม เนื่องจากการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวจะมีส่วนช่วยให้ชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี รวมไปถึงศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีของเพชรบุรีจะเป็นที่รู้จักมากขึ้น คนในชุมชนเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ภายในชุมชน ทั้งนี้ตัวแทนชุมชนมีความคิดเห็นว่าการท่องเที่ยวอาจจะส่งผลกระทบต่อมลภาวะทางเสียงและขยะที่จะเกิดจากการท่องเที่ยว โดยตัวแทนชุมชนมีความต้องการที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวในทุกขั้นตอนไม่ว่าจะเป็น ขั้นตอนการวางแผนพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว การบริหารจัดการทางการท่องเที่ยว การให้บริการทางการท่องเที่ยว การให้ข้อมูลและความรู้ด้านวิถีชุมชนแก่นักท่องเที่ยว รวมไปถึงด้านบริการขนส่ง

ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวมีความคิดเห็นที่หลากหลายต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว กล่าวคือ หากสามารถพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวได้ก็จะส่งผลดีต่อเพชรบุรีทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม เกิดการกระจายรายได้เข้าสู่ชุมชน และการท่องเที่ยวของเพชรบุรีจะเป็นที่รู้จักมากขึ้น รวมถึงส่งผลดีต่อแม่น้ำเพชรบุรีที่คนจะได้หันมาใส่ใจดูแลแม่น้ำเพชรบุรีให้มากขึ้น ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวต้องการให้แหล่งท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวในด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ความสะอาด การบริการทางการท่องเที่ยว และการจัดการภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยว

ในส่วนของปัญหาและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นในขั้นตอนของการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว นั้น ตัวแทนชุมชนและผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวมีความคิดเห็นที่คล้ายคลึงกัน คือ ปัญหาด้านปริมาณน้ำในแม่น้ำเพชรบุรีที่มีปริมาณไม่สม่ำเสมอตลอดทั้งปีและบางครั้งน้ำในแม่น้ำก็แห้งขอดทำให้ไม่สามารถล่องเรือได้ ปัญหาความร่วมมือจากทางภาครัฐกล่าวคือ หากภาครัฐไม่

ความร่วมมือการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวก็จะเป็นไปได้โดยยาก รวมไปถึงการขาดบุคคลากรที่มีประสบการณ์ในการทำงานด้านการท่องเที่ยว

แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ การเปิดโอกาสให้ชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวในขั้นตอนต่าง ๆ ของการพัฒนา โดยอาจประสานความร่วมมือระหว่างชุมชน แหล่งท่องเที่ยว สถาบันการศึกษา และหน่วยงานภาครัฐ ในการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกัน โดยรูปแบบของการท่องเที่ยวควรเป็นการท่องเที่ยววัฒนธรรมเนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรีล้วนเป็นแหล่งรวมทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สำคัญไว้มากมายไม่ว่าจะเป็นงานศิลปะ งานช่างแขนงต่าง ๆ งานสถาปัตยกรรม วิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมชุมชน

Abstract

The research on “The Development of Cultural Tourism Route along Phetchaburi River” is a qualitative research and aims to achieve the following two objectives. First, it aims to study the approach of the development of cultural tourism route along the Phetchaburi River. This research, also, aims to address ideas and demands for participation from communities and tourist attractions in the aforementioned development. The researcher has gathered information from relevant literature and first-hand data collection, the latter of which was made through both participated and covert observational techniques. The samples of the survey are four community representatives and eight administrators of tourist attraction. The selections of samples are specific while the devices used for the data collection include structured interviews and informal conversations.

This research has found that the opinions on the development of cultural tourism route, as expressed by the community representatives, are generally supportive of the development, and they have expressed readiness to support the initiative for the development as communities and tourist attractions in the municipal district of Phetchaburi will benefit from the development. The benefits of the development of cultural tourism route include the possibilities that art, culture, and traditions, which are characteristics of Phetchaburi will become more well-known and that better income distribution within the communities will be achieved. However, community representatives have had certain reservations on the ground of possible noise pollution and littering resulted from tourism. There is indeed a notion that the community wants to be a part of the development of cultural tourism route, which involves planning, playing a role in tourism management, providing tourism services, providing information and local knowledge to tourists, and providing transportation.

The administrators of tourist attraction, likewise, offer various viewpoints, which include the belief that the development would benefit Phetchaburi both economically and socially. They believe that tourism will generate greater income

distribution to the community and that tourism in Phetchaburi would be known more widely. Another benefit resulting from the development is the awareness to environmentally preserve and protect Phetchaburi River, according to the administrators. They also expressed their demand to be a part of the development in terms of facilitating tourism, servicing tourists, and landscaping tourist attractions.

Possible problems and obstacles posing to each stage of development have also been considered, and both community representatives and administrators of tourist attraction have made reservation on the seasonal inconsistency of the level of the water in the Phetchaburi River. At times, the level would drop so low that the river cannot possibly accommodate any boat. The lack of cooperation from the government sector is another possible obstacle they expected to pose to the development. They added that, without the government support for the development, it would be difficult to achieve the goal of the tourism development. Personnel with experience in tourism are also crucial to the success of the development, according to the sources.

The approach for the development is to open up opportunities to communities and tourist attractions to seek participation in the development of tourism trail at every stage of the development. Cooperation might be sought after in form of joint coordination in tourism management planning between communities, tourist attractions, educational institutions, and government agencies. Cultural tourism has been shown to be the preference for tourism development in the municipal district of Phetchaburi since the area has in possession several important cultural resources, including arts, architectures, lifestyles, traditions, and local community culture.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ก็ด้วยความกรุณาจากอาจารย์ที่ปรึกษาทั้ง 2 ท่าน ดร. อภิญา บัศคาลา อรุณนภาพร และ รศ. ชันญ์ วงษ์วิภาค ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ดร. สุพัชร์จิต จิตประไพ และกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ดร. ยอดมณี เทพานนท์ ที่สละเวลาในการให้คำปรึกษา คำแนะนำ ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ตลอดจนแนวทางในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ขอขอบพระคุณ ผศ. สิรวิรัตน์ เรืองวงษ์วาร ผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ประวัติศาสตร์ ฯลฯ ของไทยในแง่มุมต่าง ๆ ตลอดจนให้โอกาสศิษย์คนนี้ทั้งด้านการทำงาน การเรียน รวมถึงการให้คำแนะนำ คำปรึกษา ในด้านต่างๆ อย่างไม่เคยปฏิเสธเสมอมา

ขอขอบคุณน้ำแก้วและพี่ต๋ม ที่ให้ความช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อสถานที่สำหรับการลงเก็บข้อมูลที่เพชรบุรีด้วยไมตรีจิตที่ดีทุกครั้ง รวมถึงตัวแทนชุมชนและผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวทุกท่านที่เขตเทศบาลเมืองเพชรบุรีที่เอื้อเฟื้อเพื่อข้าพเจ้าด้วยดีตลอดการลงพื้นที่เก็บข้อมูล

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ MCT 6 ตาล จา พี่เหม่ม อาร์ม แนท ที่คอยสอบถาม กระตุ้นเป็นห่วง และให้ความช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จ ตลอดจนทีมงานมิวเซียมสยามที่คอยถามไถ่และเป็นกำลังใจให้เสมอมา

สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณในคุณของพ่อและแม่ที่ให้การสนับสนุนลูกคนนี้ตลอดมา ซึ่งเป็นกำลังใจและแรงผลักดันที่สำคัญที่สุดสำหรับข้าพเจ้าในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ปรีชญ์ภาพร พัฒนผล

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

2554

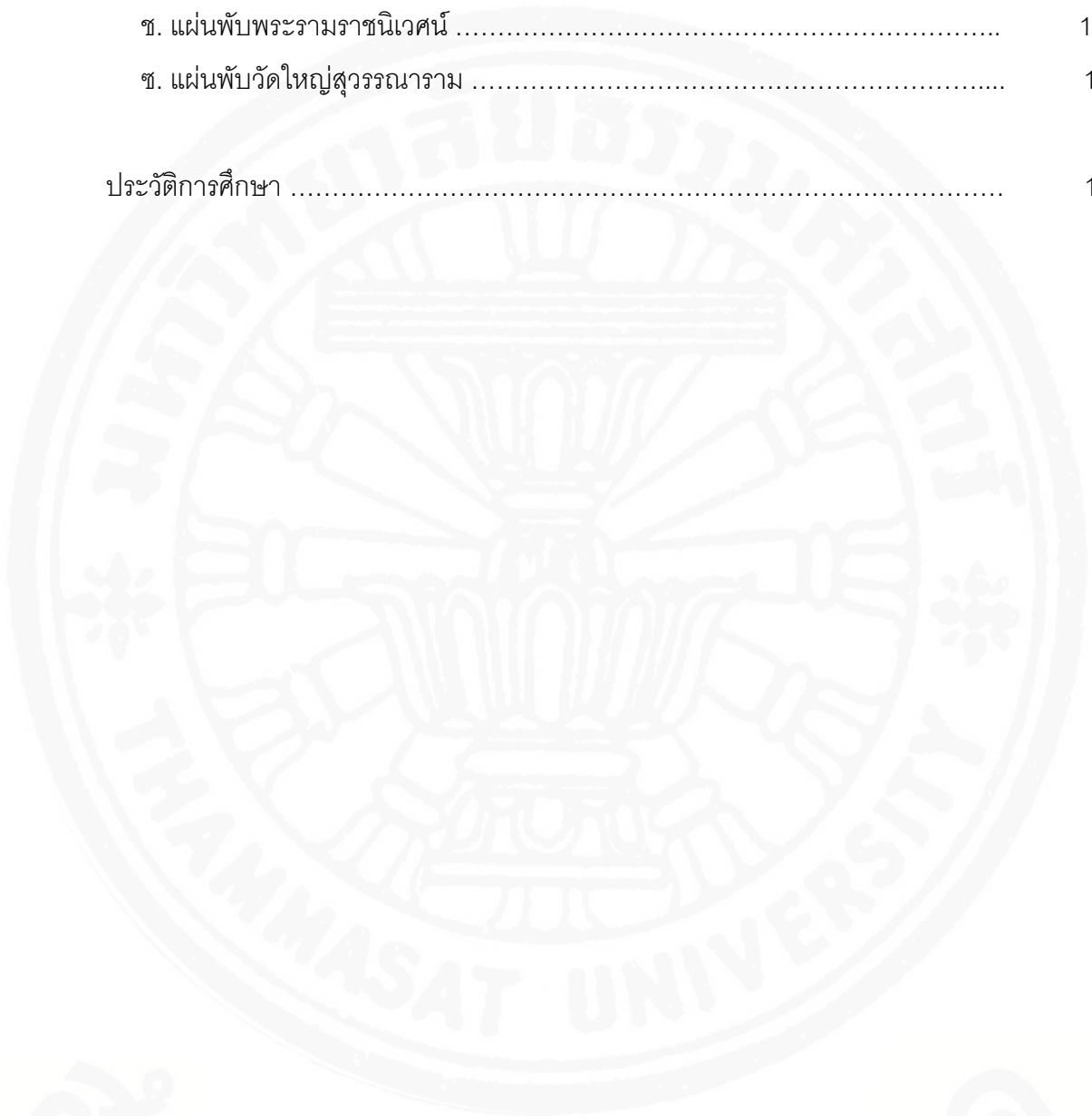
สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ	(1)
กิตติกรรมประกาศ	(5)
สารบัญตาราง	(10)
สารบัญภาพประกอบ	(11)
บทที่	
1. บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	4
1.3 คำถามในการวิจัย	4
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	5
1 ขอบเขตด้านพื้นที่	5
2 ขอบเขตด้านประชากร	7
3 ขอบเขตด้านเนื้อหา	7
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ	7
1.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย	9
2. แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	10
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยววัฒนธรรม	10
2.1.1 ความหมายและคำจำกัดความของการท่องเที่ยว	10
2.1.2 ความหมายและคำจำกัดความของการท่องเที่ยววัฒนธรรม.....	13
2.1.3 วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยววัฒนธรรม	14

บทที่	หน้า
2.1.4 หลักการของการท่องเที่ยววัฒนธรรม	15
2.1.5 องค์ประกอบของการท่องเที่ยววัฒนธรรม	15
2.1.6 เส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรม	16
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม	18
2.2.1 ความหมายและคำจำกัดความของทรัพยากรวัฒนธรรม	18
2.2.2 การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม	20
2.2.3 การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	25
2.2.4 การจำแนกประเภทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	25
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	27
2.3.1 ความหมายและคำจำกัดความของแหล่งท่องเที่ยว	27
2.3.2 องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว	28
2.3.3 การวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	29
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน	33
2.4.1 ความหมายของชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชน	33
2.4.2 ลักษณะของการมีส่วนร่วม.....	35
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	37
3. ระเบียบวิธีวิจัย	45
3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	45
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	47
3.2.1 แบบสัมภาษณ์	47
3.2.2 แบบสังเกตการณ์	47
3.2.3 การใช้เครื่องบันทึกเสียง	48
3.3 การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	48
3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	48
3.4.1 ข้อมูลภาคเอกสาร	48
3.4.2 ข้อมูลภาคสนาม	49
3.5 การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล.....	49

บทที่	หน้า
3.5.1 การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ	49
3.5.2 การนำเสนอข้อมูล	51
4. ผลการศึกษาและการวิเคราะห์ผลการศึกษา	53
ผลการศึกษา	54
4.1 บริบทของพื้นที่ศึกษา	54
4.2 ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกตัวแทนชุมชน	56
4.3 ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว	78
การวิเคราะห์และอภิปรายผลการศึกษา	91
1. แม่น้ำเพชรบุรี	91
2. ชุมชน	93
3. แหล่งท่องเที่ยว	104
5. สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	113
5.1 สรุปผลการศึกษา	114
5.2 แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี	119
5.3 ข้อเสนอแนะจากการศึกษา	121
5.4 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป	123
รายการอ้างอิง	124
ภาคผนวก	
ก. โครงคำถามในการสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชน	131
ข. โครงคำถามในการสัมภาษณ์ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว	133
ค. ตารางเปรียบเทียบความคิดเห็นของตัวแทนชุมชนและผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวที่มี ต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี.....	134
ง. แผ่นพับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนวัดเกาะ	137

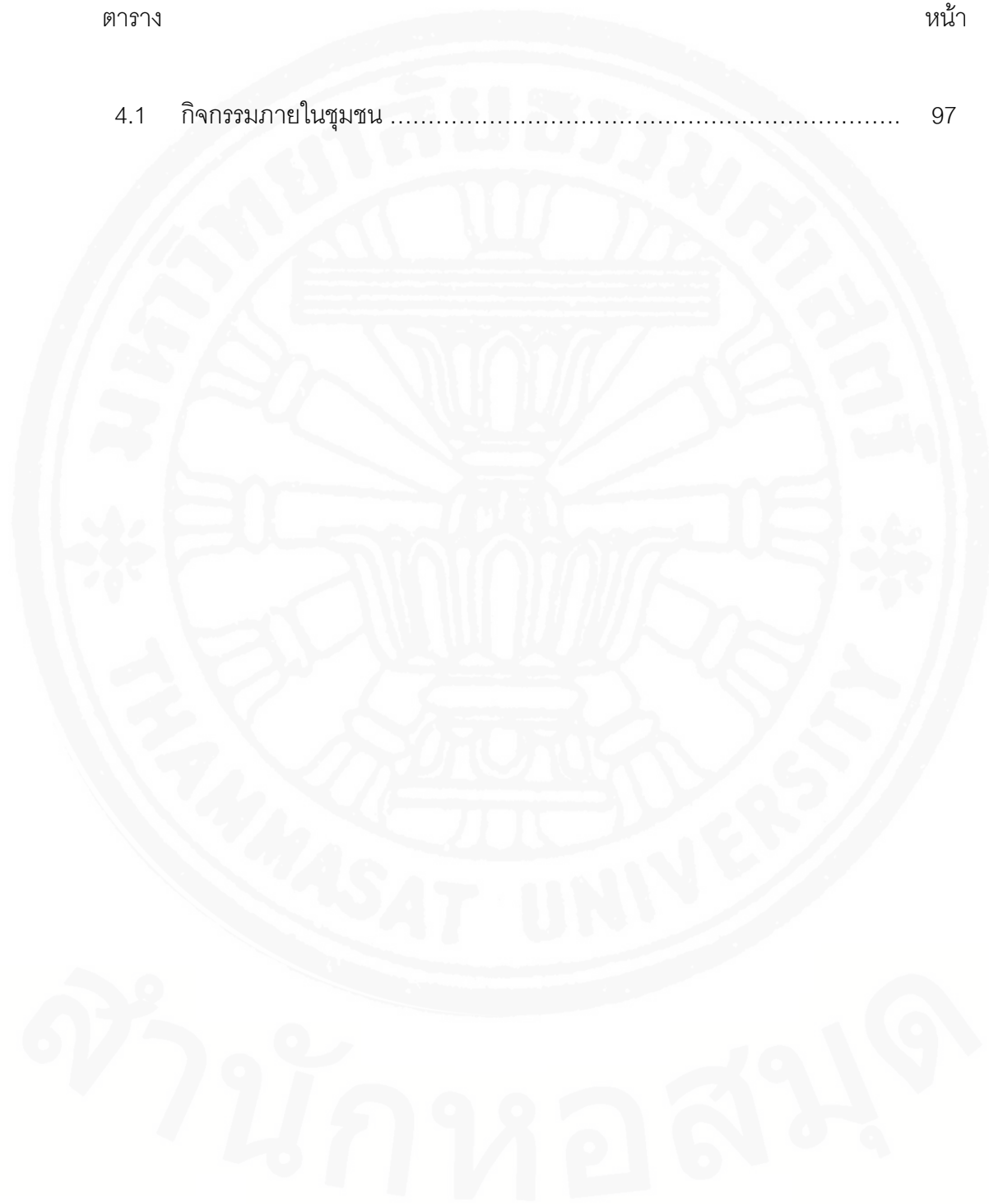
จ. แผ่นพับชุมชนพระปรางค์	138
ฉ. แผ่นพับวัดกำแพงแดง	139
ช. แผ่นพับพระรามราชินีเวศน์	140
ซ. แผ่นพับวัดใหญ่สุวรรณาราม	141
ประวัติการศึกษา	142

สำนักหอสมุด

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
4.1 กิจกรรมภายในชุมชน	97

สารบัญภาพประกอบ

ภาพที่	หน้า
1.1 แผนที่เขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี	6
2.1 ความต่อเนื่องของการมีส่วนร่วม	35
4.1 สภาพแม่น้ำเพชรบุรีในปัจจุบัน เขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี	55
4.2 การสัญจรในแม่น้ำเพชรบุรีเมื่อครั้งอดีต.....	57
4.3 การทำกระบอกน้ำตาลริมแม่น้ำเพชรบุรีของชาวบ้านในอดีต	58
4.4 ประเพณีการแห่เรือองค์ของเมืองเพชรบุรีเมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 52	59
4.5 ที่ตั้งของอุตสาหกรรมข้าวเกี๋ยบงภายในชุมชนวัดเกาะ	60
4.6 การทำกิจกรรมทางสังคมของชุมชนหน้าพระลาน ร่วมกับเทศบาลเมืองเพชรบุรี	62
4.7 แผนที่เดินดินของชุมชนวัดเกาะ	65
4.8 การต้อนรับคณะนักศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศึกษาดูงานของชุมชน วัดเกาะ	65
4.9 การผลิตน้ำดื่มของชุมชนวัดเกาะ	68
4.10 บริเวณด้านหน้าพระที่นั่งศรเพชรปราสาท พระรามราชนิเวศน์	79
4.11 อุโบสถสมัยอยุธยาตอนปลาย วัดเกาะ เขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี	79
4.12 อุโบสถวัดปลับปลาชัยที่ตั้งของพิพิธภัณฑน์หนังใหญ่ เขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี ..	80
4.13 พระปรางค์วัดมหาธาตุ เขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี	81
4.14 วัดพระทรง เขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี	82
4.15 อุโบสถวัดไผ่ล้อม เขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี	82
4.16 เวิ้งกุฎี (ส่วนพระโบราณในสมัยอยุธยา) ในบริเวณวัดใหญ่สุวรรณาราม เขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี	83
4.17 ปราสาทกำแพงแลง วัดกำแพงแลง เขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี	87
4.18 กระบวนการต่อเนื่องของการมีส่วนร่วม	98
4.19 แผนที่มรดกวัฒนธรรมเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี	111
5.1 แผนที่เส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี	120

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

เพชรบุรีเป็นเมืองเก่าแก่มีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี สืบเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และมีความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม อาทิ อุทยานประวัติศาสตร์พระนครคีรี(เขาวัง) พระรามราชนิเวศน์ พระราชินิเวศน์มฤคทายวัน วัดมหาธาตุ วัดใหญ่สุวรรณาราม วัดกำแพงแลง วัดเกาะ เป็นต้น งานด้านศิลปกรรมของเมืองเพชรโดดเด่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวจนได้ชื่อว่า “สกุลช่างเมืองเพชรบุรี” มีคำกล่าวที่ว่าเพชรบุรีคืออยุธยาที่ยังมีชีวิต (กุศล เอี่ยมอรุณ, 2551, น. 49) ขณะเดียวกันเพชรบุรีก็เป็นหัวเมืองตะวันตกและเป็นเมืองท่าที่สำคัญเป็นจุดเชื่อมต่อที่จะเข้าสู่กรุงศรีอยุธยาหรือกรุงเทพฯ โดยเป็นจุดเปลี่ยนจากการเดินทางบกมาสู่ทางน้ำ เพชรบุรีมีแม่น้ำสายสำคัญและสายประวัติศาสตร์คือ แม่น้ำเพชรบุรี แม่น้ำสายนี้หล่อเลี้ยงผู้คนมาช้านานก่อให้เกิดวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ อาทิ ประเพณีแห่เรือองค์ ประเพณีแข่งเรือยาว แม่น้ำเพชรบุรีนี้มีเครือข่ายเชื่อมโยงกับแม่น้ำบางปะกงและแม่น้ำเจ้าพระยาด้วยระบบคลองธรรมชาติและคลองขุด (สุดาร่า สุขฉายา , 2547, น.48)

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเมื่อยามบ้านเมืองสงบสมเด็จพระนเรศวรและสมเด็จพระเอกาทศรถได้เสด็จทางชลมารคมายังเพชรบุรีเพื่อทรงตกเบ็ดที่ตำบลโตนดหลวง ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์สุนทรภู่ได้เดินทางมาเพชรบุรีด้วยเส้นทางเรือและบันทึกถึงการเดินทางในครั้งนั้นไว้ในนิราศเมืองเพชร โดยบรรยายถึงวิถีชีวิตริมสองฝั่งแม่น้ำเพชรบุรีว่าเต็มไปด้วยเรือนแพและเรือต่าง ๆ นำสินค้ามาซื้อขายแลกเปลี่ยนกันซึ่งสะท้อนให้เห็นภาพของชีวิตผู้คนในสมัยนั้นได้เป็นอย่างดี (กรมศิลปากร, 2502, น.55-56) นอกจากนี้แล้วพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเสด็จมาประทับที่เพชรบุรีและโปรดให้สร้างพระราชวังขึ้นเพื่อใช้เป็นที่เสด็จแปรพระราชฐานบนเขามหาสวรรค์ คือ พระนครคีรี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จมาเพชรบุรีหลายครั้งด้วยกัน อาทิ การเสด็จประพาสต้นทางเรือมายังเมืองเพชรบุรี โดยพระองค์ได้เสด็จไปทอดพระเนตรสถานที่ต่าง ๆ ในเมืองทั้งพระนครคีรี วัดใหญ่สุวรรณาราม วัดมหาธาตุ วัดพระทอง วัดเกาะและเสด็จเมืองเพชรบุรีทางเรืออีกครั้งในปี พ.ศ.2452 โดยพระองค์ได้เสด็จทางเรือล่องไปตามแม่น้ำเพชรบุรี (กรมศิลปากร, 2502, น.2, น.39)

ในปัจจุบันกระแสการท่องเที่ยวทางน้ำกำลังได้รับความนิยมมากขึ้นเห็นได้จากการฟื้นฟูการท่องเที่ยวไปยังลำน้ำที่เป็นเส้นทางสัญจรในอดีต อาทิ การล่องเรือชมวิถีชีวิตของผู้คนริมน้ำในคลองบางกอกน้อย คลองบางหลวง คลองอัมพวา คลองลัดมะยม เป็นต้น โดยการท่องเที่ยวทางน้ำประเภทแม่น้ำลำคลองในประเทศไทยเริ่มต้นมีมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา การท่องเที่ยวทางน้ำแห่งแรก คือ ตลาดน้ำย่านอำเภอดำรงชัยและย่านคลองบางแกว โดยชาวบ้านในบริเวณใกล้เคียงพายเรือบรรทุกสิ่งของต่าง ๆ ทั้งสินค้าบริโภค อุปโภคมาซื้อขายแลกเปลี่ยนกัน ทำให้เกิดเป็นย่านตลาดน้ำขึ้น ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำซึ่งมีลำน้ำเป็นเส้นทางสัญจรหลัก ต่อมาย่านตลาดน้ำได้มีการพัฒนาสร้างถนน ตลาดสด และอาคารพาณิชย์ บรรดาพ่อค้าแม่ค้าที่พายเรือมาค้าขายต่างก็พากันมาขายบนบกแทนตลาดน้ำจึงหมดความสำคัญไป (ศรายุทธ์ ผลโพธิ์, 2549, น. 2) จวบจนเมื่อปี พ.ศ. 2510 นักท่องเที่ยวได้แสวงหาตลาดน้ำแห่งใหม่ คือ ตลาดน้ำวัดไทร ซึ่งเป็นตลาดช่วงเช้าและได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ต่อมาในปี พ.ศ. 2510 ตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ได้เปิดตัวในฐานะแหล่งท่องเที่ยวและได้รับนิยมเป็นอย่างมากจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ (กองข่าวสารท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2552, น. 107)

จากการฟื้นฟูการท่องเที่ยวทางน้ำในสถานที่ต่าง ๆ แม่น้ำเพชรบุรีเป็นแม่น้ำสายสำคัญสายหลักของจังหวัดเพชรบุรีเปรียบเสมือนเส้นเลือดหล่อเลี้ยงที่สำคัญที่มีต่อการดำรงวิถีชีวิตของชาวเพชรบุรี โดยในอดีตชาวเพชรบุรีอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นบริเวณริมสองฝั่งแม่น้ำเพชรบุรี รวมถึงทรัพยากรวัฒนธรรมที่สำคัญ อาทิ วัดมหาธาตุ วัดพลับพลาชัย วัดเกาะ พระรามราชนิเวศน์ เป็นต้น ชาวเพชรบุรีได้ใช้ประโยชน์จากแม่น้ำเพชรบุรีทั้งการอุปโภค บริโภค การเกษตร การนันทนาการ รวมถึงเป็นเส้นทางสัญจรหลัก บริเวณตรงข้ามวัดมหาธาตุมีตลาดริมน้ำ มีเรือนานาชนิดนำผลผลิตทางการเกษตรขึ้นบกมาแลกเปลี่ยนและค้าขายกันทั้งข้าวสาร น้ำตาล เกลือ กล้วยวัดมหาธาตุมีชุมชนบ้านหม้อซึ่งเป็นชุมชนที่ผลิตหม้อตาลเพื่อบรรจุน้ำตาลปึกก่อนนำไปค้าขายยังแหล่งต่าง ๆ ส่วนย่านบ้านหัวถนน (บริเวณถนนพานิชเจริญใกล้กับวัดเกาะ) ในอดีตเป็นแหล่งที่คึกคักมากเพราะเป็นแหล่งใหญ่ที่รับซื้อน้ำตาล ข้าวสาร และอุตสาหกรรมข้าวเกรียบงา อีกทั้งยังเป็นแหล่งที่ตั้งของช่างทำทองเมืองเพชรที่มีฝีมืออันโดดเด่น คือ ตระกูลสุวรรณช่างและตระกูลทองสัมฤทธิ์ ในปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีการสร้างทางรถไฟสายใต้ปลายทางที่เมืองเพชรบุรีทำให้การเดินทางสะดวกและรวดเร็วมากยิ่งขึ้น รวมไปถึงการพัฒนาเส้นทางคมนาคมทั้งการสร้างทางรถไฟและการตัดถนน ส่งผลให้การเดินทาง

สะดวกสบายและรวดเร็วยิ่งขึ้นทำให้การใช้แม่น้ำเพชรบุรีที่เป็นเส้นทางสัญจรหลักค่อย ๆ เสื่อมความนิยมลง

ถึงแม้ว่าในปัจจุบันแม่น้ำเพชรบุรีจะไม่ได้เป็นเส้นทางสัญจรหลักดังเช่นในอดีต หากแต่แม่น้ำเพชรบุรียังคงมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตและจิตใจของชาวเพชรบุรี ทว่าในช่วงหนึ่งแม่น้ำเพชรบุรีประสบปัญหาภาวะเสื่อมโทรม เน่าเสีย อันเนื่องมาจากการทิ้งน้ำเสียจากบ้านเรือนของประชาชน การทิ้งขยะลงแม่น้ำเพชรบุรี การรुक้าแม่น้ำ ด้วยเหตุนี้ในปี พ.ศ.2547 จึงได้มีการฟื้นฟูและอนุรักษ์แม่น้ำเพชรบุรีขึ้นมาอีกครั้ง รวมถึงฟื้นฟูประเพณีต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับแม่น้ำเพชรบุรีที่ได้หายไปพร้อม ๆ กับการคมนาคมที่ทันสมัยที่ก้าวเข้ามา คือ ประเพณีแห่เรือองค์ ประเพณีการแข่งขันเรือยาว (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2546) และทางจังหวัดเพชรบุรีได้มีโครงการและกิจกรรมการฟื้นฟูและอนุรักษ์แม่น้ำเพชรบุรี ดังนี้ (แนวนโยบาย ทิศทางการพัฒนา และแนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ ของจังหวัดเพชรบุรี, 2552)

- งานสำรวจแม่น้ำเพชรบุรีเพื่อการขุดลอกและปรับปรุงตลิ่งตลอดสาย
- งานขุดลอกแม่น้ำเพชรบุรี
- งานป้องกันและแก้ไขปัญหาคารกัดเซาะตลิ่งแม่น้ำเพชรบุรี
- งานปรับปรุงภูมิทัศน์ริมแม่น้ำเพชรบุรี
- ส่งเสริมกิจกรรมการอนุรักษ์แม่น้ำเพชรบุรี เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว
- งานบำบัดน้ำเสียขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ริมแม่น้ำเพชรบุรี และพื้นที่ต่อเนื่อง

นอกจากนี้ในแผนพัฒนาจังหวัดเพชรบุรี พ.ศ. 2553-2556 ทางจังหวัดมีวิสัยทัศน์เกี่ยวกับการพัฒนา คือ “เพชรบุรีเมืองประวัติศาสตร์ที่มีชีวิต น่าเที่ยว น่าอยู่ เป็นแหล่งผลิตอาหารปลอดภัยสู่สากล” ซึ่งนำไปสู่ประเด็นยุทธศาสตร์ในด้านการท่องเที่ยว คือ เน้นให้เพชรบุรีเป็นเมืองประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมที่มีชีวิต น่าเที่ยว โดยมีกลยุทธ์ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ภูมิทัศน์และกิจกรรม โดยอาศัยทุนทางวัฒนธรรม ธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (แผนพัฒนาจังหวัดเพชรบุรี พ.ศ. 2553 – 2556, 2552)

ผลจากการสัมภาษณ์นักวิจัยท้องถิ่น (วิฑูรย์ คุ่มหอม, 2552) พบว่าปัจจุบันการสัญจรไปมาภายในเขตเทศบาลเมืองโดยรถยนต์นับว่ามีความสะดวกพอสมควรแต่เนื่องจากเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรีเป็นเมืองเก่าถนนในเมืองจึงคับแคบ ดังนั้นถนนบางสายจึงเป็นเส้นทางเดินรถทางเดียวและบางสายเป็นเส้นทางเดินรถสองทาง อาจทำให้ผู้ที่ไม่คุ้นเคยกับเส้นทางเกิดความ

สืบสนและหลงทางได้ การใช้แม่น้ำเพชรบุรีเป็นเส้นทางสัญจรก็นับว่าเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่สะดวกเพราะทรัพยากรวัฒนธรรมโดยมากมักตั้งอยู่ริมแม่น้ำเพชรบุรี

ดังนั้นเพื่อเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรีเข้าด้วยกันผ่าน การล่องเรือชมวิถีชีวิตริมสองฝั่งแม่น้ำเพชรบุรี อีกทั้งผู้ที่มาเยี่ยมชมจะได้เรียนรู้ถึงความหมาย ความเป็นมา วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นของเมืองเพชรบุรีจากคนท้องถิ่น การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมทางน้ำนอกจากจะเป็นการเสนอทางเลือกใหม่ทางการท่องเที่ยวแล้วยังจะเพิ่มความหลากหลายและความน่าสนใจในการท่องเที่ยวให้กับเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรีอีกทางหนึ่ง รวมถึงประโยชน์ที่จะตามมา อาทิ การแก้ไขปัญหาสภาพแวดล้อมทางน้ำเมื่อมีการใช้แม่น้ำเพชรบุรีในการสัญจรอีกครั้ง การให้ความสนใจในคุณภาพน้ำและสภาพแวดล้อมก็จะมีมากขึ้นซึ่งการอนุรักษ์แม่น้ำเพชรบุรียังจะช่วยรักษาสิ่งแวดล้อมโดยรวมด้วยซึ่งก็คือ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตริมแม่น้ำเพชรบุรีนั่นเอง ซึ่งตรงกับนโยบายด้านการส่งเสริมการพัฒนาเชิงอนุรักษ์ของจังหวัดเพชรบุรี ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาเรื่องการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี ต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี

1.3 คำถามในการวิจัย

1. แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรีเป็นอย่างไร
2. ความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมของตัวแทนชุมชนและผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี ต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรีเป็นอย่างไร

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาดังนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยทำการศึกษาเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเพชรบุรีในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี โดยพิจารณาจากความสำคัญของพื้นที่และเอกลักษณ์ของแหล่งทรัพยากรทางวัฒนธรรม โดยเริ่มที่พระรามราชนิเวศน์จนถึงบริเวณจวนผู้ว่าราชการจังหวัด โดยแหล่งท่องเที่ยวมีดังนี้

1.1 พระรามราชนิเวศน์ หรือ พระราชวังบ้านปืน สร้างขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเพื่อเป็นที่ประทับในฤดูฝน พระรามราชนิเวศน์มีพระตำหนักเพียงหลังเดียว คือ พระที่นั่งศรเพชรปราสาทจัดเป็นพระที่นั่งที่มีความสวยงามตามรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบตะวันตกเต็มตัว คือ แบบบาร็อค (Baroque) และแบบอาร์ต นูโว (Art Nouveau)

1.2 วัดเกาะ เป็นวัดเก่าแก่ตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา วัดเกาะเป็นสำนักช่างไม้ฝีมือดี ภายในวัดมีพิพิธภัณฑท์ที่เก็บรวบรวมข้าวของเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่ทำจากไม้ เช่น ธรรมมาสน์ ซึ่งเป็นฝีมือการออกแบบของช่างกลึง อยู่โปร่ง ที่แกะสลักลวดลายได้งดงามมาก ภายในอุโบสถมีภาพจิตรกรรมฝาผนังที่งดงามโดยฝีมือช่างสมัยอยุธยา

1.3 วัดพลับพลาชัย สร้างในสมัยอยุธยาตอนปลายเคยเป็นที่ประชุมกองทัพและฝึกอาวุธทหาร สิ่งที่น่าสนใจ คือ งานฝีมือแกะสลักบานประตูและบานหน้าต่างที่อุโบสถของช่างเพชรบุรี และยังมีพิพิธภัณฑท์หนึ่งใหญ่ตั้งอยู่ในวิหารซึ่งจัดแสดงตัวหนังสือเกือบ 40 ตัว

1.4 วัดมหาธาตุวรวิหาร หรือเรียกสั้น ๆ ว่า วัดมหาธาตุ ตามคติโบราณถือว่าเมืองที่มีวัดมหาธาตุซึ่งเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุเป็นเมืองใหญ่มีความสำคัญ วัดมหาธาตุโดดเด่นด้วยงานปูนปั้นหลากหลายฝีมือของสกุลช่างเมืองเพชร ทั้งงานปูนปั้นลวดลายแบบโบราณไปจนถึงงานปูนปั้นล้อเลียนการเมือง

1.5 วัดพระทอง เป็นวัดเก่าแก่อีกวัดหนึ่งในสมัยก่อนมีครูช่างแขนงต่าง ๆ มีงานฝีมือที่โดดเด่นไม่ว่าจะเป็นงานช่างเขียน ช่างทำเมรุลอย ช่างไม้แกะสลัก ช่างคนสำคัญ คือ พระอาจารย์เป้า ญาณปัญญา, ขุนศรีวังยศ, ครูหวน ตาลวันนา และช่างเฉลิม พึ่งแดง

1.6 วัดไผ่ล้อม เป็นวัดที่สร้างในสมัยอยุธยาปัจจุบันเป็นวัดร้างสิ่งที่น่าสนใจ คือ ลวดลายปูนปั้นภาพพุทธประวัติหน้าบันผนังประดับลวดลายปูนปั้นรูปนารายณ์

2.1 ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวที่กำหนดเป็นพื้นที่ศึกษา คือ พระรามราชนิเวศน์ วัดเกาะ วัดพลับพลาชัย วัดมหาธาตุ วัดพระทรง วัดไผ่ล้อม วัดใหญ่สุวรรณาราม และวัดกำแพงแลง สถานที่ละ 1 คน

2.2 ตัวแทนชุมชนจากชุมชนที่อยู่ริมแม่น้ำเพชรบุรีในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรีและชุมชนที่อยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นพื้นที่ศึกษาประกอบไปด้วย ชุมชนวัดเกาะ ชุมชนวิหารใหญ่-ไตรโลก ชุมชนหน้าพระลาน และชุมชนพระปรางค์

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมโดยมุ่งศึกษาใน 2 ประเด็น คือ

3.1 ศึกษาแนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี

3.2 ศึกษาความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี ต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรีและแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่คล้ายคลึงต่อไป

2. ทราบถึงความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรีต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวต่อไป

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หมายถึง แหล่งหรือสถานที่ที่แสดงถึงขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ วัดวาอาราม ในงานวิจัยนี้หมายถึง โบราณสถาน วัด พระราชวัง อาคารเก่า และชุมชนที่อยู่ในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดเพชรบุรี

การจัดการเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรม หมายถึง การจัดเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำในแม่น้ำเพชรบุรี โดยเน้นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมประเภทวัด พระราชวัง และชุมชนในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดเพชรบุรี

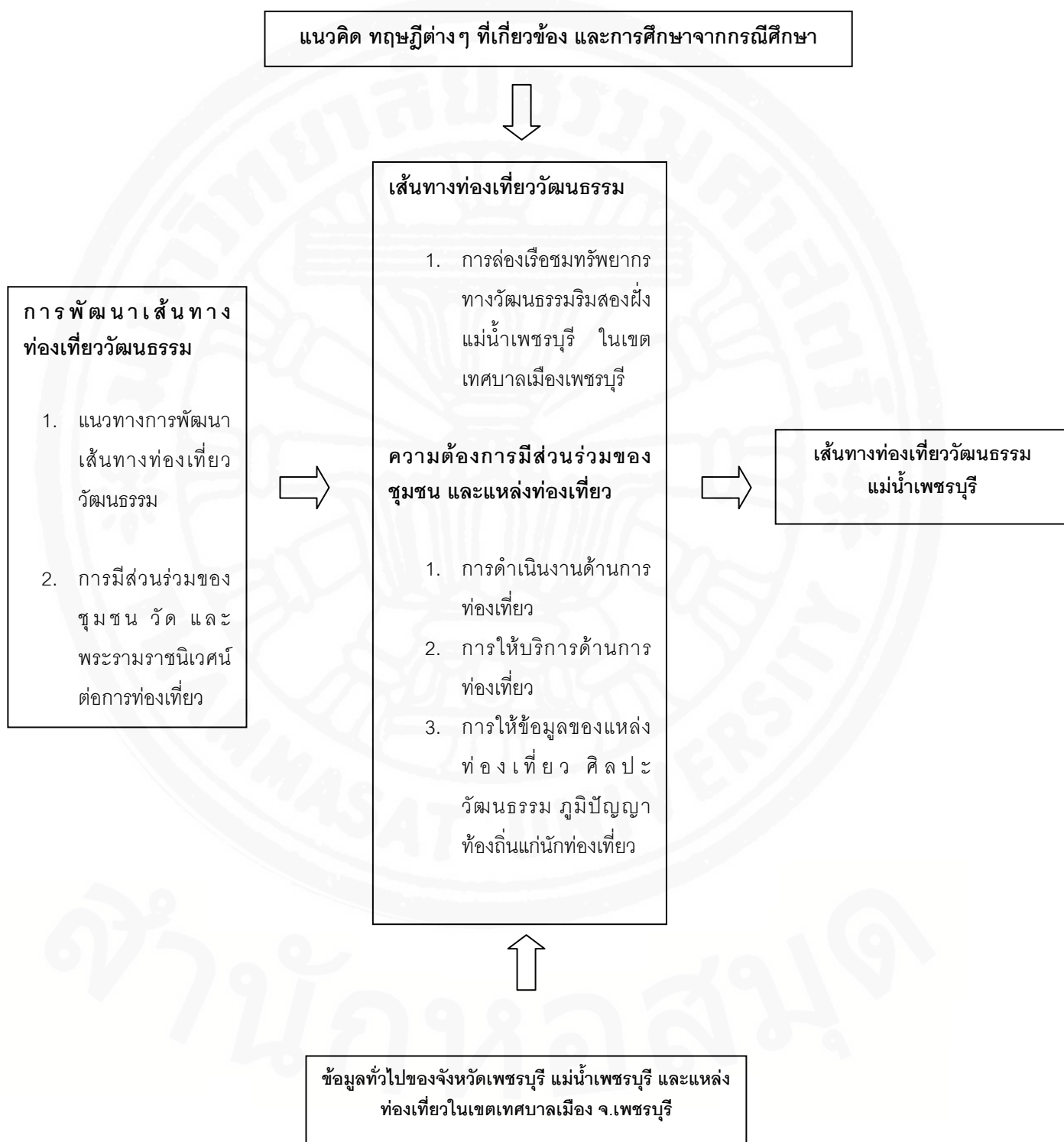
แม่น้ำเพชรบุรี หมายถึง แม่น้ำเพชรบุรีที่ไหลผ่านชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี

การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การมีส่วนร่วมของชุมชนที่อยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยว โดยที่ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการด้านการท่องเที่ยว การบริการทางการท่องเที่ยว การให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว วัฒนธรรมท้องถิ่น เอกลักษณะทางวัฒนธรรม รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น

รูปแบบการท่องเที่ยวทางน้ำ หมายถึง การจัดการท่องเที่ยวทางน้ำโดยการล่องไปตามแม่น้ำเพชรบุรีตั้งแต่พระรามราชนิเวศน์จนถึงบริเวณศาลาว่าการจังหวัด ในเขตเทศบาลเมืองจังหวัดเพชรบุรี

ชำนาญกหอสมุด

1.7 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี” มีแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดและวิธีในการศึกษาวิจัย ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยววัฒนธรรม
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยววัฒนธรรม

การวิจัยศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาแนวทางการท่องเที่ยวในรูปแบบของการท่องเที่ยววัฒนธรรม ซึ่งจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวล้วนแล้วแต่เป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของเมือง งานฝีมือของช่างท้องถิ่น และภูมิปัญญาท้องถิ่นของเมืองเพชรบุรี ได้แก่ พระราชวัง วัด โบราณสถาน และชุมชน การศึกษาความหมายของการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยววัฒนธรรมจึงเป็นเรื่องสำคัญเพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวดำเนินไปอย่างเป็นระบบ และเพื่อให้เข้าใจภาพรวมของการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยววัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น รายละเอียดและความหมายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยววัฒนธรรมมีดังนี้

2.1.1 ความหมายและคำจำกัดความของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมการเดินทางของมนุษย์จากสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่ง นับตั้งแต่จุดเริ่มต้นจนถึงปลายทางต้องประกอบไปด้วยปัจจัยอย่างน้อย 3 ประการ คือ การเดินทาง การพักค้างแรม และการกินอาหารนอกบ้าน

องค์การท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International Union for Official Tourism Organization: IUOTO) ระบุว่า การท่องเที่ยวอาจกำหนดได้โดยเงื่อนไข 3 ประการ ดังนี้

1. เป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว (Temporary)

2. เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ (Voluntary)

3. เป็นเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตาม ที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้

องค์การสหประชาชาติได้จัดการประชุมว่าด้วยการเดินทางและท่องเที่ยวระหว่างประเทศขึ้น ณ กรุงโรม ประเทศอิตาลี เมื่อปี ค.ศ. 2506 และได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวไว้ดังนี้ การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทาง (Travel) ที่มีเงื่อนไข 3 ประการ คือ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548, น. 5)

1. การเดินทาง (Travel) หมายถึง การเดินทางที่ไม่ได้ถูกบังคับหรือเพื่อสินจ้าง โดยมีการวางแผนการเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่ง และใช้ยานพาหนะนำไปเป็นระยะทางไกลหรือระยะทางไกลก็ได้

2. จุดหมายปลายทาง (Destination) หมายถึง จุดหมายปลายทางที่จะไปอยู่เป็นการชั่วคราวแล้วต้องเดินทางกลับที่อยู่เดิมหรือภูมิลำเนาเดิม โดยเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวเลือกเดินทางไปเยือนและใช้ช่วงเวลาหนึ่งอยู่ ณ ที่นั้น ซึ่งมีสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการที่พอเพียงสำหรับตอบสนองความต้องการและความพอใจให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเยือน

3. ความมุ่งหมาย (Purpose) หมายถึง การมีความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ในการเดินทางใดก็ได้ที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้ โดยมีความมุ่งหมายในการเดินทางอยู่หลายอย่างด้วยกัน ซึ่งผู้เดินทางคนหนึ่งอาจมีความมุ่งหมายในการเดินทางมากกว่าหนึ่งอย่างก็เป็นได้

ขณะที่ประเวศ วะสี (2544, น. 5-10) ได้นำเสนอแนวคิดที่น่าสนใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวไว้ 10 ประการ คือ

1. เพื่อยกระดับจิตสำนึก ศักดิ์ศรี และคุณค่าการเป็นคนไทย ที่เรียกว่ามิติทางจิตวิญญาณ ไม่ใช่มีแต่มิติทางวัตถุหรือเงินทองเท่านั้น

2. เพื่อกระตุ้นการวิจัย เช่น การวิจัยประวัติศาสตร์ตำบล ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาความรู้ในท้องถิ่นด้านต่าง ๆ โดยมีการทำเป็นระบบข้อมูลไว้

3. เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรม โดยให้เยาวชนและประชาชนในแต่ละท้องถิ่นได้เรียนรู้เกี่ยวกับทรัพยากรทางวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ในชุมชนของตน ซึ่งมีได้มีความหมายถึงศิลปะแขนงต่างๆ เท่านั้น หากยังรวมถึงวิถีชีวิตร่วมกันของกลุ่มชนนั้น ๆ ด้วย

4. เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น โดยการท่องเที่ยวสามารถใช้เป็นเครื่องมือหนึ่งในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจความยากจน ซึ่งชุมชนสามารถให้บริการที่พัก อาหาร สินค้าชุมชน โดยสร้างความเชื่อมโยงกับการวิจัยประวัติศาสตร์ตำบลหรือทรัพยากรในท้องถิ่น

5. เพื่อส่งเสริมให้มนุษย์กับมนุษย์ได้สัมผัสและได้พัฒนาจิตใจให้สูงขึ้น (Human Touch) เนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นการเคลื่อนไหวให้คนได้มาพบและมาเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การที่มนุษย์ได้มีปฏิสัมพันธ์กันนั้นจะทำให้เกิดความรัก ความเข้าใจกันมากขึ้น

6. สร้างและกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม หากผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้รับรายได้ อย่างเป็นธรรม และเห็นความยุติธรรมนั้น เขาจะพยายามรักษาระบบ ซึ่งวิธีการหนึ่งที่สำคัญ คือ จะต้องมีการพัฒนาระบบบัญชีที่ทุกคนดูง่าย โดยระบบบัญชีนี้จะเป็นทั้งข้อมูล (Information) และการสื่อสาร (Communication) เพื่อแสดงความยุติธรรม ฉะนั้น ระบบบัญชีการท่องเที่ยวในชุมชน จะต้องให้ทุกคนดูง่ายว่ารายได้มาอย่างไร และกระจายไปที่ใดบ้าง

7. ก่อให้เกิดความสุขอย่างสร้างสรรค์ ความสุขที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ไม่ทำลาย วัฒนธรรม ความสุขที่ได้จากการเรียนรู้ว่าผู้คนอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนได้อย่างไร การท่องเที่ยวควร นำไปสู่การสร้างสรรค์ ดังนั้นต้องมีการตั้งเป้าหมายไว้ว่าการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่ดี เมื่อนักท่องเที่ยว ไปเที่ยวแล้วได้สัมผัสและได้เรียนรู้ในสิ่งที่ดีก็จะเกิดแรงบันดาลใจในการทำสิ่งที่ดีด้วย

8. พัฒนาการศึกษการท่องเที่ยวสามารถมีส่วนส่งเสริมให้ท้องถิ่นพัฒนาการวิจัย การเรียนรู้เกี่ยวกับทรัพยากรในท้องถิ่น รวมถึงการอบรมบุคคลากรในท้องถิ่นให้สามารถเป็น มัคคุเทศก์ประจำท้องถิ่นได้

9. ส่งเสริมให้เกิดสังคมโปร่งใสและยุติธรรม การท่องเที่ยวสามารถเป็นสื่อกลางใน การนำเสนอข้อมูลในสังคม เนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นระบบที่มีการเกี่ยวข้องของบุคคลหลายฝ่าย ทั้งชุมชน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นบุคคลภายใน ในขณะที่เดียวกัน การท่องเที่ยวยังต้องมีการสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกหรือนักท่องเที่ยว ทำให้เกิดการถ่ายเทข้อมูล ข่าวสารแบบสองทางได้ คือ ทั้งจากภายในออกสู่ภายนอก และจากภายนอกเข้าสู่ภายใน การรับรู้ ข้อมูลต่าง ๆ นี้เอง เป็นกระบวนการหนึ่งที่สำคัญของการสร้างสังคมโปร่งใส

10. พัฒนาระบบการจัดการ (Management made the impossible possible) การจะทำให้ระบบมีพลังนั้นจะต้องสร้างวิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision) และต้องทำเป็น กระบวนการอย่างต่อเนื่อง โดยให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องการท่องเที่ยว (Tourism for All and All for Tourism)

จากความหมายและแนวคิดการท่องเที่ยวที่ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การท่องเที่ยว คือ การเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันไป ทั้งเพื่อการพักผ่อน แสวงหาความรู้ เพื่อการประกอบธุรกิจ การท่องเที่ยวยังมีส่วนส่งเสริมด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ท้องถิ่น เศรษฐกิจท้องถิ่น ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ ปัจจุบันการท่องเที่ยวได้เน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวและการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งภายในชุมชน

2.1.2 ความหมายและคำจำกัดความของการท่องเที่ยววัฒนธรรม

การท่องเที่ยววัฒนธรรมมีความเกี่ยวข้องเนื่องกับการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมากเพราะสัมพันธ์กันทางด้านคุณค่าทางประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต เรื่องราวของชุมชน ตลาดเก่า สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ความหมายและคำจำกัดความของการท่องเที่ยววัฒนธรรมมีดังนี้

การท่องเที่ยววัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่งๆ ที่แสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น ปราสาท พระราชวัง วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี วิถีชีวิต ศิลปะ และสิ่งต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของผู้คนในแต่ละยุคแต่ละสมัย นักท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา ความเชื่อ มุมมองความคิด ความศรัทธา ความนิยมของผู้คนในอดีตที่ถ่ายทอดมาถึงคนในปัจจุบัน (สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2550) ซึ่งสอดคล้องกับหม่อมหลวงดู๋ ชุมสาย และ ญิบพันธ์ พรหมโยธี (2527, น. 60) ที่ให้ความหมายของการท่องเที่ยววัฒนธรรมไว้ว่า

“การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวประเภทหนึ่งที่นักท่องเที่ยวปราถนาที่จะเรียนรู้ศิลปวิทยาการที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาติต่าง ๆ ในสถาบันหรือสถานศึกษาที่มีชื่อเสียงหรือในประเทศที่มีวัฒนธรรมเป็นที่น่าสนใจของเขา ก็จะท่องเที่ยวไปยังประเทศนั้น ๆ เพื่อศึกษาพิจารณาชีวิตความเป็นอยู่ในแ่งมนุษย์วิทยาและสังคมวิทยา เพื่อชมโบราณสถานที่เกี่ยวข้อง กับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ เพื่อติดตามความเจริญทางวัตถุและเทคโนโลยีปัจจุบัน เพื่อชมสิ่งศิลปานาพรรณในหอศิลป์ เพื่อนมัสการศูนย์ศาสนาที่สำคัญ ๆ เพื่อร่วมปฏิบัติในงาน มหกรรมและงานฉลอง เพื่อชมการแสดงทางศิลปะครั้งสำคัญ ๆ ฯลฯ การเดินทางโดยมีเหตุจูงใจดังกล่าวเรียกว่าเป็น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” ซึ่งสอดคล้องกับ Howell (1993, pp.159-161) ที่อธิบายถึงการท่องเที่ยววัฒนธรรมว่า เป็นการเดินทางของผู้คนไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพื่อเรียนรู้ เพื่อหาประสบการณ์ และความบันเทิง โดยความโดดเด่นและเอกลักษณ์ทาง

วัฒนธรรมของท้องถิ่นเป็นตัวดึงดูดทางการท่องเที่ยว อีกทั้งนักท่องเที่ยวยังจะได้เรียนรู้ และเพิ่มพูนประสบการณ์ทางด้านวัฒนธรรมให้กว้างไกลไปกว่าเดิม

นอกจากนี้โครงการวิถีทัศน์ ได้กล่าวถึงบทนำของหนังสือ “วิถีไทย การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม” (อ้างถึงใน กุลธิดา สามะพุทธิ 2544, น. 38) กล่าวถึง การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ดังนี้

“การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ผู้อื่น และย้อนกลับมาองตนเองอย่างเข้าใจความเกี่ยวพันของสรรพสิ่งในโลกที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ และสิ่งสำคัญประการแรกของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ การศึกษา เช่น เมื่อจะไปเที่ยวนครวัดจำเป็นต้องศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชนชาติ วัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อของผู้คนในอดีตซึ่งจะทำให้เราทราบในแรงบันดาลใจในการสร้างสถาปัตยกรรมที่ยิ่งใหญ่เช่นนั้นได้ นอกจากนี้การเรียนรู้สิ่งที่เป็นวิถีชีวิตปัจจุบันทั้ง ภาษา วัฒนธรรม อาหาร ความเป็นอยู่ของประชาชนที่ได้ไปเยือนก็เป็นเรื่องที่สำคัญเช่นกัน”

จากความหมายของการท่องเที่ยววัฒนธรรม ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การท่องเที่ยววัฒนธรรม คือ การไปท่องเที่ยวยังแหล่งวัฒนธรรม แหล่งโบราณสถาน การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ การชมงานศิลปะแขนงต่าง ๆ หรือการไปท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ศิลปะ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่น ทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ และเพิ่มพูนประสบการณ์ใหม่ ๆ ตลอดจนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรม

2.1.3 วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยววัฒนธรรม

การท่องเที่ยววัฒนธรรมมีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่ประกอบไปด้วยการเรียนรู้ การสัมผัส การชื่นชมกับเอกลักษณ์ความงดงามของวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของกลุ่มชนอื่น ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชนต่างสังคม ไม่ว่าจะเป็นด้านศิลปะ สถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ เรื่องราวและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ รูปแบบวิถีชีวิต ภาษา การแต่งกาย การบริโภค ความเชื่อ ศาสนา จารีต และประเพณี ล้วนแต่เป็นสิ่งดึงดูดใจที่สำคัญที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยววัฒนธรรมขึ้น

2.1.4 หลักการของการท่องเที่ยววัฒนธรรม

จากแนวคิดของการท่องเที่ยววัฒนธรรมนำไปสู่หลักการของการท่องเที่ยววัฒนธรรมทั้งหมด 4 ประการ คือ

1. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญ คุณค่า ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของทรัพยากรวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ ข้อมูลที่ได้เพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้ประกอบการเที่ยวชมเพื่อเพิ่มประสบการณ์การเรียนรู้และเข้าใจในทรัพยากรวัฒนธรรมท้องถิ่น อีกทั้งชุมชนยังภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน
2. เป็นการท่องเที่ยวที่ปลูกฝังคนในชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความรัก ห่วงแหน รักษา ทรัพยากรวัฒนธรรมในท้องถิ่น นอกจากนี้คนในชุมชนท้องถิ่นยังมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ทรัพยากรท่องเที่ยว และได้รับประโยชน์ตอบแทนที่ยุติธรรมจากการท่องเที่ยว อาทิ การจ้างงาน การบริการนำเที่ยว การให้บริการขนส่ง การให้บริการที่พัก การขายสินค้าที่ระลึก เป็นต้น
3. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้ความรู้ ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวในด้าน วัฒนธรรมและจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม
4. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการเคารพวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น รวมทั้งเคารพใน วัฒนธรรม คัดค้าน และผู้คนของตนเอง

2.1.5 องค์ประกอบของการท่องเที่ยววัฒนธรรม

การท่องเที่ยววัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้และเข้าใจวัฒนธรรมอื่น มี องค์ประกอบ ดังนี้ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548, น. 288)

1. องค์ประกอบด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น โดยมีสิ่งดึงดูดใจทั้งหมด 10 ประการ คือ
 - 1.1 ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ยังปรากฏให้เห็น
 - 1.2 โบราณคดีและพิพิธภัณฑ์สถานต่าง ๆ
 - 1.3 งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิมในท้องถิ่นและสิ่งปลูกสร้าง ผังเมือง รวมทั้งซากปรักหักพัง
 - 1.4 ศิลปะ ทัศนกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้นและแกะสลัก
 - 1.5 ศาสนา และพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา
 - 1.6 ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์ และมหรสพต่าง ๆ

1.7 ภาษา วรรณกรรม รวมถึงระบบการศึกษา

1.8 วิถีชีวิต เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย การทำอาหาร ธรรมเนียม การรับประทานอาหาร

1.9 ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียมและเทศกาลต่าง ๆ

1.10 ลักษณะงานหรือเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มีการนำมาใช้เฉพาะในท้องถิ่น

2. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยให้ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือการจัดการท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบ และได้ผลประโยชน์ตอบแทนอย่างยุติธรรม เพื่อการกระจายรายได้และยกระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่น

จากการศึกษาเรื่องการท่องเที่ยววัฒนธรรม ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การท่องเที่ยววัฒนธรรมต้องมีระบบการจัดการที่เหมาะสมในการพัฒนาโดยต้องคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของพื้นที่ รวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านวัฒนธรรม การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมสามารถใช้แนวคิดการท่องเที่ยววัฒนธรรมในการวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสม โดยเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และเห็นคุณค่าของศิลปะ วัฒนธรรมท้องถิ่น และชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในมรดกวัฒนธรรมของตน

2.1.6 เส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

คณะกรรมการโบราณสถานแห่งชาติว่าด้วยสภาการโบราณสถานระหว่างประเทศ หรือ International Council on Monuments and Sites (ICOMOS, 2003) ได้ให้ความหมายของเส้นทางวัฒนธรรม (Cultural routes) ไว้ดังนี้

“เส้นทางวัฒนธรรม คือ เส้นทางบก เส้นทางน้ำ หรือทั้งสองอย่างรวมกัน หรือเส้นทางประเภทอื่น ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะทางกายภาพอันโดดเด่นของพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ และประเพณี แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของผู้คนที่มีพัฒนาการมาอย่างสืบเนื่องและแสดงให้เห็นถึงการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ความรู้ทั่วไป ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ภายในท้องถิ่น ภายในประเทศหรือระหว่างภูมิภาคในแต่ละช่วงเวลาที่สำคัญ รวมถึงมรดกทางวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้”

Richards et al. (2007, p. 133) กล่าวถึง เส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมว่ามีขอบเขตที่กว้างมากเพราะประกอบด้วยองค์ประกอบหลาย ๆ ด้านที่แตกต่างกัน ทั้งทางด้านภูมิศาสตร์

รูปแบบการเดินทางที่หลากหลาย รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นใหม่ ในเงื่อนไขทางภูมิศาสตร์สามารถแบ่งเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมได้เป็น

1. ระดับท้องถิ่น เช่น เส้นทางวรรณคดีที่ดับลิน ประเทศเยอรมัน (Literary Dublin) หรือ เส้นทางเทศกาลคูมาราที่กาฐมัณฑุ ประเทศเนปาล (The Kumara Festival Route in Katmandu)
2. ระดับภูมิภาค, ระดับแคว้น เช่น เส้นทางไวน์ในประเทศฝรั่งเศส (Rue de vins) หรือ ถนนสายโรแมนติกในประเทศเยอรมัน (The Romantische Strasse)
3. ระดับชาติ เช่น เส้นทางจากเทือกเขาแอลป์สู่ทะเลบอลติกในประเทศเยอรมัน (The route "From the Alps to the Baltic Sea") เป็นต้น
4. ระดับนานาชาติ เช่น เส้นทางสายไหม หรือ เส้นทางของเมืองฮันเซียติก (The route of Hanseatic Towns)

นอกจากนี้ยังมีรูปแบบการเดินทางอีกหลายประเภทในการท่องเที่ยววัฒนธรรม ซึ่งในหนึ่งองค์ประกอบของการเดินทางท่องเที่ยวอาจมีวิธีการเดินทางที่หลากหลาย เช่น

1. การเดินทางท่องเที่ยวโดยการเดินเท้า โดยมากแล้วจะอยู่ในเส้นทางศึกษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น A close-up of Porto
2. การเดินทางท่องเที่ยวโดยการใช้บริการขนส่งสาธารณะในการเดินทาง โดยมากจะใช้ในเมืองใหญ่ ๆ เช่น รถประจำทางสาย 100 ในเบอร์ลิน หรือ Tramp no.3T ที่เฮลซิงกิ ประเทศฟินแลนด์ เป็นต้น
3. การเดินทางท่องเที่ยวโดยใช้รถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ เป็นที่นิยมมากในภูมิภาคอเมริกาเหนือ เช่น the Tennessee Scenic Highway หรือ The Lewis and Clark Trail เป็นต้น
4. การเดินทางท่องเที่ยวโดยใช้รถจักรยาน โดยต้องเป็นเส้นทางที่เชื่อมต่อกับรถยนต์หรือเส้นทางเดินเท้า แต่การใช้รถจักรยานต้องพัฒนาถนนให้มีเส้นทางสำหรับรถจักรยาน โดยเฉพาะเพื่อความปลอดภัยของผู้ปั่นจักรยาน เช่น ถนนคิงส์ในประเทศฟินแลนด์ (The King's Road)
5. การเดินทางท่องเที่ยวโดยการขี่ม้าซึ่งในปัจจุบันมีอยู่ไม่มากและมีโอกาสที่จะพัฒนาได้อีก เช่น การขี่ม้าชมภูเขาไฟที่ไอซ์แลนด์

6. การชมทิวทัศน์ที่ได้ออกทะเลโดยใช้เรือที่พื้นเป็นกระจกเป็นพาหนะในการเดินทาง นักท่องเที่ยวจะสามารถเห็นทิวทัศน์ที่ได้ออกทะเลได้จากในเรือ

จากความหมายของเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรม สรุปได้ว่า เส้นทางวัฒนธรรมมีรูปแบบการเดินทางที่หลากหลาย โดยอาจเป็นได้ทั้งเส้นทางบก เส้นทางน้ำ เส้นทางเดินเท้า เส้นทางจักรยาน ฯ เส้นทางวัฒนธรรมจะแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของผู้คน ชุมชน สภาพภูมิศาสตร์ที่มีการพัฒนาการสืบเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเส้นทางวัฒนธรรมในงานวิจัยนี้ คือ เส้นทางวัฒนธรรมทางน้ำในแม่น้ำเพชรบุรีซึ่งเป็นแม่น้ำสายสำคัญและสายประวัติศาสตร์ของจังหวัดเพชรบุรี ชาวเพชรบุรีได้ใช้ประโยชน์จากแม่น้ำเพชรบุรีในการคมนาคมโดยเป็นเส้นทางสัญจรหลัก ใช้ในการอุปโภค บริโภค การทำการเกษตร ฯ รวมถึงน้ำจากแม่น้ำเพชรบุรียังเป็นน้ำที่ใช้ในพิธีบรมราชาภิเษกและเป็นน้ำเสวยในรัชกาลที่ 4 – รัชกาลที่ 6 อีกด้วย การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมจะเป็นอีกทางหนึ่งในการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของวัฒนธรรม ศิลปะ ประเพณี ของเมืองเพชรบุรีโดยผ่านการล่องเรือชมวิถีชีวิตริมน้ำ

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม

การศึกษาเรื่อง การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี เป็นการศึกษาเพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมพื้นที่ที่ทำการศึกษาอยู่ในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี ซึ่งมีทรัพยากรวัฒนธรรมทั้งวัด โบราณสถาน พระราชวัง และชุมชนเก่าแก่ เนื่องจากการพัฒนาการท่องเที่ยวได้นำทรัพยากรวัฒนธรรมมาเป็นจุดดึงดูดทางการท่องเที่ยว การศึกษาแนวคิดในการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมจะทำให้เข้าใจความหมาย ความเข้าใจในเรื่องของการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์กับแหล่งทรัพยากรวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว เพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเกิดประโยชน์และส่งผลกระทบต่อแหล่งทรัพยากรวัฒนธรรมน้อยที่สุด ความหมายและคำจำกัดความของทรัพยากรวัฒนธรรมมีดังนี้

2.2.1 ความหมายและคำจำกัดความของทรัพยากรทางวัฒนธรรม

ทรัพยากรทางวัฒนธรรม มาจากคำศัพท์ในภาษาอังกฤษ คือ Cultural Resource ซึ่งเป็นคำที่เกิดขึ้นใหม่ในประเทศสหรัฐอเมริกาช่วงทศวรรษที่ 1970s นิยมใช้กันในหมู่นักโบราณคดี และนักประวัติศาสตร์ ต่อมาในปี พ.ศ. 2524 (ค.ศ. 1981) National Park Service (NPS) ได้

นิยามความหมายทรัพยากรทางวัฒนธรรมขึ้นใหม่ สามารถสรุปความหมายของทรัพยากรทางวัฒนธรรมได้ดังนี้ (Noonan, 2006 อ้างใน เกรียงไกร วัฒนาสวัสดิ์, 2008: 5)

1. ทรัพยากรทางวัฒนธรรมมีความหมายครอบคลุมถึงสิ่งที่จับต้องได้ (Tangible) และสิ่งที่จับต้องไม่ได้ (Intangible)

2. ทรัพยากรทางวัฒนธรรมเป็นตัวแทนหรือสื่อแสดงถึงวัฒนธรรม เหตุการณ์และกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน

ทรัพยากรทางวัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นมีคุณค่าทางโบราณคดี ประวัติศาสตร์ ศิลปะ สถาปัตยกรรม ชีวิตและวัฒนธรรมของผู้คนในชุมชน เทศกาล ขนบธรรมเนียม งานประเพณีประจำปี สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยว เป็นทั้งวัตถุดิบและเป็นส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว หรือ “จุดขาย” ของการท่องเที่ยว เป็นสิ่งที่ดึงดูดใจที่จะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ได้เพิ่มพูนหาความรู้ และ ทำให้ทัศนคติกว้างออกไป (นิศา ชัชกุล, 2550, น. 260; วัฒนชัย บุญยภักดี 2533, น. 89; สันติชัย เอื้อจงประสิทธิ์ 2549, น. 61)

พิสิฐ เจริญวงศ์ (2542) อธิบายถึง ทรัพยากรวัฒนธรรม (cultural resources) ว่ามี ทั้งของเก่าจากอดีตเป็นมรดกที่เหลือนำมาถึงคนในรุ่นปัจจุบันและมีสิ่งของที่สร้างขึ้นมาองค์ประกอบ ของวัฒนธรรมมีทั้งวัฒนธรรมทางวัตถุ (material culture) ในรูปของวัตถุ สิ่งก่อสร้าง สถานที่ และ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่ยังดำรงอยู่ (living culture) หรือวัฒนธรรมที่แสดงออก (expressive culture) เช่น ดนตรี งานฝีมือ ศิลปะ วรรณคดี ประเพณีบอกเล่า และภาษา ฯลฯ ซึ่งเป็นความต่อเนื่องจาก อดีตถึงปัจจุบันและผ่านไปยังอนาคตโดยที่วัฒนธรรมนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้เรื่อย ๆ

ขณะที่สายันตร์ ไพโรชาญจิตร (2547, น.3) ให้ความหมายของทรัพยากรวัฒนธรรมไว้ ว่า

“ทรัพยากรวัฒนธรรม หมายถึง ส่วนประกอบของระบบวัฒนธรรมในสังคมมนุษย์ ทั้งที่เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ สิ่งก่อสร้างที่จับต้องมองเห็นได้ (tangible form) และที่เป็น ความหมาย ความรู้ ภูมิปัญญา ความเชื่อ กฎระเบียบแบบแผนเพื่อการปฏิบัติ จินตนาภาพ ความรู้สึกนึกคิด ศิลปะและการแสดงออก ที่ไม่สามารถจับต้องหรือสัมผัสทางกายภาพได้ (intangible form) ซึ่งเป็นสิ่งที่สามารถจัดการให้เกิดประโยชน์แก่การดำรงชีวิตของมนุษย์ในแต่ละ ชุมชน แต่ละสังคม แต่ละยุคสมัยได้ และทรัพยากรวัฒนธรรมในสังคมปัจจุบันประกอบด้วยสิ่งที่เป็นมรดกที่สืบทอดมาจากอดีต และสิ่งที่ยังมีการสร้างสรรค์ดัดแปลงขึ้นมาใหม่เพื่อใช้สอยให้สม ประโยชน์ในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของชุมชนและสังคม”

จากนิยามความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า ทรัพยากรวัฒนธรรม คือ สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เป็นสิ่งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ทั้งในรูปของวัตถุ สิ่งก่อสร้าง งานประเพณี วัฒนธรรม เป็นสิ่งที่สังคมสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและส่งผ่านไปถึงอนาคต สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนมีคุณค่าและมีความหมายต่อสังคม ดังเช่นพื้นที่ศึกษาของงานวิจัยในเขตเทศบาลเทศบาลเมืองจังหวัดเพชรบุรี ที่มีทรัพยากรวัฒนธรรมที่สืบมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันแบ่งประเภทได้ ดังนี้

พระราชวัง คือ พระรามราชนิเวศน์

วัด อาทิ วัดเกาะ วัดมหาธาตุวรวิหาร วัดพลับพลาชัย วัดพระทรง วัดไผ่ล้อม วัดใหญ่สุวรรณาราม วัดกำแพงแลง ซึ่งวัดเหล่านี้ล้วนเป็นวัดสำคัญและเป็นที่ยอมรับผลงานทางศิลปะของช่างฝีมือแขนงต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นงานปูนปั้น งานจำหลักไม้ ภาพจิตรกรรมฝาผนัง รูปแบบของสถาปัตยกรรม เป็นต้น

ชุมชน ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรีเป็นชุมชนเก่าแก่ มีการอยู่อาศัยอย่างสืบเนื่องกันมาแต่ดั้งเดิม เช่น ชุมชนวัดเกาะ ชุมชนหน้าพระลาน ชุมชนวิหารใหญ่-ไตรโลก เป็นต้น

วัฒนธรรม ประเพณีของท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองเพชร คือ ประเพณีเรือองค์ ละครชาตรี เป็นต้น

งานด้านสถาปัตยกรรม ปรากฏทั้งในเขตวัดและเขตชุมชน อาทิ ศาลาการเปรียญที่วัดใหญ่สุวรรณารามและวัดเกาะ เรือนไทยภาคกลางริมแม่น้ำเพชรบุรี รวมถึงงานทางด้านศิลปะแขนงต่าง ๆ ที่ปรากฏหลักฐานอยู่ตามวัด อาทิ วัดมหาธาตุ วัดเกาะ วัดใหญ่สุวรรณาราม เป็นต้น

2.2.2 การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ทรัพยากรวัฒนธรรมมีหลากหลายประเภท การนำทรัพยากรวัฒนธรรมมาใช้เพื่อการท่องเที่ยวต้องมีการศึกษา การวางแผน และการบริหารจัดการอย่างรอบคอบ เพื่อให้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมหรือแหล่งท่องเที่ยวอยู่ได้อย่างยั่งยืน โดยเกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนาการอนุรักษ์ ทรัพยากรวัฒนธรรมในงานวิจัยชิ้นนี้มีทั้งทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทย่านประวัติศาสตร์และศาสนสถาน โดยมีแนวทางในการจัดการแบ่งประเภทได้ตามรายละเอียดดังนี้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2545, น. 206-211)

1. การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทย่านประวัติศาสตร์ ในงานวิจัยนี้ คือ ย่านชุมชนในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งเป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีพัฒนาการสืบเนื่องมาอย่าง

ไม่ขาดสายเป็นพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ ศิลปะและพัฒนาการของชุมชนในอดีต เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ ดังนั้นการจัดการทรัพยากรประเภทย่านประวัติศาสตร์ต้องคำนึงถึงหน้าที่หลักของทรัพยากรเป็นสำคัญ ย่านประวัติศาสตร์ในพื้นที่ที่เป็นแหล่งประวัติศาสตร์ประเภทเมืองที่มีการอยู่อาศัยสืบเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การจัดการทรัพยากรสามารถทำได้ดังนี้

1.1 การจัดการด้านกายภาพ โดยอาจรื้อถอนสิ่งแปลกปลอมออกจัดการอนุรักษ์ตามวิธีการ ปรับปรุงทัศนียภาพให้เหมาะสมเพื่อให้เกิดลักษณะเด่น เช่น การนำสิ่งสาธารณูปโภคบางประเภท เช่น สายไฟฟ้า สายโทรศัพท์ วางในระบบท่อใต้ดิน หรือการปลูกต้นไม้ปรับทัศนียภาพให้ร่มรื่นหรือทาสีอาคารให้มีความกลมกลืน

1.2 การจัดการให้ความรู้ นอกจากเมืองจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวแล้ว ยังเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญสำหรับชุมชนในเมืองตลอดจนนักท่องเที่ยวที่ไปเยือน การจัดการให้ความรู้ถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้คนเข้าใจความหมายและความสำคัญของเมือง โดยมีแนวทางการจัดการ อาทิ จัดศูนย์บริการนักท่องเที่ยวที่จะเป็นแหล่งให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ จัดทำคู่มือนำชม จัดทำแผ่นป้ายสถานที่เพื่อให้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว จัดทำสื่อที่นักท่องเที่ยวสามารถเป็นเจ้าของได้ เช่น แผ่นพับ ของที่ระลึกเกี่ยวกับสถานที่นั้น ๆ

1.3 การจัดการอำนวยความสะดวก เนื่องจากย่านประวัติศาสตร์ของเมืองเป็นพื้นที่ที่ยังมีการใช้งานและประกอบกิจกรรมประจำวันอยู่ ดังนั้นการจัการย่านประวัติศาสตร์จึงต้องสัมพันธ์กับชุมชนและกิจกรรมประจำวันในย่านนั้นด้วย โดยควรจัดการให้ย่านชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทั้งการแสดงความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ เพื่อให้ชุมชนได้รับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นภายในชุมชน อีกทั้งควรมีการปรับปรุงพื้นที่โดยรวมให้เรียบร้อย และรักษาความสะอาดของชุมชนและพื้นที่โดยรอบ รวมถึงการทำแผนที่ ป้ายบอกทางสถานที่ท่องเที่ยวโดยติดตั้งในตำแหน่งที่เหมาะสม กำหนดเส้นทางเท้าสำหรับนักท่องเที่ยวในการไปชมจุดต่าง ๆ ที่น่าสนใจภายในชุมชน โดยตามเส้นทางอาจจัดให้มีจุดพักผ่อน ร้านขายของที่ระลึก และจุดรับ-ส่งนักท่องเที่ยว เหล่านี้เป็นต้น

สรุปได้ว่า การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทย่านประวัติศาสตร์ สามารถทำได้ในหลายแนวทางด้วยกันไม่ว่าจะเป็นการปรับปรุงทัศนียภาพในเขตเมือง เช่น การปลูกต้นไม้เพื่อให้เกิดความร่มรื่น การจัดระเบียบของชุมชนทำหน้าบ้านให้น่ามอง เป็นต้น ซึ่งย่านประวัติศาสตร์ถือเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิตเพราะมีการอยู่อาศัยของคนในชุมชนจากอดีตจนถึงปัจจุบัน การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งสำคัญที่นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้ เข้าใจถึง

ความหมาย ความเป็นมา และความสำคัญของเมืองหรือย่านนั้นได้ดียิ่งขึ้น โดยการให้ความรู้ อาจอยู่ในรูปของการจัดทำคู่มือแนะนำชมหรือจากการบอกเล่าโดยคนในท้องถิ่น

เนื่องจากย่านประวัติศาสตร์ของเมืองยังเป็นพื้นที่ที่มีการประกอบชีวิตประจำวันตามปกติในการจัดการจึงต้องมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนในย่านนั้น ๆ ด้วย โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เมื่อชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับการจัดการตั้งแต่ขั้นตอนแรกเพื่อให้ชุมชนรับรู้ว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นกับชุมชน รวมถึงชุมชนจะได้รับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงที่อาจจะเกิดขึ้นภายในชุมชนที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยวซึ่งชุมชนจะได้เรียนรู้ถึงการรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์และวิถีชีวิตของชุมชน การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้นทำได้หลายวิธี อาทิ การประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนรู้ล่วงหน้าในเรื่องต่าง ๆ สอบถามทัศนคติและความคิดเห็น จัดประชุมตัวแทนจากกลุ่มต่าง ๆ เพื่อหาแนวทางร่วมกันในการวางแผนการจัดการต่าง เป็นต้น

2. การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทศาสนสถาน โดยทั่วไปแล้วศาสนสถานทุกแห่งไม่ว่าจะถือได้ว่าเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว เนื่องจากศาสนสถานนี้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมมักจะเป็นศาสนสถานที่มีความสำคัญในด้านความเป็นมา ประวัติบุคคล ประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นและของชาติหรือมีศิลปกรรมที่สำคัญ ผู้ที่มาเยี่ยมชมศาสนสถานมักจะมาเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์มากกว่าที่จะมาชมความงดงามหรือความสำคัญของศาสนสถาน ลักษณะการเยี่ยมชมในลักษณะนี้จึงมีความแตกต่างกันตามความสมัครใจ ความเชื่อ โดยมีแนวทางการจัดการดังนี้ (สินชัย กระบวนแสง, 2550, น. 226)

2.1 การจัดการในฐานะที่เป็นแหล่งเรียนรู้ ศาสนสถานที่เป็นวัดในศาสนาพุทธที่มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว มักจะมีความสำคัญในด้านประวัติ สถาปัตยกรรม งานจิตรกรรมฝาผนัง และงานประติมากรรมรูปเคารพ เช่น อุโบสถ เจดีย์ วิหาร ศาลาราย หอไตร กุฏิ พระพุทธรูป เป็นต้น โดยพื้นที่ที่สำคัญเป็นที่สนใจในการชมส่วนใหญ่ คือ เขตพุทธาวาส การจัดการให้ความรู้ทำได้โดยจัดทำคู่มือแนะนำชมสำหรับนักท่องเที่ยวควรมีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติและความสำคัญของสถานที่ หรือจัดทำหนังสือเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวโดยมีเนื้อหาและรายละเอียดความสำคัญของสถานที่สำหรับผู้ที่มีความสนใจเป็นพิเศษโดยเฉพาะ ซึ่งหนังสือดังกล่าวจะมีส่วนช่วยให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาความรู้เฉพาะด้านได้ละเอียดมากยิ่งขึ้น

2.2 การจัดการด้านภูมิทัศน์ ศาสนสถานเมื่อแรกสร้างผู้ออกแบบได้จัดวางสภาพภูมิทัศน์ไว้อย่างเหมาะสมแล้ว หากแต่มาในสมัยหลังได้มีการปรับเปลี่ยนพื้นที่เพื่อใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ กันหรือต่อเติมจนเสียคุณค่า ปัญหาเหล่านี้มักพบในศาสนสถานที่มี

ศักยภาพในการเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว อาทิ ภายในวัดบางแห่งมีการทำลานซีเมนต์แทนลานดินหรือการปลูกสร้างอาคารเบียดบังกลุ่มอาคารเดิม เป็นต้น การจัดภูมิทัศน์ทำได้ดังนี้

2.2.1 การจัดภูมิทัศน์ให้กลับเป็นแบบเดิม การจัดภูมิทัศน์แบบนี้ต้องคำนึงถึงลักษณะแวดล้อมของกลุ่มอาคารศาสนสถาน แนวคิด และค่านิยมในภาพรวม การจัดภูมิทัศน์ให้กลับแบบเดิมอาจจำเป็นต้องรื้อถอนหรือโยกย้ายสิ่งก่อสร้างที่ไม่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มอาคารเดิมออกไป เช่น การอนุรักษ์วิหารพระเจ้าพันองค์ วัดปรางหลวง จังหวัดลำปาง มีการปรับภูมิทัศน์โดยการรื้อสิ่งก่อสร้างที่แปลกปลอมออกไป (อิโคโมสไทย, 2550, น.196)

2.2.2 การจัดให้พื้นที่ที่มีความร่มรื่น โดยการปลูกต้นไม้ที่มีความสูงไม่มากนัก เพื่อให้ร่มเงาและจะได้ไม่บดบังตัวอาคาร

2.3 การจัดการด้านบริการพื้นฐาน ศาสนสถานมีจุดประสงค์ในการก่อสร้างเพื่อใช้เป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจ ที่จำพรรษา และสถานที่เล่าเรียน การจัดบริการขั้นพื้นฐาน เช่น ลานจอดรถ ห้องสุขา เหล่านี้ต้องคำนึงถึงจุดประสงค์สถานที่นั้น ๆ ด้วย ขณะเดียวกันศาสนสถานก็มีพื้นที่ใช้สอยจำกัด การออกแบบการบริการขั้นพื้นฐานจึงขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของศาสนสถานแต่ละแห่ง แนวทางการจัดการมีดังนี้

2.3.1 การจัดสถานที่จอดรถยนต์ ศาสนสถานแต่ละแห่งมีพื้นที่จำกัดและได้มีการแบ่งสัดส่วนการใช้งานตามที่ได้ออกแบบไว้ตั้งแต่ครั้งแรก สถานที่จอดรถจึงเป็นปัญหาสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้ยานพาหนะยังเพิ่มมลภาวะให้กับศาสนสถานอีกด้วย การจัดจุดจอดรถยนต์ไว้นอกบริเวณศาสนสถานจะเป็นอีกทางออกหนึ่ง โดยให้นักท่องเที่ยวเดินจากจุดจอดรถมายังศาสนสถาน ทำให้นักท่องเที่ยวได้ใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่มากขึ้นและเป็นโอกาสในการสร้างรายได้ให้กับคนในพื้นที่อีกด้วย

2.3.2 การจัดการให้แหล่งท่องเที่ยวมีความสะอาด กล่าวคือจัดการให้แหล่งท่องเที่ยวมีความสะอาดทั้งภายนอกและภายใน จัดให้มีจุดนั่งพักผ่อนตามเหมาะสม

2.3.3 การจัดทำเทียบเรือ ในกรณีที่ศาสนสถานตั้งติดกับริมน้ำสามารถเข้าถึงได้โดยเส้นทางน้ำ ควรมีการปรับปรุงศาลาริมน้ำหรือสร้างท่าเทียบเรือเพื่อให้มีความสะดวกในการขึ้นลง ทั้งนี้การใช้เส้นทางน้ำยังช่วยลดความแออัดของรถยนต์ได้อีกทาง

2.4 การจัดการความปลอดภัยของศาสนสถาน เนื่องจากศาสนสถานแต่ละแห่งมีระยะเวลาการก่อสร้างที่ยาวนาน การที่ศาสนสถานมีผู้มาเยี่ยมชมเป็นจำนวนมากอาจก่อให้เกิดการชำรุด เสียหายได้ แนวทางการจัดการมีดังนี้

2.4.1 การจัดผู้ดูแลตรวจสถานที่ โดยผู้ดูแลสถานที่ควรหมั่นตรวจตราสถานที่เสมอ ๆ เมื่อพบสิ่งใดผิดปกติควรแจ้งกับผู้ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบ บางครั้งผู้ดูแลสถานที่อาจเป็นผู้ที่นำชมสถานที่นั้น ๆ ได้ตามสมควร

2.4.2 การจัดทำบัญชีทรัพย์สิน การเปิดสถานที่ให้บุคคลทั่วไปเข้าชมควรมีการทำบัญชีทรัพย์สิน เพื่อให้ตรวจสอบได้โดยง่ายและควรมีการตรวจสอบเป็นระยะตามสมควร

2.4.3 การควบคุมไม่ให้ใช้งานศาสนสถานเกินกำลัง การที่มีนักท่องเที่ยวเข้าชมศาสนสถานเป็นจำนวนมากเกินไป อาจส่งผลให้ศาสนสถานทรุดโทรมและเสื่อมสภาพอย่างรวดเร็ว จึงควรมีการควบคุมและจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวที่จะเข้าชมในแต่ละครั้งให้เหมาะสมกับพื้นที่ของศาสนสถาน

2.4.4 การควบคุมด้านผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับศาสนสถาน ได้แก่ มลภาวะ ทางด้านเสียง อากาศ การกระทำที่ขาดความรับผิดชอบต่อนักท่องเที่ยว เช่น การขูดขีด เขียน โบสถ์ อาคารต่าง ๆ การทะเลาะวิวาทลายงานศิลปะ ควรมีการประกาศเตือนและกำหนดบทลงโทษที่ชัดเจน รวมถึงการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ให้แก่นักท่องเที่ยว

นอกจากนี้ ภราดร พยัฆวิเชียร (2544) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวไว้ดังนี้ เนื่องจากวัดเป็นสถานที่ที่มีสถาปัตยกรรมอันเป็นเอกลักษณ์และได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก หากมีการพัฒนาอย่างถูกวิธีก็จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งได้เพราะวัดเป็นแหล่งที่รวบรวมทั้งศิลปะ สถาปัตยกรรม งานฝีมือของช่างแขนงต่าง ๆ ไปจนถึงสิ่งที่เป็นนามธรรมไม่ว่าจะเป็น วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวต้องมีการจัดการในเรื่องของการวางผัง โดยการแยกสัดส่วนให้ชัดเจนระหว่างเขตพุทธาวาสกับเขตสังฆาวาส สิ่งก่อสร้างใดที่ต้องการก่อสร้างเพิ่มเติมก็ควรดูรูปแบบของสถาปัตยกรรมให้เหมาะสมกับท้องถิ่นนั้น ๆ ใช้วัสดุที่คงทนและสอดคล้องกับประโยชน์ใช้สอยโดยอาจสร้างเป็นศาลาก็ได้ นอกจากนี้การซ่อมแซมโบราณสถานภายในวัดต้องศึกษาในเรื่องของการบำรุงรักษา การซ่อมแซม และการดูแลอาคารสถานที่จากหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญในด้านนี้ อาทิ กรมศิลปากร เป็นต้น

จากแนวคิดการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทย่านประวัติศาสตร์และย่านศาสนสถานสรุปได้ว่า การนำทรัพยากรทางวัฒนธรรมมาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวต้องมีการจัดการที่ดีเพื่อรองรับการพัฒนาและผลที่จะเกิดจากการท่องเที่ยว การศึกษาแนวคิด

เรื่องการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมสามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างมีทิศทางและเพื่อให้เกิดสมดุลระหว่างการพัฒนาและการอนุรักษ์

2.2.3 การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Analysis)

การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมย่อมมีผลกระทบต่อผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) ของแหล่งทรัพยากรวัฒนธรรม การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Analysis) จะทำให้เข้าใจถึงแนวโน้ม บทบาท และความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการศึกษาวิจัยที่มุ่งเน้นการศึกษาถึงลักษณะของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียไม่ว่าจะเป็นจุดมุ่งหมาย จุดยืน ความต้องการ ความสนใจ องค์ประกอบของกลุ่ม อำนาจหน้าที่ อิทธิพลและความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อนำมาใช้ในการทำความเข้าใจในระบบหรือหน่วยงานต่าง ๆ ในการวางแผนพัฒนาองค์กร การวางนโยบายและกลวิธีที่จะทำให้นโยบายดังกล่าวประสบความสำเร็จ ความสนใจในการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และถูกนำไปใช้ในสถานการณ์ที่หลากหลาย ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งที่น่าผลการศึกษาวิจัยไปสู่แนวนโยบายและการปฏิบัติ (รัชตะ ตั้งศิริพัฒน์ และวิโรจน์ ตั้งเจริญเสถียร, 2546, น. 865-866)

การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยในการตรวจสอบและชี้เฉพาะว่าบุคคล กลุ่ม หรือ หน่วยงานที่จะได้รับผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบจากการตัดสินใจในนโยบาย โครงการ หรือ ผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการอย่างไร

2.2.4 การจำแนกประเภทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

การแบ่งประเภทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถแบ่งได้หลายวิธี โดยพิจารณาจากประเด็นที่ทำการศึกษาและลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ดังนี้

1. การแบ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสำหรับการบริการหรือปรับปรุงองค์กร แบ่งเป็น 3 ระดับ คือ

1.1 บุคคลหรือหน่วยงานภายในองค์กร (Internal Stakeholder) เป็นบุคคลที่ทำงานภายใต้ขอบเขตขององค์กร ได้แก่ ผู้จัดการ ลูกจ้าง

1.2 บุคคลหรือหน่วยงานที่เป็นคนกลางระหว่างองค์กร (Interface Stakeholder) เป็นบุคคลที่มีบทบาททั้งภายในและภายนอกองค์กรเฉพาะในประเด็นที่สนใจ เช่น คณะกรรมการบริหาร

1.3 บุคคลหรือหน่วยงานภายนอกองค์กร (External Stakeholder) เป็นกลุ่มที่มีความสัมพันธ์กับหน่วยงานในประเด็นต่าง ๆ เช่น การให้ทุน การให้ข้อมูล การเป็นคู่แข่งหรือหน่วยงานการศึกษาที่มีความสนใจในเรื่องดังกล่าว

2. การแบ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตามความใกล้ชิดกับโครงการหรือนโยบาย ดังนี้

2.1 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก (Primary Stakeholder) เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับระบบโดยตรงเป็นผู้ที่ได้ประโยชน์หรือเสียประโยชน์ ต้องเสียสละทุนหรือกำลังในการทำงาน แบ่งได้ดังนี้

2.1.1 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง (Direct primary stakeholder) คือ ผู้ที่ได้รับผลประโยชน์และผลกระทบจากการพัฒนาต่าง ๆ สำหรับงานวิจัยชิ้นนี้คือ ชุมชนที่อยู่ริมแม่น้ำเพชรบุรีและชุมชนที่อยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยว โดยเป็นผู้ที่ได้ประโยชน์จากการพัฒนาการท่องเที่ยวและได้รับผลกระทบที่จะเกิดจากการท่องเที่ยวในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการกระจายรายได้ภายในชุมชน หรือ ผลกระทบในแง่ของมลภาวะทางเสียง หรือ ขยะ จากการท่องเที่ยว เป็นต้น

2.1.2 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางอ้อม (Indirect primary stakeholder) เป็นกลุ่มที่ได้ประโยชน์หรือเสียประโยชน์ แต่ไม่ได้ในลักษณะที่ตรงไปตรงมา เช่น รัฐบาลที่น่าจะได้รับความนิยมหรือคะแนนเสียงจากโครงการธนาคารเพื่อคนจน เป็นต้น ในงานวิจัย คือ

2.2 ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียระดับรอง (Secondary Stakeholder) หน่วยงานหรือองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับระบบในระดับรอง ๆ ลงมา แต่ไม่มากเท่ากับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก ในงานวิจัยชิ้นนี้ คือ

3. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสำคัญ (Key Stakeholder) หมายถึง ผู้ที่มีความสำคัญหรือมีอิทธิพลต่อโครงการมาก ถ้าไม่มีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักโครงการดังกล่าวมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักในงานวิจัยนี้ คือ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี เนื่องจากหน่วยงานภาครัฐเป็นผู้ที่สนับสนุนด้านนโยบายและงบประมาณที่สำคัญให้แก่การพัฒนา

การแบ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นกลุ่มต่าง ๆ ช่วยในการสร้างความเข้าใจและลดความสับสนระหว่างการวางแผนการปฏิบัติงาน การแบ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการศึกษาในครั้งนี้ โดยผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี คือ ชุมชน แหล่งท่องเที่ยว และหน่วยภาครัฐ

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

แนวคิดเรื่องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเป็นแนวคิดหลักสำหรับเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาและการวิเคราะห์ผลการศึกษารูปแบบและแนวทางในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวว่าควรมีแนวทางและองค์ประกอบเช่นไร โดยแนวคิดนี้กล่าวถึงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวความหมายองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว การวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และทัศนคติของผู้อยู่อาศัยที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.3.1 ความหมายและคำจำกัดความของแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวถือเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยว เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยว เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวเป็นสถานที่ที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาแหล่งท่องเที่ยวจึงเป็นตัวกำหนดสำคัญที่จะทำให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยว โดยที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ตลอดจนพัฒนาพื้นที่ชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยชิ้นนี้ คือ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2550) ให้ความหมายของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Attraction) ว่า เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปะและขนบธรรมเนียมประเพณีที่บรรพบุรุษได้สร้างสมและถ่ายทอดเป็นมรดกสืบทอดกันมา ประกอบไปด้วย งานประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน การแสดงศิลปะวัฒนธรรม ภาษา การแต่งกาย เป็นต้น

2.3.2 องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวเป็นผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว มีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 3 ประการ คือ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2549, น. 10-12,)

1. สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว (Attraction) เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้อยากเข้ามาท่องเที่ยว อาจเป็นสิ่งที่ให้ความรู้ ความเพลิดเพลิน ความสนุกสนาน สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละที่ย่อมแตกต่างกันและตรงกับความสนใจของนักท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวมี อาทิ ทิวทัศน์อันสวยงามของธรรมชาติ คุณค่าทางด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน สถานที่พักผ่อนหย่อนใจประเภท สวนสาธารณะ สวนสนุก สวนสัตว์ ฯ หรือ กิจกรรมทางการท่องเที่ยว เช่น การเดินป่า การพายเรือ การขี่จักรยาน การดำน้ำ การชมสวนผลไม้ เป็นต้น

2. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ได้ โดยต้องมีเส้นทางที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและปลอดภัย ต้องมีเส้นทางที่เชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งที่อยู่ใกล้เคียงกันด้วย

3. สิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว (Amenity) เป็นสิ่งที่จะให้บริการให้แก่นักท่องเที่ยวระหว่างการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความสะดวกสบาย มีหลักดังนี้

3.1 สิ่งอำนวยความสะดวกด้านอาคารและสถานที่ ประกอบไปด้วย จุดจำหน่ายบัตรเข้าชมแหล่งท่องเที่ยว ศูนย์บริการท่องเที่ยว ห้องน้ำ จุดที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก เป็นต้น

3.2 สิ่งอำนวยความสะดวกด้านความปลอดภัย คือ ความปลอดภัยจากโจรผู้ร้าย ความปลอดภัยจากอุบัติเหตุขณะท่องเที่ยว ความปลอดภัยจากการหลงทางในการท่องเที่ยว ความปลอดภัยจากพืช สัตว์ และภัยธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว

3.3 สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการบริการ ได้แก่ คู่มือการนำเที่ยว ป้ายแผนที่แสดงสถานที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว ป้ายบอกทางภายในสถานที่ท่องเที่ยว ป้ายเตือนอันตรายต่าง ๆ ขณะท่องเที่ยว ป้ายบอกระเบียบการเข้าชมของสถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ เป็นต้น

2.3.3 การวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

แนวคิดในการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องในการปรับปรุงและพัฒนาเสริมแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิมไปสู่สภาพใหม่ที่เหมาะสมตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว หรือการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ เพื่อเป็นทางเลือกในการท่องเที่ยว ทั้งนี้ การท่องเที่ยวจะพัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้องและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวหรือไม่ขึ้นอยู่กับการวางแผนการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2549, น. 248–256) ให้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่แล้วในการศึกษาครั้งนี้ คือ วัด วัง และชุมชนในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี โดยมีขั้นตอนในการดำเนินงานทั้งหมด 8 ขั้นตอน ดังนี้

1. การสำรวจแหล่งท่องเที่ยว เป็นการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ของจังหวัดหรือท้องถิ่นนั้น ๆ ว่ามีแหล่งท่องเที่ยวประเภทใดบ้าง แล้วจัดทำบัญชีรายชื่อแบ่งประเภทของแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ไว้ อาทิ แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถาน โบราณวัตถุที่จัดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้น ๆ แหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรม ความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของกลุ่มชนในสังคมหนึ่ง

2. การจัดแบ่งเขตพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยว (Zoning) เป็นการแบ่งพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยวออกเป็นเขตต่าง ๆ ตามความสำคัญของระบบนิเวศและกิจกรรมที่เหมาะสม เพื่อควบคุมการใช้พื้นที่ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวและการใช้ประโยชน์ การจัดแบ่งเขตพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยวแบ่งออกได้เป็น 8 เขต คือ

- 2.1 พื้นที่บริการข้อมูลทางการท่องเที่ยว เป็นพื้นที่ให้ข้อมูลข่าวสารในแหล่งท่องเที่ยว ข้อควรปฏิบัติในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ให้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวมีความรู้และความเข้าใจที่ดีในการท่องเที่ยว อาจมีเอกสาร แผ่นพับ คู่มือนำเที่ยวแจกให้แก่นักท่องเที่ยว

- 2.2 พื้นที่บริการธุรกิจท่องเที่ยว จุดที่อำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้แก่นักท่องเที่ยว อาทิ ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก การให้บริการด้านมัคคุเทศก์ เป็นต้น

- 2.3 พื้นที่นันทนาการเพื่อการท่องเที่ยว คือ พื้นที่ที่เป็นจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวและมีกิจกรรมทางการท่องเที่ยวตั้งอยู่ เป็นที่ศึกษาหาความรู้ จัดเป็นจุดที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจมากที่สุด

2.4 พื้นที่สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ คือ เขตพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติเหมาะแก่การศึกษาธรรมชาติ เช่น การเดินป่า การดูนก เป็นต้น โดยมีจุดบริการทางการท่องเที่ยวเท่าที่จำเป็น

2.5 พื้นที่ประวัติศาสตร์ เป็นเขตพื้นที่สำคัญทางด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี

2.6 พื้นที่หวงห้าม เป็นเขตพื้นที่ที่ไม่อนุญาตให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวชม เนื่องจากอาจเป็นพื้นที่ที่ต้องการอนุรักษ์ไว้เพื่อความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติหรืออาจเป็นพื้นที่ที่มีความอันตรายต่อนักท่องเที่ยว เช่น เขตพื้นที่อนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า เขตพื้นที่สูงชันไม่ปลอดภัย เขตสังฆาวาส เป็นต้น

2.7 พื้นที่กิจกรรมพิเศษ เป็นเขตพื้นที่กำหนดขึ้นมาโดยไม่เกี่ยวกับกิจกรรม การท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวแต่มีความจำเป็นต้องดำเนินการ เช่น การติดตั้งเสาไฟฟ้าแรงสูงเพื่อความเจริญของพื้นที่นั้น ๆ เป็นต้น

2.8 พื้นที่กันชนหรือพื้นที่ป้องกัน เป็นเขตพื้นที่โดยรอบของแหล่งท่องเที่ยวที่จำเป็นต้องมีเพื่อป้องกันการบุกรุกทำลายแหล่งท่องเที่ยว มักใช้ถนนหรือชุดคูคลองเพื่อใช้เป็นแนวป้องกัน

3. การกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวในแต่ละเขตพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวเป็นการสร้างความสะดวกในการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งย่อมมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันตามความจำเป็นในการใช้งาน อาทิ พื้นที่ในการให้บริการข้อมูลท่องเที่ยวอาจต้องมีศูนย์ข้อมูลในการท่องเที่ยว ลานจอดรถและทางเดินเท้า เขตพื้นที่ทางธุรกิจท่องเที่ยวอาจก่อสร้าง ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก เป็นต้น ทั้งนี้การก่อสร้างต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดกับสภาพแวดล้อมและต้องสร้างให้กลมกลืนกับแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ ด้วย

4. การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเพื่อส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม โดยเสริมกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และความเพลิดเพลินจากการท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยกิจกรรมที่จัดขึ้นจะต้องไม่สร้างผลกระทบให้เกิดแก่แหล่งท่องเที่ยว ต้องมีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวต่อกลุ่มกิจกรรมด้วย อาทิ กิจกรรมเดินป่า กิจกรรมล่องแพ กิจกรรมขี่จักรยานชมเมือง กิจกรรมล่องเรือ เป็นต้น

5. การประเมินขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของแต่ละเขตพื้นที่ การท่องเที่ยวเป็นการประเมินว่าในแต่ละเขตท่องเที่ยวสามารถรองรับ (Carrying Capacity) จำนวนนักท่องเที่ยวได้สูงสุดจำนวนเท่าไร เพื่อการกำหนดปริมาณนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงการแออัดของจำนวนนักท่องเที่ยว ชะงักผลผลิต การทำลายแหล่งท่องเที่ยว ฯ

6. การให้การศึกษาถึงผลกระทบของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อม ให้แก่เจ้าหน้าที่รัฐ เจ้าของแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว เป็นการให้การศึกษาถึงความเข้าใจในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนเองที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและแหล่งท่องเที่ยว

7. การจัดให้มีข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้องการรู้ จัดทำข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยว เช่น ประวัติของแหล่งท่องเที่ยว จุดท่องเที่ยวที่น่าสนใจ กิจกรรมการท่องเที่ยว การบริการที่มีให้ วิธีการศึกษาเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตนในแหล่งท่องเที่ยว โดยอาจจัดตั้งเป็นศูนย์บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว (Tourist Information Center) โดยข้อมูลต่าง ๆ อาจทำในรูปแบบของแผ่นพับเพื่อแจกจ่ายแก่นักท่องเที่ยว ก็เป็นได้

8. การจัดหางบประมาณในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เป็นขั้นตอนของการจัดหางบประมาณ กำลังคน วัสดุ เพื่อนำมาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวซึ่งต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก จึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องจัดหางบประมาณอย่างเพียงพอ หรือแหล่งท่องเที่ยวอาจหารายได้เอง ด้วยการเก็บค่าเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวเพื่อนำรายได้มาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่อไป

เนื่องจากการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรีเป็นการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิมแต่รูปแบบทางการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ คือเป็นกิจกรรมล่องเรือในแม่น้ำเพชรบุรี ซึ่งในพื้นที่ที่ทำการศึกษายังไม่มีรูปแบบของการท่องเที่ยวทางเรือ จึงมีอีกแนวคิดหนึ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สามารถนำมาปรับใช้กับงานวิจัยชิ้นนี้ได้ คือ แนวคิดการพัฒนาสำหรับแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นใหม่ มี 6 ขั้นตอน คือ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2549, น.255)

1. การสรรหาสิ่งดึงดูดใจเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ในแต่ละจังหวัด โดยพิจารณาสิ่งดึงดูดใจที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักและแหล่งท่องเที่ยวรอง

2. การพัฒนาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวและบริการท่องเที่ยว ทั้งการติดต่อสื่อสาร สาธารณูปโภค ขนส่งสาธารณะ สถานรักษาพยาบาล การให้ความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว การแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ เป็นต้น

3. การส่งเสริมการท่องเที่ยว ผ่านช่องทางต่าง ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบถึงแหล่งท่องเที่ยวใหม่ และเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยือนแหล่งท่องเที่ยวใหม่ และใช้บริการที่มีอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวนั้น

4. การจัดตั้งหน่วยงานขึ้นเพื่อรับผิดชอบด้านการพัฒนาและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้มีเจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบโดยตรงในการดูแลแหล่งท่องเที่ยว

5. การจัดสรรงบประมาณ โดยมีการจัดสรรจำนวนงบประมาณให้กับแต่ละแหล่งท่องเที่ยวอย่างเหมาะสมเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว โดยอาจส่งเสริมให้ภาคธุรกิจเข้ามาลงทุนด้านบริการทางการท่องเที่ยว อาทิ ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ทั้งนี้ต้องได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐด้วย

6. บุคคลากรด้านการท่องเที่ยว ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยว เช่น มัคคุเทศก์เป็นบุคคลที่จะให้ความรู้และสร้างความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวที่มาเยือนในแหล่งท่องเที่ยวใหม่ได้เป็นอย่างดี ตลอดจนการปลูกฝังเรื่องการอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยว รวมถึงการสร้างแรงบันดาลใจในการท่องเที่ยว

จากแนวคิดในการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เห็นได้ว่าการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต้องมีการศึกษาข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่จะพัฒนา อีกทั้งต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่การวางแผนเพื่อลดผลกระทบที่จะเกิดตามมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยว การวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นแนวคิดหลักของงานวิจัยชิ้นนี้ องค์กรความรู้ต่าง ๆ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในขั้นตอนของการศึกษาและการวางแผนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความต้องการด้านการท่องเที่ยวและการพัฒนาการท่องเที่ยว

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนถือเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนจึงมีส่วนสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่จะเกิดในชุมชน เนื่องจากถ้าคนในชุมชนไม่มีส่วนร่วมหรือไม่ให้ความร่วมมือในเรื่องต่าง ๆ แล้วนั้น การดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวก็อาจจะไม่สามารถขับเคลื่อนต่อไปได้ แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนจึงนำมาวิเคราะห์ในงานวิจัยนี้เพื่อศึกษาถึงความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านต่าง ๆ ของชุมชน ความหมายและลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนมีดังนี้

2.4.1 ความหมายของชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชน

การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรีเป็นการพัฒนาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนโดยตรง ชุมชนมีความหมายที่แตกต่างกันไปดังนี้

ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่ในท้องที่หรือในเมืองเดียวกัน ภายใต้กฎหมายเดียวกัน มีความสนใจในเรื่องต่าง ๆ คล้ายหรือร่วมกัน (ไพรัตน์ เดชะรินทร์, 2516, น.2)

สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP, 2003, p. xiii) ให้ความหมายของชุมชนว่า คือ ประสบการณ์ ความรู้สึก และความสัมพันธ์ซึ่งไม่สามารถกำหนดทางภูมิศาสตร์หรือโดยกฎเกณฑ์ที่เป็นทางการแต่เป็นสิ่งที่ประชาชนรู้สึกว่าเป็นสมาชิกอยู่ เป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคนและคนกับกลุ่มคน ชุมชนอาจจะมีขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ อาจเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาและอาจจะเข้มแข็งหรือเสื่อมสลายลงได้

ศรีศักร วัลลิโภดม (2550, น. 9-10) ได้ให้ความหมายของชุมชนและท้องถิ่นไว้ดังนี้

“ชุมชน หมายถึง จำนวนของครัวเรือนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เดียวกันนับเป็นหมู่ ๆ เช่น หมู่หนึ่ง หมู่สอง ทำนองนั้น แม้ว่าจะมีชื่อเดียวกัน เช่น บ้านหนองขาว บ้านโคกโพธิ์ เป็นต้น

ขณะที่ ท้องถิ่น หมายถึง หลายชุมชน หลายหมู่บ้าน ที่อยู่ในเขตการปกครองเดียวกันในระดับตำบลและอำเภอ”

ซึ่งในงานวิจัยนี้ หมายถึง ชุมชนที่เป็นพื้นที่ศึกษาที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเพชรบุรีในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรีทั้งหมด 4 ชุมชน คือ ชุมชนวัดเกาะ ชุมชนวิหารใหญ่-ไตรโลก ชุมชนหน้าพระลาน และชุมชนพระปรางค์

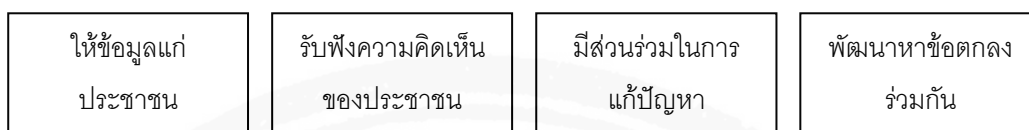
นอกจากนี้ทางองค์การสหประชาชาติ (United Nation, 1981, p.11) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะที่เป็นกระบวนการในการพัฒนาว่า คือ การที่

ประชาชนได้ก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถที่จะแสดงออกซึ่งความต้องการของตน ในการที่จะจัดอันดับความสำคัญของการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการพัฒนานั้น ซึ่งเป็นไปโดยเน้นที่การให้อำนาจตัดสินใจแก่ประชาชนในชนบท โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนควรมีตั้งแต่ขั้นตอนของการเตรียมการจัดการ การวางแผน การควบคุมดูแล การใช้ทรัพยากร การมีส่วนร่วมในการบริการ และการได้รับประโยชน์จากการบริการโดยชุมชน ทั้งนี้จะต้องตระหนักและสร้างจิตสำนึกให้เห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และการใช้ประโยชน์จะต้องไม่เป็นการเบียดบังทำลายสิ่งแวดล้อม และควรให้ความสำคัญในรูปแบบของการรวมกลุ่มมากกว่าลักษณะของบุคคล (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548, น. 156; สมชาย สนั่นเมือง, 2541, น. 30)

ทั้งนี้ทางสมาคมนานาชาติเพื่อการมีส่วนร่วมของประชาชน (The International Associations for Public participation หรือ IAP2) ได้ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมีการให้ความหมายของคำนิยามหลักของการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้ (อ้างถึงใน เกรย์ตัน, 2005/2552, น. 4)

- ประชาชนควรมีโอกาสแสดงความคิดเห็นในการตัดสินใจอันเกี่ยวข้องกับการกระทำที่มีผลกระทบต่อชีวิตของคนในชุมชน
- การมีส่วนร่วมของประชาชนหมายถึงรวมถึงคำสัญญาที่จะเปิดโอกาสให้ข้อเสนอแนะของประชาชนมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ
- กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนสื่อสารเข้าถึงจุดสนใจ (Interests) ต่าง ๆ ของผู้มีส่วนร่วมและสนองตอบความต้องการในกระบวนการของผู้มีส่วนร่วมทั้งหมด
- กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนแสวงหาและเอื้อให้เกิดการเข้าร่วมของประชาชนที่จะได้รับผลกระทบ
 - กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนนำผู้มีส่วนร่วมเข้าร่วมพิจารณาว่าประชาชนจะมีส่วนร่วมได้อย่างไร
 - กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนช่วยให้ผู้เข้าร่วมมีข้อมูลที่ประชาชนต้องการเพื่อใช้ในการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง
 - กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนสื่อสารกับผู้เข้าร่วมถึงวิธีการที่ความคิดเห็นของประชาชนจะมีผลต่อการตัดสินใจอย่างไร

กระบวนการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง ดังนี้

ภาพที่ 2.1 ความต่อเนื่องของการมีส่วนร่วม (เครย์ตัน, 2005/2552, น. 6)

2.4.2 ลักษณะของการมีส่วนร่วม

ชุมชนเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยตรง การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวจะมีส่วนให้การพัฒนาการท่องเที่ยวได้รับความร่วมมือจากชุมชนและช่วยลดความขัดแย้งด้านการจัดการท่องเที่ยว ชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวยังได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวโดยตรงทั้งการยกระดับคุณภาพชีวิต การได้รับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยวสามารถนำกลับมาบำรุงรักษา พัฒนา และจัดการแหล่งท่องเที่ยว เมื่อชุมชนเข้ามีส่วนร่วมในการจัดการและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวก็จะเกิดความหวงแหนและจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว หลักการมีส่วนร่วมของชุมชนมีหลายรูปแบบด้วยกันดังที่ Reid (2000, p. 2) ได้เสนอไว้ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของชุมชน คนในชุมชนควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน โดยไม่ได้ดำเนินการโดยผู้นำชุมชนหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหากแต่ทุกคนในชุมชนมีบทบาทร่วมกัน
2. การมีส่วนร่วมของชุมชนควรเปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมร่วมกัน ความรับผิดชอบในงานต่าง ๆ และจัดแบ่งไปตามผู้ที่มีความถนัดในด้านนั้น ๆ ถือเป็นภาระกระจายอำนาจและความรับผิดชอบ รวมถึงเมื่อชุมชนมีกิจกรรมที่หลากหลายก็จะเป็นส่วนที่ทำให้คนในชุมชนเกิดความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วม
3. การมีส่วนร่วมของชุมชนทำให้อีกกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้เปิดกว้างและมีความเป็นสาธารณะมากขึ้น คนในชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับชุมชนซึ่งเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น
4. ในการมีส่วนร่วมของชุมชน ไม่มีความคิดเห็นใดเป็นความคิดเห็นที่ผิด ทุก ๆ ความคิดเห็นจะได้รับความเคารพ การมีส่วนร่วมของชุมชนจะเป็นส่วนสนับสนุนให้คนในชุมชนได้รับสิ่งที่ดีร่วมกัน

5. การมีส่วนร่วมของชุมชนทำให้ความแตกต่างระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ภายในชุมชนลดลง ทุกคนในชุมชนได้รับการยอมรับไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสีผิว อายุ เชื้อชาติ ผู้ที่มีส่วนร่วมในยุคแรก ระดับการศึกษา อาชีพ ชื่อเสียงส่วนบุคคล ความพิการ ศาสนา หรือปัจจัยอื่น ๆ ยิ่งไปกว่านั้น การมีส่วนร่วมของชุมชนจะไม่มี การแบ่งแยกหรือให้ความหลากหลายมาปิดกั้นการมีส่วนร่วม เนื่องจากคนในชุมชนต่างก็ตระหนักดีว่าการแบ่งแยกที่เคยเกิดขึ้นในอดีตทำให้คนไม่สามารถพัฒนาไปต่อได้ ดังนั้นจึงมีการสนับสนุนให้คนชุมชนได้มีส่วนร่วมมากขึ้น

6. การมีส่วนร่วมของชุมชนต้องเปิดกว้างและเปิดใจ โดยที่ไม่ถูกควบคุมโดยหน่วยงานหรือกลุ่มใด เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นผู้นำต้องเปิดโอกาสให้มีการถกเถียงกันเพื่อหาทางออกมากกว่าที่จะผลักดันปัญหานั้นออกไป ผู้นำต้องไม่มีอัตตาและต้องเน้นการทำงานที่ให้คุณภาพสูง และกระบวนการตัดสินใจต่าง ๆ ต้องเป็นกระบวนการที่เปิดกว้าง

นอกจากนี้ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548, น. 175) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวไว้ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างแท้จริง คือ ชุมชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการพัฒนาการท่องเที่ยวทุกขั้นตอน ตั้งแต่ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาทางการท่องเที่ยว การร่วมคิดและหาวิธีการแก้ปัญหาทางการท่องเที่ยว การร่วมวางนโยบาย วางแผนตัดสินใจ คิดหาวิธีใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น ร่วมปฏิบัติตามนโยบายหรือแผนงานการท่องเที่ยวให้บรรลุเป้าหมายตามที่ได้กำหนดไว้ รวมถึงการติดตามควบคุม และประเมินผลแผนการท่องเที่ยวให้เป็นไปตามขั้นตอนที่วางไว้

2. การมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่นแบบไม่แท้จริง คือ การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเพียงแค่บางส่วนเท่านั้น โดยให้ชุมชนเข้ามีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามโครงการท่องเที่ยวที่ได้มีการวางแผนไว้แล้ว

สำหรับแนวคิดด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว พจนา สอนศรี (2543) ได้ให้แนวคิดไว้ว่า การจัดการท่องเที่ยวโดยมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นทางเลือกที่ตอบสนองและพัฒนาสู่กระบวนการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนได้ ภายใต้มิติต่าง ๆ ดังนี้

1. มิติด้านสิ่งแวดล้อม ควรเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ การร่วมมือในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งจำกัดให้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด

2. มิติด้านการเมือง กิจกรรมนี้ควรเป็นส่วนหนึ่งของการรณรงค์การมีส่วนร่วมของประชาชนระดับล่าง โดยการสร้างกระบวนการวางแผนและการตัดสินใจในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

3. มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม กิจกรรมนี้ควรสร้างสรรค์การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนต่างวัฒนธรรม เพื่อเพิ่มความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งการทำทันต่อวัฒนธรรมแบบเมืองที่เติบโตอย่างรวดเร็วจากฐาน

4. มิติด้านเศรษฐกิจ คือ การกระจายรายได้ ผลกำไรที่เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงชุมชนอย่างแท้จริง ประชาชนในพื้นที่ร่วมพัฒนาและควบคุมการเติบโตของการท่องเที่ยวภายในพื้นที่และรักษาทรัพยากรธรรมชาติ

จากความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวสรุปได้ว่าการพัฒนาจะประสบความสำเร็จต้องให้ชุมชนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาในขั้นตอนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น การวางแผน การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ เพื่อให้ชุมชนรับรู้และเข้าใจถึงงานที่จะพัฒนา ประโยชน์ และผลกระทบของการพัฒนาที่จะเกิดขึ้นกับชุมชน เมื่อชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตลอดจนมีความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการพัฒนาก็จะก่อให้เกิดความรัก ความห่วงใยและจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวซึ่งถือเป็นรากฐานที่มั่นคงในการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป การวิจัยในครั้งนี้นำแนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนมามีส่วนสำคัญในการวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวแม่น้ำเพชรบุรี

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ฮามารี ซามานี-ฟาราฮานี และกาซาล มูซา (บทคัดย่อ: 2008) ทำการวิจัยเรื่องทัศนคติของผู้อยู่อาศัยและความเข้าใจในการพัฒนาการท่องเที่ยว: กรณีศึกษาเมืองมะสุหลี ประเทศอิหร่าน เมืองมะสุหลีเป็นเมืองที่มีทรัพยากรวัฒนธรรมด้านสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นของอิหร่าน งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ 1. เพื่อสำรวจประวัติของผู้อยู่อาศัยและระดับที่ผู้อยู่อาศัยมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว 2. เพื่อสำรวจทัศนคติของผู้อยู่อาศัยที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว 3. เพื่อสำรวจความเข้าใจของผู้อยู่อาศัยในท้องถิ่นที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว 4. เพื่อเสนอกลยุทธ์การบริหารพื้นที่ในอนาคต

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 250 คนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อยู่ในวัยกลางคน และสถานภาพสมรสแล้ว โดยผู้ชายมีบทบาทในการปกครองและมีบทบาทสำคัญ

ทางด้านสังคม ผู้ที่อยู่อาศัยในเมืองมะฮูลีมีการพึ่งพารายได้จากการท่องเที่ยวค่อนข้างสูงซึ่งได้สะท้อนให้เห็นว่ากว่าครึ่งหนึ่งของผู้ตอบแบบสอบถามมีรายได้จากการท่องเที่ยว เมื่อการท่องเที่ยวภายในท้องถิ่นได้รับความนิยมมากประชาชนของเมืองมะฮูลีจึงมีความคาดหวังกับการท่องเที่ยวในระดับที่สูง โดยที่ชาวมะฮูลีได้ให้การสนับสนุนในการพัฒนาโครงสร้างและสิ่งอำนวยความสะดวกทางด้านการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง ถึงแม้ว่าประชาชนจะให้การสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นอย่างดี แต่ทว่าผู้อยู่อาศัยกลับมีส่วนร่วมในการวางแผนและการพัฒนาการท่องเที่ยวในเมืองมะฮูลีน้อยมาก ข้อเสนอในงานวิจัยชิ้นนี้ คือ เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ดังนั้นการวางแผนการพัฒนาใดใดก็ตามควรมีให้คนท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนและเสนอความคิดเห็นในแผนการพัฒนานั้นด้วย

จิธร นันตะยานา ธนิตา ปิงเมือง วัลทนา ภูมา และไพรัช โรงสะอาด (บทคัดย่อ : 2548) ทำการศึกษาเรื่อง แนวทางในการพัฒนาเมืองท่องเที่ยวควบคู่เมืองอุตสาหกรรม: กรณีศึกษาจังหวัดเชียงราย วัตถุประสงค์ในการศึกษา 1) เพื่อศึกษาความคิดเห็นขององค์กรปกครองท้องถิ่น องค์กรภาครัฐ เอกชน องค์กรชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและประชาชนต่อการพัฒนาจังหวัดเชียงรายให้เป็นเมืองท่องเที่ยวและอุตสาหกรรม 2) ผลการพัฒนาให้จังหวัดเชียงรายเป็นเมืองท่องเที่ยวควบคู่กับเมืองอุตสาหกรรม 3) เพื่อศึกษาแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาจังหวัดเชียงราย

ผลจากการวิจัยพบว่า มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ 1) การพัฒนาการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมจะสนับสนุนซึ่งกันและกันทั้งนี้ต้องมีการบริหารจัดการที่ดี 2) การพัฒนาจะส่งผลให้จังหวัดเชียงรายเป็นเมืองท่องเที่ยวคู่กับเมืองอุตสาหกรรม ประชาชนมีอาชีพและรายได้เพิ่มขึ้น ลดการออกนอกพื้นที่เพื่อหางานทำ จังหวัดเชียงรายจะเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจกลุ่มแม่น้ำโขงเหมาะกับทางด้านการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวเพื่อให้ภาพลักษณ์ของจังหวัดดีขึ้น 3) แนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาจังหวัดเชียงรายนั้นต้องคำนึงถึงอุตสาหกรรมที่เกี่ยวกับพืชผลทางการเกษตร ความพร้อมด้านนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ทุกด้านทุกขั้นตอน รวมไปถึงการประชาสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอ ในขณะเดียวกันก็มีความคิดเห็นว่าควรให้เมืองเชียงรายพัฒนาเป็นเมืองท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียวเพราะอุตสาหกรรมจะทำลายทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิต วัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่น เชียงรายต้องเปลี่ยนแปลงไป

ข้อเสนอแนะในการพัฒนา คือ ควรมีการส่งเสริม อนุรักษ์ และฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมงานหัตถกรรมพื้นบ้าน เตรียมความพร้อมด้านทรัพยากร ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาทุก

ขั้นตอน รวมถึงมีการศึกษาและวิจัยอย่างจริงจังในด้านการท่องเที่ยว การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สถานที่สำคัญ และมีแผนรองรับที่ชัดเจนเกี่ยวกับการบูรณะโบราณสถาน

ศศิธร รุ่งกิจเลิศสกุล และ เนตรดาว วุฒิอิน (บทคัดย่อ : 2548) ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสปาจากแหล่งน้ำแร่ธรรมชาติในจังหวัดเชียงราย มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 1) เพื่อศึกษาความต้องการของภาคีในการพัฒนาแหล่งน้ำแร่ธรรมชาติในจังหวัดเชียงรายให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสปา 2) ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการใช้บริการสปาจากน้ำแร่ธรรมชาติในจังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า 1) ชุมชนท้องถิ่นต้องการพัฒนาแหล่งน้ำแร่ธรรมชาติให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวพร้อมทั้งพัฒนาแหล่งน้ำแร่เดิมให้ดีขึ้น โดยพัฒนาทั้งทางด้านบุคลากร ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก การประชาสัมพันธ์ และให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมกับการพัฒนา 2) องค์กรบริการส่วนตำบลและเทศบาลตำบล มีความต้องการที่จะพัฒนาแหล่งน้ำแร่ธรรมชาติให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้ต้องได้รับความร่วมมือจากภาครัฐ สถาบันการศึกษา และชุมชนท้องถิ่น 3) นักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาใช้บริการแหล่งน้ำแร่ในจังหวัดเชียงรายมีความต้องการให้พัฒนาบุคลากร การบริการ สิ่งอำนวยความสะดวก และการโฆษณาประชาสัมพันธ์ 4) นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมีความต้องการให้พัฒนาด้านบุคลากรมากที่สุด

ข้อเสนอแนะในงานวิจัยชิ้นนี้ คือ ชุมชนท้องถิ่นควรได้รับการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมกับหน่วยงานในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งน้ำแร่ธรรมชาติ ส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลตำบลต้องร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา และชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อีกทั้งในการวางแผนการท่องเที่ยวควรทราบถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวเพื่อจะได้นำมาวางแผนพัฒนาให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวมากที่สุด

ปิ่นรัชฎ์ กาญจนรัชฐิติ และ จิตติศักดิ์ ธรรมมาภรณ์พิลาส (2547) ทำโครงการศึกษาเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำในกรุงเทพฯ ชั้นในและบริเวณใกล้เคียง มีเป้าหมายในการศึกษา คือ เพื่อศึกษาความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรมริมฝั่ง แม่น้ำ คู คลองในกรุงเทพมหานคร ในการกำหนดศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่ วางแผนเพื่อการอนุรักษ์ และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ และความเหมาะสมในเชิงสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของชุมชน ภายใต้การจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งจะส่งผลประโยชน์โดยตรงต่อชุมชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การอนุรักษ์ สืบทอดคุณค่าและเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของพื้นที่ไว้ได้

โดยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำนอกจากจะเป็นการเสนอทางเลือกใหม่ทางการท่องเที่ยวโดยตรงแล้ว ยังก่อให้เกิดประโยชน์เกี่ยวเนื่องอีกหลายประการได้แก่ 1) ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน เป็นทั้งการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ทางสังคมและเศรษฐกิจไปพร้อม ๆ กัน 2) ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาเส้นทางคมนาคมทางน้ำ เพื่อแบ่งเบาการสัญจรของคนเมืองจากระบบการจราจรทางบกซึ่งมีปัญหาการติดขัด และเกิดความสูญเสียด้านการใช้ทรัพยากรเชื้อเพลิงมากมาย 3) แก้ปัญหาสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน กล่าวคือ เมื่อมีการใช้แม่น้ำ คู คลอง เป็นเส้นทางคมนาคมและให้ความสำคัญในคุณภาพน้ำและสภาพแวดล้อมมากขึ้น เช่น การใช้แม่น้ำ คู คลอง เป็นทางระบายน้ำเสีย ทิ้งขยะ เสมือนเป็น “หลังบ้าน” ก็จะช่วยค่อยๆ เปลี่ยนไปกลับมาเป็น “หน้าบ้าน” ของเมืองอีกครั้ง

ผลการศึกษาพบว่า ย่านสำคัญในพื้นที่ศึกษาต่างก็มีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีจุดเด่นในลักษณะต่าง ๆ กัน ทั้ง ย่านท่าพระจันทร์-ท่าช้าง ย่านบางลำพู ย่านถนนพระอาทิตย์ ย่านปากคลองตลาด ย่านคลองบางกอกน้อย ย่านคลองชักพระ ย่านคลองบางกอกใหญ่ ย่านวัดกัลยาณมิตรวรมหาวิหาร-กุฎีจีน-วัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร ย่านท่าเตียนและวัดโพธิ์ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความยั่งยืนจึงต้องผลักดันให้องค์กรชุมชนเดิมมีบทบาทด้านการพัฒนาการเชิงวัฒนธรรมมากขึ้นด้วย นอกจากนี้การดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนาต้องให้ผู้อยู่อาศัยในชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ความคิดเห็น ร่วมคิดร่วมทำตั้งแต่ต้น เพื่อให้คนในชุมชนได้มีความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการ คนในชุมชนควรจะได้รับประโยชน์จากโครงการทั้งทางตรงและทางอ้อม

เบญญา จันทร์ (บทคัดย่อ : 2545) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาตลาดดอนหวาย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน วัดอุประสงค์ในการศึกษา คือ (1) เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนตลาดดอนหวาย ตำบลบางกระทึก อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน (2) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์แนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตลาดดอนหวายให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลการศึกษาพบว่า ตลาดดอนหวายมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน เนื่องจากมีความพร้อมในด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน และความสามารถในการเข้าถึง แต่มีข้อจำกัดในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นสูงบางอย่าง ได้แก่ การให้บริการโทรศัพท์สาธารณะ ป้ายเตือนข้อระวังแก่นักท่องเที่ยว เครื่องฝาก-ถอนเงินอัตโนมัติ การบริการข้อมูลทางการท่องเที่ยว และหน่วยปฐมพยาบาล

ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนพบว่า คณะกรรมการบริหารเป็นคนท้องถิ่นประกอบด้วยผู้นำชุมชนและผู้ประกอบการ ซึ่งลักษณะการบริหารงานไม่มีการกำหนดโครงสร้าง ไม่มีการกำหนดหน้าที่ และวาระการดำรงตำแหน่งอย่างชัดเจน ส่วนประชาชนในท้องถิ่นสามารถเสนอความคิดเห็นด้านต่าง ๆ ต่อกรรมการได้

แนวทางการพัฒนาตลาดคอนหวายให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนพบว่า ควรมีการพัฒนาตลาดคอนหวาย 3 ด้าน คือ

1. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นสูง ควรเพิ่มสิ่งที่มีไม่เพียงพอในการให้บริการนักท่องเที่ยว
2. ด้านบุคลากร ควรจัดอบรมให้ผู้นำชุมชนมีความรู้ทางการบริหารจัดการ และควรจัดอบรมให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นให้มีความรู้ทางการบริการและการต้อนรับนักท่องเที่ยว
3. ด้านความพร้อมของชุมชน ควรให้ชุมชนดูแลสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีการดำเนินการทางด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์โดยผ่านสื่อมวลชน

อัญชลี รุ่งชัยยันต์ (บทคัดย่อ : 2545) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวทางเรือล่องแม่น้ำแม่ปิง: กรณีศึกษาเส้นทางวัดชัยมงคล-วัดท่าหลุก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ วัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวทางเรือล่องแม่น้ำปิงในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ กับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว ผลกระทบและความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น นโยบายของรัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการดำเนินงานของกิจการเรือท่องเที่ยวเพื่อหาสาเหตุของปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการท่องเที่ยวทางเรือ เพื่อนำเสนอแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางเรือล่องแม่น้ำปิงที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้และผู้ที่เกี่ยวข้องได้อย่างเหมาะสม

ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ ประชากรทุกกลุ่มที่ทำการศึกษาส่วนใหญ่มีความพอใจที่มาใช้บริการเรือท่องเที่ยวและการดำเนินงานของกิจการเรือท่องเที่ยว และทุกกลุ่มต่างมีความเห็นว่ากิจกรรมควรเน้นการดำเนินงานของกิจการในเรื่องของการรักษาสิ่งแวดล้อมและการเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวตลอดสองฝั่งแม่น้ำปิงในเส้นทางล่องเรือท่องเที่ยว โดยการร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและชุมชนท้องถิ่นในการขอความร่วมมือจากประชาชนในท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วม จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวท้องถิ่นที่นำเอาเอกลักษณ์และสินค้าของท้องถิ่นต่าง ๆ

มาเป็นจุดขาย เพื่อเพิ่มความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวในเส้นทางท่องเที่ยวและเพิ่มจุดดึงดูดใจให้กับนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการ

จิราวรรณ กาวิลละ (บทคัดย่อ : 2544) ศึกษาเรื่อง ทางเลือกของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษาหมู่บ้านวัวลาย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า หมู่บ้านวัวลายเป็นถิ่นที่อยู่ของช่างฝีมือเครื่องเงินที่ถูกกวาดต้อนมาจากลุ่มแม่น้ำสาละวินในประเทศพม่า และมาตั้งบ้านเรือนอยู่โดยรอบวัดหมื่นสาร ประกอบอาชีพเครื่องเงินสืบทอดมาเป็นเวลานาน การประกอบอาชีพเครื่องเงินของชาวบ้านวัวลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้หมู่บ้านวัวลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ได้รับความนิยมจากทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ

ปัญหาของการท่องเที่ยวหมู่บ้านวัวลาย คือ

1. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวที่สถานที่คับแคบมีสิ่งกีดขวางไม่สะดวกในการสัญจร การทิ้งขยะบริเวณที่รกร้างขาดการดูแล การขาดแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงที่เป็นสิ่งดึงดูดใจ และแหล่งท่องเที่ยวกระจายตัวอยู่ตามจุดต่าง ๆ เป็นอุปสรรคในการเดินทางท่องเที่ยว

2. ปัญหาด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว อาทิ การขาดข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว ไม่มีที่จอดรถ ข้อจำกัดของคนในท้องถิ่นในการสื่อสารภาษาต่างประเทศ ร้านค้าและร้านอาหารของไม่อำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวเท่าที่ควร ไม่มีที่นั่งพักผ่อนและห้องน้ำสาธารณะ

3. ปัญหาด้านสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว คือ การประกอบอาชีพเครื่องเงินของชาวบ้านวัวลาย พบปัญหาดังนี้ ช่างฝีมือไม่สามารถผลิตสินค้าได้ตามความต้องการของลูกค้า ต้นทุนการผลิตสูงทำให้มีการลดคุณภาพเนื้อเงินลง การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้เพื่อลดต้นทุนการผลิตเพื่อให้ขายสินค้าได้ ผู้ประกอบการขาดเงินทุนหมุนเวียน การว่างงานทำให้ช่างฝีมือต้องประกอบอาชีพอื่น

4. ปัญหาด้านการตลาด พบว่าลูกค้าไม่มั่นใจในคุณภาพของสินค้า ช่างฝีมือหันไปทำงานที่ง่ายได้เงินเร็วใช้เวลาน้อย การไม่ได้รับความช่วยเหลือ สนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเท่าที่ควร

การนำเสนอทางเลือกของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของหมู่บ้านวัวลาย ในรูปของกิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบต่าง ๆ ถือเป็นทางเลือกที่แก้ปัญหา โดยนำเสนอถึงความต้องการของชุมชนเจ้าของพื้นที่ ความยั่งยืนของสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน ได้แก่ การจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมบ้านวัวลาย การจัดตั้งศูนย์ศิลปหัตถกรรมบ้านวัวลาย การจัดงานเทศกาลเครื่องเงินบ้านวัวลาย การจัดท่องเที่ยวแบบถึบจักรยานท่องเที่ยววัฒนธรรม

บ้านวิวัลาย และการจัดการท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์บ้านวิวัลาย เป็นต้น โดยระยะแรกเสนอแนะให้หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องควรเข้าไปช่วยเหลือสนับสนุนชุมชนทั้งในด้านบุคลากร งบประมาณ วิชาการ และอื่น ๆ ให้ชุมชนพร้อมที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีคุณค่า และเพื่อให้ชาวบ้านวิวัลายสามารถบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวของตนเองได้ในอนาคต

เนตรชนก นันท์ (บทคัดย่อ : 2544) ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนวัดพระบาทห้วยต้ม อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ผลการศึกษาด้านองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนวัดพระบาทห้วยต้มในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมพบว่าครบทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านความสะดวกในการเข้าถึง และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก แต่มีจุดอ่อนอยู่ 2 จุด ในองค์ประกอบสิ่งอำนวยความสะดวก คือ การให้บริการอาหารและเครื่องดื่มที่ไม่หลากหลาย และขาดการให้บริการด้านข้อมูล

ผลการศึกษาด้านแนวทางการจัดการที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้น ผู้ให้ข้อมูลหลักได้ร่วมกันวางแนวทางการจัดการไว้ 4 ด้าน คือ การจัดการด้านการจัดโครงสร้างองค์การการท่องเที่ยว การจัดการด้านบุคลากร การจัดระบบการดำเนินงานและการจัดรายการนำเที่ยว ผู้วิจัยได้พบข้อจำกัดของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนวัดพระบาทห้วยต้มว่า ยังไม่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในชุมชนแห่งนี้ เพราะยังไม่มีประชาสัมพันธ์ที่เพียงพอส่งผลให้ชุมชนยังไม่มีโอกาสฝึกทักษะในการลงมือปฏิบัติการ

สรุป

จากแนวคิดและผลงานวิจัยต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมมีองค์ประกอบหลายด้าน ทั้งองค์ประกอบด้านพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยว องค์ประกอบของชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การมีส่วนร่วมของชุมชน การจะพัฒนาและดำเนินการท่องเที่ยวจะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับความร่วมมือของชุมชนเป็นสำคัญ ทั้งนี้ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาถือเป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญในการให้การสนับสนุนทั้งด้านนโยบาย และด้านงบประมาณในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเน้นการทำงานร่วมกันในทุกภาคส่วน

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่าง ๆ ข้างต้นนั้น ผู้วิจัยจะนำมาเป็นข้อมูลในการกำหนดกรอบแนวทางการศึกษาวิจัยและการวิเคราะห์ผลการศึกษาในครั้งนี้ โดยข้อมูลเบื้องต้นที่ได้จากการศึกษาสามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรม

แม่น้ำเพชรบุรี รวมถึงความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรีต่อไป

สำนักหอสมุด

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี” เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่ชัดเจน ตลอดจนสามารถให้ข้อมูลได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาโดยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีที่หลากหลายในการเก็บข้อมูล ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยมีโครงสร้างในการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เนื่องจากวิธีการดังกล่าวสามารถให้ข้อมูลสำหรับผู้วิจัยได้ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และข้อมูลที่ได้จากการวิจัยสามารถนำมาวิเคราะห์และอธิบายแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ได้อย่างเพียงพอ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยมี ดังนี้

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เพื่อการเปรียบเทียบข้อมูลและการได้ข้อมูลที่หลากหลายสำหรับการวิจัย ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informant) ที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้เลือกจากบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ได้มากที่สุด ผู้ให้ข้อมูลหลักมี ดังนี้

1. ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว คือ พระรามราชนิเวศน์ วัดเกาะ วัดพลับพลาชัย วัดมหาธาตุ วัดพระทรง วัดไผ่ล้อม วัดใหญ่สุวรรณาราม วัดกำแพงแลง สถานที่ละ 1 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) โดยเป็นการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth interview) และมีต้นแบบคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์เพื่อให้ทราบข้อมูลและความคิดเห็นด้านต่าง ๆ ต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรม โดยผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มตัวอย่างมีทั้งหมด 8 ท่าน คือ

1.1 ผู้ดูแลพระรามราชนิเวศน์ เป็นผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลและรับผิดชอบพื้นที่พระรามราชนิเวศน์

1.2 นายเสริม พูลเกิด ดำรงตำแหน่งคณะกรรมการมูลนิธิเกาะแก้วสุทธารามตั้งแต่ พ.ศ.2535 - ปัจจุบัน

1.3 พระชมภูมี เงินทอง มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบด้านการท่องเที่ยวของ วัดพลับพลาชัย และรับผิดชอบด้านการต้อนรับหมู่คณะ

1.4 พระครูปริยธรรมวิดิ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดมหาธาตุ มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบกิจการต่าง ๆ ภายในวัด รวมถึงด้านการท่องเที่ยว

1.5 พระอธิการสมยศ ปริสุทฺธิ ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดพระทรง ตั้งแต่ พ.ศ. 2553 - ปัจจุบัน

1.6 คุณปิยพร ทรัพย์มนตรี คณะกรรมการชมรมอนุรักษ์วัดไผ่ล้อม เป็นหน่วยงานของชุมชนที่รับผิดชอบดูแลพื้นที่ของวัดไผ่ล้อม

1.7 พระครูวัชรสุวรรณาทธ ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดใหญ่สุวรรณาราม รองเจ้าคณะอำเภอจังหวัดเพชรบุรี มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบกิจการต่าง ๆ ภายในวัด

1.8 พระอธิการศราวุธ สุทฺธิโล ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดกำแพงแดง

2. ตัวแทนชุมชนที่อยู่ริมแม่น้ำเพชรบุรีในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรีและชุมชนที่อยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยว คือ พระรามราชนิเวศน์ วัดเกาะ วัดพลับพลาชัย วัดมหาธาตุ วัดพระทรง วัดไผ่ล้อม วัดใหญ่สุวรรณาราม และวัดกำแพงแดงโดยเลือกจากตำแหน่งและหน้าที่รับผิดชอบภายในชุมชน เนื่องจากตัวแทนชุมชนจะเป็นผู้ที่ทราบข้อมูลสำคัญต่าง ๆ ของชุมชนและเป็นผู้ที่ให้ข้อมูลสำหรับการวิจัยได้ดีที่สุด ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของชุมชนนี้เป็นบุคคลที่สมาชิกในชุมชนเลือกให้เป็นตัวแทนของตนเพื่อทำหน้าที่พัฒนาและดูแลเรื่องต่าง ๆ ในชุมชน (คณะกรรมการชุมชนของแต่ละชุมชนในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรีจะมาจากการเลือกตั้งจากสมาชิกในชุมชน โดยดำรงตำแหน่งวาระละ 4 ปี) โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และการสุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) ดังนี้

2.1 นางกอบแก้ว ไชยสมนึก (เลขาคณะกรรมการชุมชนวัดเกาะ) เป็นคนชุมชนวัดเกาะและได้รับเลือกจากชุมชนให้ทำหน้าที่เลขาคณะกรรมการชุมชนวัดเกาะมีหน้าที่ดูแลกิจการต่าง ๆ ภายในชุมชน ตั้งแต่ พ.ศ. 2538 - ปัจจุบัน

2.2 นางสมใจ ผิวผ่อง (ประธานชุมชนพระปรางค์) ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ พ.ศ. 2536 - ปัจจุบัน โดยได้รับการเลือกจากคนในชุมชนให้ทำหน้าที่ดูแลและจัดการกิจการต่าง ๆ ภายในชุมชน

2.3 นางยุพดี รัชเจียม (คณะกรรมการชุมชนหน้าพระลาน) ทำหน้าที่ประสานงานต่าง ๆ ภายในชุมชน เป็นจุดศูนย์กลางในการรับเรื่องราวต่าง ๆ ของชุมชน โดยดำรงตำแหน่งตั้งแต่

2.4 นายไวพจน์ น้อยจรัส (ประธานชุมชนวิหารใหญ่-ไตรโลก)

การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) โดยเป็นการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth interview) และมีต้นแบบคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์เพื่อให้ทราบข้อมูลและความคิดเห็นต่าง ๆ ต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรม เนื่องจากข้อมูลเชิงลึกจะทำทราบถึงความคิดเห็นของตัวแทนชุมชนได้เป็นอย่างดี

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.2.1 แบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการและหลายวิธีผสมผสาน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกและใช้แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง โดยผู้วิจัยได้กำหนดคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าก่อนการไปเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลตามโครงสร้างคำถามที่ได้กำหนดไว้ ประเด็นหลักในการสัมภาษณ์แบ่งได้ดังนี้

1. ประเด็นหลักในการสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชนมีดังนี้ ความสำคัญของแม่น้ำเพชรบุรี จุดเด่นของแต่ละชุมชน กิจกรรมในชุมชน การมีส่วนร่วมภายในชุมชน การท่องเที่ยวภายในชุมชน ความคิดเห็น ความต้องการมีส่วนร่วม และข้อเสนอต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี

2. ประเด็นหลักในการสัมภาษณ์ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวมีดังนี้ ข้อมูลด้านการจัดการการท่องเที่ยว จุดเด่นของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว ความคิดเห็น ความต้องการมีส่วนร่วม และข้อเสนอต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี

โดยจัดหมวดหมู่คำถามสำหรับการสัมภาษณ์มีการจัดเป็นหมวดหมู่เพื่อให้ง่ายต่อการตอบของผู้ถูกสัมภาษณ์และง่ายต่อการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัย

3.2.2 แบบสังเกตการณ์

ผู้วิจัยมีการสังเกตการณ์สำหรับเก็บข้อมูลเพื่อศึกษาพื้นที่และแหล่งท่องเที่ยวในการศึกษาในครั้งนี้ประเด็นในการสังเกต ดังนี้

1. สภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยว
2. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวนี้ระยะทางจากริมฝั่งแม่น้ำเพชรบุรี

3. สภาพในปัจจุบันของแม่น้ำเพชรบุรี
4. สภาพของชุมชน กิจกรรมของชุมชน ทรัพยากรวัฒนธรรมภายในชุมชน

3.2.3 การใช้เครื่องบันทึกเสียง (Tape Recording)

ใช้สำหรับเป็นเครื่องมือบันทึกเสียงการสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชน ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว เพื่อความสะดวกในการสัมภาษณ์และเพื่อให้ได้ข้อมูลอย่างครบถ้วน โดยใช้ทั้งการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและแบบไม่เป็นทางการ

3.3 การทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษานี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เพื่อให้เกิดความเที่ยงตรงของข้อมูลที่ได้จึงต้องมีการทดสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. การทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) โดยนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้ออกแบบไว้ให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เป็นผู้พิจารณาตรวจสอบเนื้อหา (Content Validity) ความเหมาะสมของภาษาที่ใช้และความเหมาะสมของคำถาม รวมถึงตรวจสอบความครอบคลุมของแบบสัมภาษณ์ว่าตรงตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษาหรือไม่ จากนั้นจึงนำแบบสัมภาษณ์มาปรับแก้และทำการทดสอบแบบสัมภาษณ์เพื่อค้นหาความน่าเชื่อถือ
2. การทดสอบความน่าเชื่อถือ (Reliability) เพื่อเป็นการทดสอบถึงความน่าเชื่อถือของแบบสัมภาษณ์ โดยทำการทดสอบแบบสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อทดสอบความเข้าใจในประเด็นคำถาม จากนั้นทำการปรับแก้คำถามก่อนนำแบบทดสอบไปเก็บข้อมูลจริง

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงเชิงคุณภาพขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลมีดังนี้

3.4.1 ข้อมูลภาคเอกสาร

การศึกษาข้อมูลจากเอกสารเป็นขั้นตอนของการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับข้อมูลของแม่น้ำเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่แนวทาง

การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้า รวบรวม ประมวลเอกสารทางวิชาการ งานวิจัย บทความ วารสาร และข้อมูลทางเว็บไซต์ต่าง ๆ เช่น แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การท่องเที่ยววัฒนธรรม การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลากหลายแหล่ง เช่น สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ท่าพระจันทร์ สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศิลปากร สาขาวังท่าพระ หอสมุดแห่งชาติ และเว็บไซต์ เป็นต้น

3.4.2 ข้อมูลภาคสนาม

การเก็บข้อมูลภาคสนามมีขั้นตอนในการดำเนินงาน ดังนี้

1. เก็บข้อมูลจากการสังเกตการณ์ (Observation) ในที่นี้เป็นการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม โดยสังเกตการณ์ในพื้นที่ที่เลือกเป็นกรณีศึกษา คือ ชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว โดยสังเกตสภาพโดยรวมของแหล่งทรัพยากรวัฒนธรรม สภาพของแม่น้ำเพชรบุรีที่ไหลผ่านชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว และการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวจากริมฝั่งแม่น้ำเพชรบุรี โดยขั้นตอนนี้ดำเนินการเมื่อไปสำรวจชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงเก็บข้อมูลการสังเกตการณ์เมื่อไปสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชนและผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว โดยการสังเกตการณ์แต่ละครั้งจะมีการเก็บบันทึกข้อมูลทั้งการบันทึกข้อมูลและการบันทึกภาพเพื่อนำมาประกอบการวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว

2. เก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์จากผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวและตัวแทนชุมชน ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้ออกแบบไว้ไปสัมภาษณ์กลุ่มตัวแทนชุมชนและผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว โดยการจดบันทึกและใช้เครื่องบันทึกเสียง

3.5 การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล

3.5.1 การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็นที่ได้กำหนดไว้ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาจำแนกตามประเด็นต่าง ๆ และเพื่อทำการวิเคราะห์เชิงพรรณนาในประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยที่ได้ตั้งไว้ ดังนี้

1. อธิบายถึงแนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี

2. อธิบายความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมของตัวแทนชุมชนและผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี

เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้มาวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรม โดยเน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เพื่อให้การท่องเที่ยวมีส่วนช่วยในการส่งเสริมและสนับสนุนศิลปะ วัฒนธรรม ของเมืองเพชรบุรีให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น ผู้วิจัยใช้วิธีในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Explanatory Analysis) ในการวิจัยครั้งนี้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาในประเด็นต่าง ๆ ประกอบกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยประเด็นที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

1. บริบทของพื้นที่ศึกษา คือ แม่น้ำเพชรบุรีและเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี
2. ชุมชน แบ่งเป็นประเด็นการวิเคราะห์ได้ ดังนี้
 - 2.1 การท่องเที่ยวภายในชุมชน
 - 2.2 การมีส่วนร่วมภายในชุมชน
 - 2.3 ความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี
3. แหล่งท่องเที่ยว แบ่งประเด็นการวิเคราะห์ได้ ดังนี้
 - 3.1 การท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยว
 - 3.2 การจัดการท่องเที่ยวสำหรับแหล่งท่องเที่ยว
 - 3.3 ความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป โดยมีวิธีการหลักที่ใช้ในการวิเคราะห์มีทั้งหมด 3 ชนิด คือ การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) การจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) การเปรียบเทียบข้อมูล (Constant Comparison) (สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2534, น. 131-137) ตามรายละเอียด ดังนี้

1. การวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) คือ วิธีตีความสร้างข้อสรุปข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกทั้งที่เป็นแบบทางการและแบบไม่เป็นทางการที่ได้จัดบันทึกไว้ จากการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม โดยใช้การตีความในกรณีที่มีข้อมูลมีความซับซ้อน เช่น ข้อความมีลักษณะเปรียบเทียบ เป็นต้น

2. การจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) เป็นการจำแนกข้อมูลออกเป็นชนิด ๆ แบบไม่ใช้ทฤษฎี คือ จำแนกข้อมูลที่จะวิเคราะห์ตามความเหมาะสมของข้อมูลอาจใช้สามัญสำนึกหรือประสบการณ์ของผู้วิจัยก็ได้ โดยทำการจำแนกข้อมูลเป็นชนิดง่าย ๆ ตามประเภทที่สัมพันธ์กับประเด็นการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางการศึกษาที่ตั้งไว้ ซึ่งใช้การวิเคราะห์ทั้งข้อมูลจากการศึกษาภาคสนาม คือ การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบไม่เป็นทางการ และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม

3. การเปรียบเทียบข้อมูล (Constant Comparison) คือ การใช้วิธีการเปรียบเทียบโดยการนำข้อมูลมาเปรียบเทียบกันเพื่อสร้างความชัดเจนของข้อมูล คือ เป็นการกำหนดประเด็นความคิดเห็นที่ได้มาเป็นประเด็นย่อย ๆ โดยไม่มีการปรับแต่งข้อมูล จากนั้นทำการจัดข้อมูลโดยการจำแนกประเด็นแยกย่อยออกเป็นหมวดหมู่ตามหมวดคำถามและพิจารณาถึงความสัมพันธ์ว่ามีข้อมูลอะไรซ้ำหรือเกี่ยวข้องกันในแต่ละข้อบ้างเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณลักษณะร่วมกัน สำหรับข้อมูลที่ได้นอกจากคำถามก็แยกไว้อีกส่วนหนึ่ง

จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาสร้างข้อสรุปข้อมูล (Summary Making) โดยทำการเชื่อมข้อมูลที่ได้จากการเปรียบเทียบเข้าด้วยกันและแสดงความสัมพันธ์ของข้อมูลอย่างเป็นรูปธรรมในลักษณะของการพรรณนา (Description of the data) โดยได้ตัดทอนข้อมูลให้เหลือแต่คุณลักษณะร่วมที่มีความหมายโดยได้พิจารณาถึงความสัมพันธ์ของข้อมูล ข้อสรุปดังกล่าวจะมีลักษณะเป็นกรอบแนวคิดเชิงนามธรรม โดยเป็นคำตอบชั่วคราวที่จะต้องตรวจสอบอีกครั้งเพื่อนำข้อสรุปไปสังเคราะห์ข้อมูลในภาพรวมต่อไป

สำหรับการสังเคราะห์ข้อมูล (Data Synthesis) เพื่อสรุปข้อมูลภาพรวมในขั้นตอนสุดท้ายผู้วิจัยใช้วิธีการแบบอุปนัย (Inductive Method) คือ การรวบรวมข้อมูลที่เป็นรูปธรรมในลักษณะพรรณนา ซึ่งมีลักษณะเป็นข้อมูลแยกย่อยมารวมเข้าด้วยกันเพื่อสร้างเป็นข้อสรุปเชิงนามธรรมในลักษณะของบทสรุปเกี่ยวกับความคิดเห็นของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี และปัจจัยต่าง ๆ ที่จะเป็นแนวทางในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี

3.5.2 การนำเสนอข้อมูล

เมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาแล้วผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบของการบรรยายเชิงพรรณนา เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้ตั้งไว้ในประเด็นของ

1. แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี

2. ความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี

สำนักหอสมุด

บทที่ 4

ผลการศึกษาและการวิเคราะห์ผลการศึกษา

จากการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี” ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชน ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ พระรามราชนิเวศน์ วัดเกาะ วัดมหาธาตุ วัดพลับพลาชัย วัดพระทรง วัดไผ่ล้อม วัดใหญ่สุวรรณาราม วัดกำแพงแลง มาจัดลำดับ นำเสนอ และวิเคราะห์ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมของของตัวแทนชุมชนและผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี ต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี

ผลจากการสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชนและผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว สามารถสรุปออกมาเป็นประเด็นได้ ดังนี้

1. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชนในเชิงลึก ประกอบไปด้วย ความสำคัญของแม่น้ำเพชรบุรี จุดเด่นของแต่ละชุมชน กิจกรรมในชุมชน การมีส่วนร่วมภายในชุมชน การท่องเที่ยวภายในชุมชน ความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยวทางเรือในแม่น้ำเพชรบุรี ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาการท่องเที่ยวทางเรือ ผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวทางเรือที่จะมีต่อชุมชน และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี

2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวโดยการสัมภาษณ์ในเชิงลึก ประกอบไปด้วย ข้อมูลด้านการท่องเที่ยว การจัดการท่องเที่ยวสำหรับแหล่งท่องเที่ยว ความคิดเห็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวทางเรือ ความสนใจของนักท่องเที่ยวต่อศิลปวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว ความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว รูปแบบการท่องเที่ยวทางเรือ ปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวทางเรือ และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี

ผลการศึกษาและการวิเคราะห์ผลศึกษานำเสนอทั้งหมด 3 ส่วน ดังนี้

1. บริบทของพื้นที่ศึกษา คือ แม่น้ำเพชรบุรี และ เขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี
2. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชนในเชิงลึก 4 ชุมชน คือ ชุมชนวัดเกาะ ชุมชนวิหารใหญ่-ไตรโลก ชุมชนหน้าพระลาน และชุมชนพระปรารักษ์

3. ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวในเชิงลึกทั้งหมด 8 แห่ง คือ พระรามราชนิเวศน์ วัดเกาะ วัดมหาธาตุ วัดพลับพลาชัย วัดพระทอง วัดไผ่ล้อม วัดใหญ่สุวรรณาราม และวัดกำแพงแลง

ผลการศึกษา

4.1 บริบทของพื้นที่ศึกษา

4.1.1 แม่น้ำเพชรบุรี

แม่น้ำเพชรบุรีเป็นแม่น้ำสายหลักของจังหวัดเพชรบุรีมีลักษณะพิเศษ คือ เป็นแม่น้ำที่มีต้นกำเนิดและไหลลงสู่ทะเลภายในจังหวัดเดียว แม่น้ำเพชรบุรีมีความยาวตลอดสาย 227 กิโลเมตร เป็นแม่น้ำที่มีความสำคัญต่อจังหวัดเพชรบุรีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยในอดีตแม่น้ำเพชรบุรีเป็นหนึ่งในแหล่งน้ำที่ใช้ในการประกอบพระราชพิธีของพระมหากษัตริย์และเป็นน้ำเสวยตั้งแต่รัชกาลที่ 4 จนถึงรัชกาลที่ 6

แม่น้ำเพชรบุรีมีต้นน้ำอยู่ที่เทือกเขาตะนาวศรีบริเวณทิศตะวันตกของจังหวัดเพชรบุรี ไหลผ่านอำเภอแก่งกระจาน อำเภอท่ายาง อำเภอบ้านลาด อำเภอเมือง และไหลลงสู่อ่าวไทยที่อำเภอบ้านแหลม เมื่อแม่น้ำเพชรบุรีไหลมาถึงอำเภอบ้านแหลมแม่น้ำจะแยกออกเป็นสองสาย สายหนึ่งออกสู่อ่าวไทยที่ตำบลบ้านแหลม อีกสายหนึ่งไหลไปทางทิศเหนือออกสู่อ่าวไทยที่ตำบลบางตะบูน เรียกว่า แม่น้ำบางตะบูนซึ่งพื้นที่การเกษตรส่วนใหญ่ของจังหวัดเพชรบุรีจะอยู่บริเวณสองฟากฝั่งของแม่น้ำนี้

แม่น้ำเพชรบุรีมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวเพชรบุรีเป็นอย่างยิ่งทั้งในด้านการอุปโภค การบริโภค การเกษตรกรรม การอุตสาหกรรม การทำประมงพื้นบ้าน และการท่องเที่ยว นอกจากนี้แม่น้ำเพชรบุรีจะยังประโยชน์ดังที่กล่าวมาแล้วบริเวณริมสองฝั่งแม่น้ำเพชรบุรีมีทรัพยากรวัฒนธรรมเรียงรายตามสายแม่น้ำ อาทิ วัดท่าไชยศิริ พระรามราชนิเวศน์ วัดเกาะ วัดมหาธาตุ วัดพลับพลาชัย เป็นต้น และก่อให้เกิดประเพณีที่สำคัญ คือ ประเพณีเรือองค์ (ประเพณีทอดกฐินทางเรือไปตามลำน้ำเพชรไปยังวัดที่อยู่ริมแม่น้ำเพชรบุรี) และจากตัวเมืองเพชรบุรีไปจนถึงเขตอำเภอบ้านแหลมจะมีวัดวาอารามต่าง ๆ เรียงรายอยู่ตามแม่น้ำทั้งวัดไทย วัดมอญ มัสยิด และโรงเจซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายของวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี และบริเวณนี้ยังเป็นย่านของสวนชมพู่เมืองเพชรอีกด้วย

นอกจากนี้แม่น้ำเพชรบุรี แม่น้ำเจ้าพระยา และแม่น้ำบางปะกงยังมีเครือข่ายเชื่อมโยงถึงกันทั้งทางทะเลและระบบเครือข่ายคลองธรรมชาติ เมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้นก็มีการขุดคลองลัดเพื่อเชื่อมโยงถึงกันได้ตลอด

ภาพที่ 4.1 สภาพแม่น้ำเพชรบุรีในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี, บันทึกภาพเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2553

4.1.2 เขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี

เขตเทศบาลเมืองเพชรบุรีมีแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะ วัฒนธรรม ตั้งอยู่เป็นจำนวนมากเนื่องจากเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานและมีความสืบเนื่องของศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีมาอย่างไม่ขาดสาย ซึ่งงานศิลปะต่าง ๆ โดยมากจะปรากฏอยู่ที่วัด อาทิ วัดเกาะ วัดมหาธาตุ วัดพลับพลาชัย วัดใหญ่สุวรรณาราม นอกจากนี้ยังเป็นที่ตั้งของพระราชวังในรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 คือ พระนครคีรีและพระรามราชนิเวศน์

เมืองเพชรบุรีมีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอข้างเคียงดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอเขาย้อยและอำเภอบ้านแหลม
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอบ้านแหลมและอ่าวไทย
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอบ้านลาด
- ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอท่ายาง

นอกจากนี้วัฒนธรรม ศิลปะ ประเพณีของเมืองเพชรบุรีนั้นมีหลายสิ่งที่คุณค่าคลึงกับกรุงศรีอยุธยาไม่ว่าจะเป็นโบราณสถาน วัดวาอาราม งานศิลปะในหลายแขนง โดยที่วัฒนธรรม

และศิลปะของเพชรบุรียังคงสืบเนื่องต่อมาอย่างสม่ำเสมอจนถึงทุกวันนี้จนมีคำกล่าวที่ว่า “เพชรบุรีคือ อัญมณีที่ยังมีชีวิต” ความเจริญทางวัฒนธรรมของเมืองเพชรอยู่ในระดับศูนย์กลางของการศึกษาศิลปวิทยาการโดยเฉพาะในสมัยกรุงศรีอยุธยา แหล่งศึกษาที่สำคัญที่สุดก็คือวัดในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี เช่น วัดใหญ่สุวรรณาราม วัดพระทรง วัดเกาะ วัดพลับพลาชัย เป็นต้น โดยในอดีตมีธรรมเนียมที่สำคัญ คือ เมื่อบวชเรียนแล้วจะต้องสร้างงานให้กับวัด โดยงานนั้นอาจเป็นการทำงานช่าง การทำงานฝีมือหรือการคัดลอกตำราต่าง ๆ เช่น คัมภีร์ทางพุทธศาสนา ตำรายาต้นแบบลายไทย เป็นต้น การสร้างงานให้กับวัดนี้ส่งผลให้เอกสารโบราณต่าง ๆ ที่มีอยู่ในเมืองเพชรได้รับการสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน

ด้านการงานช่างให้กับวัดทำให้วัดกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ทางศิลปะที่สำคัญ รวมถึงเป็นแหล่งฝึกวิชาของบรรดาช่างหลายแขนง อาทิ งานปูนปั้น งานเขียน งานจำหลักไม้ งานจิตรกรรม เพราะวัดคือเวทีที่สำคัญที่สุดสำหรับช่างที่จะสร้างผลงานเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา และการฝากฝีมือให้เป็นที่ประจักษ์ ด้วยเหตุนี้เพชรบุรีจึงเป็นแหล่งรวมงานศิลปะและช่างฝีมือหลายแขนงมาตลอดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (“นายรอบรู้” นักเดินทาง: เพชรบุรี, 2551)

4.2 ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกตัวแทนชุมชน

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชนที่แหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ทั้งหมด 4 ชุมชน คือ ชุมชนวัดเกาะ ชุมชนหน้าพระลาน ชุมชนวิหารใหญ่-ไตรโลก และชุมชนพระปรางค์ ผลจากการศึกษาสามารถนำเสนอผลการศึกษาและวิเคราะห์ผลการวิจัยได้ดังหัวข้อต่อไปนี้

4.2.1 ความสำคัญของแม่น้ำเพชรบุรี

จากการสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชนเกี่ยวกับแม่น้ำเพชรบุรีตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันสรุปความสำคัญของแม่น้ำเพชรบุรีเป็นด้านต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. ด้านการคมนาคม

1.1 ในอดีต แม่น้ำเพชรบุรีเป็นแม่น้ำสายสำคัญของเมืองที่ใช้เป็นเส้นทางสัญจรหลักและเป็นเสมือนเส้นเลือดในด้านธุรกิจที่สำคัญของเมืองเพชรบุรี ในอดีตด้านการค้าขายบริเวณแม่น้ำเพชรบุรีเจริญที่สุดและคึกคักมากเนื่องจากในแต่ละวันมีเรือเข้ามาไม่ต่ำกว่า 40 -50 ลำนำสินค้ามาซื้อ-ขายแลกเปลี่ยนกันมีทั้งเรือแพ เรือเอี่ยมจุ่น โดยเรือต่าง ๆ จะนำสินค้ามาขึ้นที่ตลาดริมน้ำเยื้องกับวัดมหาธาตุ อาทิ ข้าวสาร น้ำตาล เกลือ อาหารทะเล ส่วนสินค้าที่ขายดีของ

เมืองเพชร คือ ข้าวสาร น้ำตาล ขนมหวานเมืองเพชร เช่น ข้าวเกรียบ ขนมหม้อแกง ลูกตาล และ ชมพู่เมืองเพชร นอกจากนี้บริเวณตลาดริมน้ำจะมีเรือแม่ล้ประจำทางเป็นเรือแจว เรือถ่อ เส้นทางจากเมืองเพชรไปยังบางตะปูนและบ้านแหลมราคาเที่ยวละ 14 บาท ตัวแทนชุมชนหน้าพระลาน (สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2553)

1.2 ปัจจุบันแม่น้ำเพชรบุรีไม่ได้ใช้เป็นเส้นทางสัญจรแล้ว และแม่น้ำมีสภาพตื้นเขิน

ภาพที่ 4.2 การสัญจรในแม่น้ำเพชรบุรีเมื่อครั้งอดีต, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2554, จาก <http://www.212cafe.com/freewebboard/view.php?user=stu40&id=24>

2. ด้านการอุปโภคและบริโภค

2.1 ในอดีตแม่น้ำเพชรบุรีใสสะอาดและบริสุทธิ์มากโดยมีค่าความเป็นกรดต่างที่เป็นกลางซึ่งนำไปใช้ในการเกษตรทำให้ได้ผลผลิตดี เช่น ชมพู่เมืองเพชรที่มีรสชาติหวานอร่อย ตัวแทนชุมชนวิหารใหญ่-ไตรโลก (สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2553) นอกจากนี้ชาวบ้านยังได้ใช้ประโยชน์จากแม่น้ำเพชรบุรีทั้งใช้ดื่ม ชักผ้า ใช้ในการเกษตร และการฝีมือของเด็ก ๆ คือ นำดินเหนียวจากแม่น้ำเพชรบุรีมาใช้ปั้นแทนดินน้ำมัน ชาวบ้านตักน้ำจากแม่น้ำเพชรบุรีเพื่อใช้ในครัวเรือนและมีอาชีพตักน้ำจากแม่น้ำเพชรบุรีไปขายตามบ้านต่าง ๆ นอกจากนี้ชาวบ้านจากเขายี่สารที่ประกอบอาชีพการลมน้ำ โดยชาวบ้านจะนำเรือจากบ้านเขายี่สารล่นไปตามคลองไปจนถึงแม่น้ำเพชรบุรีพอถึงบริเวณน้ำที่ตื้นและใสสะอาดก็จะกุดแคมเรือข้างหนึ่งลงให้น้ำเข้าเรือได้น้ำจนพอแล้วก็บรรทุกน้ำกลับมาขายให้ชาวบ้านเพื่อนำน้ำไปใช้ในการอุปโภค บริโภค

2.2 ในปัจจุบันสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ได้เลือนหายและลดลงไป และการสร้างเขื่อนเพชรก็ส่งผลให้ปริมาณน้ำในแม่น้ำเพชรบุรีตื้นเขินและลดลง อีกทั้งการปล่อยน้ำเสีย การทิ้งขยะลงแม่น้ำเพชรบุรีก็เป็นสาเหตุให้แม่น้ำไม่ใสสะอาดเหมือนแต่ก่อน ในปัจจุบันยังมีคนซักผ้าและเล่นน้ำอยู่บ้างแต่ไม่เหมือนเช่นในอดีต

ภาพที่ 4.3 การทำกระบอกน้ำตาลริมแม่น้ำเพชรบุรีของชาวบ้านในอดีต, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2554 จาก, <http://www.212cafe.com/freewebboard/view.php?user=stu40&id=24>

3. ด้านวัฒนธรรม, ประเพณี

ทางจังหวัดเพชรบุรีได้มีการฟื้นฟูประเพณีเรือองค์ขึ้นมาใหม่ซึ่งเป็นประเพณีทอดกฐินทางเรือไปยังวัดที่อยู่ริมแม่น้ำเพชรบุรี โดยเรือที่มีองค์กฐินจะมีการประดับและตกแต่งอย่างสวยงาม นอกจากนี้ยังมีประเพณีการแข่งขันเรือยาวซึ่งชาวบ้านจะจัดแข่งกันหลังจากที่หมดฤดูทำนาแล้ว นอกจากนี้ทางจังหวัดและองค์การบริหารส่วนจังหวัดยังจัดให้มีการแข่งขันเรือยาวเป็นประจำทุกปีโดยมีเรือจากทั้งในจังหวัดเพชรบุรีและเรือจากจังหวัดต่าง ๆ มาร่วมแข่งขันทั้งนี้เพื่ออนุรักษ์ไม่ให้ประเพณีทางสายน้ำหายไป

ภาพที่ 4.4 ประเพณีการแข่งเรือของเมืองเพชรบุรีเมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2550, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2554, จาก <http://www.oknation.net/blog/peekung/2009/10/15/entry-1/comment>

จากผลการสัมภาษณ์เห็นได้ว่า แม่น้ำเพชรบุรีเป็นแม่น้ำสายหลักที่สำคัญของเมืองเพชรบุรี เป็นเส้นเลือดที่หล่อเลี้ยงผู้คนในจังหวัดได้ใช้ประโยชน์ทั้งเป็นเส้นทางสัญจร การอุปโภค การบริโภค การนันทนาการ การเกษตร ฯ รวมถึงความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ ด้านศิลปะ ด้านวัฒนธรรม แต่เมื่อบ้านเมืองเจริญขึ้นผู้คนก็ไม่ได้ใช้ประโยชน์จากแม่น้ำเพชรบุรีเหมือนดังแต่ก่อน อีกทั้งการทิ้งขยะ การปล่อยน้ำเสียลงแม่น้ำ การสร้างสิ่งก่อสร้างรुक้าแม่น้ำ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแต่ส่งผลให้แม่น้ำเพชรบุรีมีสภาพเสื่อมโทรมลง

4.2.2 จุดเด่นของแต่ละชุมชน

พื้นที่ศึกษาประกอบไปด้วย 4 ชุมชน คือ ชุมชนวัดเกาะ ชุมชนวิหารใหญ่-ไตรโลก ชุมชนหน้าพระลาน และชุมชนพระปรางค์ โดยแต่ละชุมชนมีจุดเด่น ดังนี้

1. ชุมชนวัดเกาะ ชุมชนวัดเกาะเป็นชุมชนเก่าแก่ดั้งเดิมของเมืองเพชรบุรีเป็นชุมชนที่ผสมผสานไปด้วยวัฒนธรรมไทยและจีน โดยมีวัดเกาะเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจ ในอดีตวัดเกาะเป็นวัดที่โดดเด่นในเรื่องของช่างไม้ เช่น การทำเครื่องเรือนไม้โมกข์ และมีอุโบสถเก่าแก่ตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลายภายในมีภาพจิตรกรรมฝาผนังที่สมบูรณ์และสวยงาม นอกจากนี้ชุมชนยังสามารถรักษาวัฒนธรรม ประเพณีที่อยู่คู่กับชุมชนมาช้านานควบคู่ไปกับวิถีชีวิตประจำวันอย่างไม่เปลี่ยนแปลง อาทิ คนในชุมชนยังคงใส่บาตรเวลา 5.30 นาฬิกา ในอดีตชุมชนวัดเกาะเป็นที่ตั้งของ โรงสีข้าว อุตสาหกรรมข้าวเกี๋ยบซึ่งเป็นขนมเมืองเพชรแต่ดั้งเดิม อุตสาหกรรมการทำ

ขนมหวานเมืองเพชร และช่างทำทองโบราณ

ภาพที่ 4.5 ที่ตั้งของอุตสาหกรรมข้าวเกรียบงาภายในชุมชนวัดเกาะ, บันทึกภาพเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2554

2. ชุมชนวิหารใหญ่-ไตรโลกเดิม คือ ชุมชนหน้าพระลาน-ไตรโลกแต่ว่าชุมชนมีขนาดใหญ่เกินไปทำให้การดูแลเรื่องต่าง ๆ ภายในชุมชนเป็นไปอย่างไม่ทั่วถึงจึงได้จัดตั้งเป็นชุมชนใหม่ คือ ชุมชนวิหารใหญ่ - ไตรโลกโดยแยกออกมาได้ 15 ปีแล้ว ชุมชนมีวัดสำคัญตั้งอยู่ คือ วัดใหญ่สุวรรณาราม และวัดกำแพงแดง ภายในชุมชนมีศูนย์การเรียนรู้ชุมชนซึ่งเป็นศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนและศูนย์ฝึกอาชีพสำหรับคนในชุมชนและบุคคลทั่วไป

3. ชุมชนหน้าพระลาน เป็นชุมชนเก่าแก่อีกชุมชนหนึ่งในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี มีความโดดเด่นด้านการละครโดยเฉพาะละครชาตรีซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของเมืองเพชรบุรี ในอดีตชุมชนหน้าพระลานมีคณะละครหลายคณะด้วยกันโดยคณะละครที่มีชื่อเสียงที่สุด คือ ละครหลวงอภัยฯ ซึ่งเป็นคณะละครที่ก่อมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 นอกจากนี้ยังมีบ้านที่ทำเครื่องละคร บ้านปั้นหัวโขน หัวละคร นับได้ว่าชุมชนหน้าพระลานเป็นชุมชนที่ประดิษฐ์เรื่องเกี่ยวกับเครื่องละคร นอกจากนี้ยังเป็นที่ตั้งของวัดพระทรงซึ่งเป็นวัดที่เก็บรวบรวมผลงานของพระอาจารย์เป้าซึ่งมีฝีมือโดดเด่นด้านงานจิตรกรรม (พระอาจารย์เป้าเป็นลูกศิษย์ของขรัว อินโผ่ง) และวัดไผ่ล้อมซึ่งเป็นวัดร้างแต่มีงานปูนปั้นที่แสดงให้เห็นฝีมือเชิงช่างของ “สกุลช่างเมืองเพชร”

4. ชุมชนพระปรางค์ จัดตั้งขึ้นตามนโยบายของกระทรวงมหาดไทยที่กำหนดให้เทศบาลส่งเสริมให้ประชาชนในเขตเทศบาลซึ่งเป็นชุมชนเมืองมีการรวมกลุ่มกันเพื่อรวมกันคิด ทำ และร่วมแก้ไขปัญหาของชุมชน จุดเด่นของชุมชนพระปรางค์ คือ วัดมหาธาตุ วัดพลับพลาชัย และ

ศาลากลางบ้านหรือที่เรียกว่า “ศาลาคามวาสี” (เป็นสถานที่ที่ใช้ประกอบพิธีทางพุทธศาสนา โดยเปิดใช้ทุกวันพระในช่วงเช้าพรรษาซึ่งจะมีการเทศน์และการถวายสังฆทาน) ส่วนหนึ่งของชุมชนอยู่บริเวณริมแม่น้ำเพชรบุรีและตลาดริมน้ำซึ่งเป็นตลาดเก่าแก่ดั้งเดิมของเมืองเพชรบุรี

จากผลการศึกษาสรุปได้ว่า ทั้ง 4 ชุมชนมีผู้คนอาศัยอยู่มาแต่ดั้งเดิมแต่ละชุมชนยังคงดำเนินวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี มาแต่ครั้งอดีต เช่น การใส่บาตรในตอนเช้า การทำบุญเนื่องในวันสำคัญทางศาสนา เป็นต้น โดยมีวัดที่ตั้งอยู่ในชุมชนเป็นจุดศูนย์กลางในการกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

4.2.3 กิจกรรมภายในชุมชน

กิจกรรมภายในแต่ละชุมชนสามารถแบ่งออกได้เป็นกิจกรรมทางด้านสังคมและกิจกรรมด้านวัฒนธรรม ดังนี้

1. กิจกรรมทางด้านสังคม ทั้ง 4 ชุมชนจะมีการจัดกิจกรรมฝึกอาชีพสำหรับคนในชุมชน เช่น กิจกรรมการอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นและยุวมัคคุเทศก์ การอบรมводแผนไทย การนวนводแผนโบราณ การนวนводผ้าเท้า และกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพ เช่น การตรวจสุขภาพของคนในชุมชน และการออกกำลังกายทุกวันตอนเย็น เป็นต้น ที่ชุมชนวิหารใหญ่-ไตรโลกมีศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนและมีผู้ให้ความสนใจมาเรียนเป็นจำนวนมากซึ่งหลักสูตรรองรับได้ 80 คนแต่มีผู้ลงทะเบียนเรียนถึง 120 คน หรือที่ชุมชนวัดเกาที่เน้นการใส่ใจสุขภาพของคนในชุมชนด้วยการตรวจสุขภาพเป็นประจำทุกปี ให้คำแนะนำด้านการดูแลสุขภาพให้แก่ชาวบ้านในชุมชน และดูแลเรื่องของสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนด้วยโครงการหน้าบ้านน้อมองเพื่อทำให้ชุมชนน่าอยู่

2. กิจกรรมทางด้านวัฒนธรรม โดยมากจะเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเทศกาลประเพณีประจำปี อาทิ กิจกรรมวันสงกรานต์ วันลอยกระทง การทำบุญเนื่องในวันสำคัญทางศาสนา เช่น การหล่อเทียนพรรษา การทอดกฐิน การเทศน์มหาชาติ เป็นต้น ซึ่งแต่ละชุมชนก็จะจัดกิจกรรมภายในชุมชนของตนและบางกิจกรรมก็จะจัดร่วมกับทางเทศบาล เช่น กิจกรรมวันสงกรานต์ กิจกรรมวันลอยกระทง เป็นต้น

ภาพที่ 4.6 การทำกิจกรรมทางสังคมของชุมชนหน้าพระลานร่วมกับเทศบาลเมืองเพชรบุรี

4.2.4 การมีส่วนร่วมภายในชุมชน

จากผลการสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชนในประเด็นการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาชิกในชุมชนทำให้ทราบว่า ชุมชนในพื้นที่ศึกษาทั้ง 4 ชุมชน คือ ชุมชนวัดเกาะ ชุมชนหน้าพระลาน ชุมชนวิหารใหญ่-ไตรโลก และชุมชนพระปรารักษ์นั้น การดำเนินงานกิจการและการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนจะผ่านการทำงานจากคณะกรรมการชุมชนซึ่งจะทำงานประสานกับทางเทศบาลและองค์การบริหารส่วนจังหวัด จากนั้นจะแบ่งงานตามความสามารถและความถนัดของสมาชิกในชุมชน โดยแต่ละชุมชนจะมีการประชุมประจำเดือนเดือนละ 1 ครั้ง ในสัปดาห์แรกของเดือนที่ทำการชุมชน (ยกเว้นชุมชนหน้าพระลานที่ยังไม่มีที่ทำการชุมชนจึงต้องไปประชุมที่บ้านของประธานชุมชน) เรื่องที่ประชุมในแต่ละเดือนจะมีหลายประเด็นด้วยกัน อาทิ เรื่องราวข่าวสารจากเทศบาล การบอกข่าวสารจากทางราชการให้คนในชุมชนได้รับทราบ การบอกกล่าวการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ของชุมชน การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน และการมารับฟังข้อมูลต่าง ๆ ของสมาชิกในชุมชน จำนวนสมาชิกในชุมชนที่เข้าร่วมประชุมในแต่ละครั้งจะขึ้นอยู่กับความสะดวกของแต่ละสมาชิก ซึ่งโดยส่วนมากสมาชิกในชุมชนจะมาเข้าร่วมประชุมครั้งละ 20 – 30 คนขึ้นไปและมาจากหลากหลายอาชีพด้วยกัน อาทิ ผู้ที่ประกอบอาชีพค้าขาย หมอ ครู ตำรวจ ผู้สูงอายุภายในชุมชน เป็นต้น ตัวแทนชุมชนได้เล่าถึงการประชุมประจำเดือนว่า

“เรื่องที่ประชุมก็จะเป็นเรื่องของบริหารกองทุนหมู่บ้าน SML อยู่เย็นเป็นสุข ทุกอย่างอยู่ในชุมชนที่ร่วมกันคิดร่วมกันทำ เวลาที่เราจะทำโครงการอะไรก็จะทำประชาคม เรียกประชุมว่าทุกคนเห็นด้วยมั้ย ถ้าเห็นด้วยก็ยกมือ ถ้าไม่เห็นด้วยก็เสนอมาแต่ก็ไม่ค่อยมีปัญหาเพราะชาวบ้านถือว่าถ้ามีคนทำก็ยินดีดีกว่าไม่มีใครทำ ชาวบ้านพร้อมที่จะให้ความร่วมมือ คนที่ร่วมประชุมก็มีทั้งเด็กประถม เด็กมัธยม จนถึงผู้สูงอายุ โดยเฉพาะเด็ก ๆ ในชุมชนจะรู้หน้าที่ของตนเองทั้งช่วยเหลือเวลาที่มีกิจกรรมในวัด ทั้งการอบรมยุวมัคคุเทศก์” ตัวแทนชุมชนวัดเกาะ (สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2553)

“ในแต่ละเดือนก็จะมีการประชุมประจำเดือนซึ่งก็จะเป็นการบอกข่าวจากที่ทางราชการหรือเทศบาลได้แจ้งมาและมารับฟังปัญหาต่าง ๆ ของคนในชุมชน นอกจากนี้ยังมีการประชุมด่วนเวลาที่มีเรื่องด่วนเข้ามาก็จะเรียกประชุมโดยใช้หอกระจายข่าว ซึ่งภายในชุมชนวิหารใหญ่-ไตรโลกได้มีการเดินสายเพื่อการประชาสัมพันธ์และบอกข่าวคราวต่าง ๆ ให้กับคนในชุมชนได้ทราบโดยตรง” ตัวแทนชุมชนวิหารใหญ่ – ไตรโลก (สัมภาษณ์, วันที่ 11 มิถุนายน 2553)

“ทางชุมชนจะมีการประชุมประจำเดือนทุกวันที่ 5 ของเดือน เรื่องที่ประชุมก็มีหลายเรื่องด้วยกัน อาทิ เรื่องจากทางเทศบาล เวลาชุมชนจะทำหรือจะจัดกิจกรรมอะไรก็จะถามความคิดเห็นจากคนภายในชุมชนบางครั้งก็จะทำประชาคม และจะมีการสอบถามความคิดเห็น ความต้องการด้านต่าง ๆ ของคนในชุมชนและจัดให้มีการช่วยเหลือ” ตัวแทนชุมชนหน้าพระลาน (สัมภาษณ์, วันที่ 28 มีนาคม 2553)

นอกจากนี้หากชุมชนมีโครงการที่จะทำหรือจะจัดกิจกรรมอะไรก็ตามจะมีการสอบถามความคิดเห็นจากสมาชิกในชุมชนหรือในบางครั้งก็จะทำประชาคมว่าคนในชุมชนมีความคิดเห็นและความต้องการเช่นไร ซึ่งแต่ละชุมชนชาวบ้านก็พร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการเสนอความคิดเห็นและให้ความร่วมมือในการปฏิบัติ นอกจากนี้ภายในชุมชนจะมีการบอกข่าวสารประชาสัมพันธ์ที่แตกต่างกันออกไปทั้งผ่านหอกระจายข่าว บอร์ดประชาสัมพันธ์ และการบอกปากต่อปากเพื่อให้คนในชุมชนได้รับทราบข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึง เช่น ชุมชนพระปรางค์มีการจัดพิมพ์วารสารพระปรางค์เพื่อเผยแพร่เรื่องราวต่าง ๆ ภายในชุมชน เป็นต้น ตัวแทนชุมชนได้

ให้ความคิดเห็นในด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนไว้ดังนี้

“อยู่ในเกณฑ์ดีแต่ก็อยู่ในกลุ่มเดียว คือ ชุมชนวิหารใหญ่จะแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่เป็นเจ้าของกิจการ ทำมาค้าขายกับกลุ่มชาวบ้านที่มีอาชีพรับจ้างทำให้เกิดความแตกต่างในการมีส่วนร่วมกับกิจกรรม คือ กิจกรรมที่ช่วยแรงก็จะได้ชาวบ้านที่มีอาชีพรับจ้างมาช่วย แต่กิจกรรมที่ต้องใช้กำลังทรัพย์ก็จะได้ชาวบ้านที่ทำมาค้าขายมาช่วย เช่น บริจาคขนม น้ำดื่ม ของขวัญ มาช่วยในวันเด็ก วันปีใหม่ หรืองานทำบุญ เหล่านี้เป็นต้น” ตัวแทนชุมชนวิหารใหญ่ – ไตรโลก (สัมภาษณ์, วันที่ 11 มิถุนายน 2553)

4.2.5 การจัดการการท่องเที่ยวภายในชุมชน

ชุมชนที่เป็นพื้นที่ศึกษามีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดเด่นของชุมชนแตกต่างกันออกไป รวมถึงขั้นตอนและกระบวนการจัดการท่องเที่ยวของแต่ละชุมชนมีดังนี้

1. ชุมชนวัดเกาะ ชุมชนวัดเกาะมีจุดเริ่มทางการท่องเที่ยวจากการทำแผนที่เดินดิน (แผนที่ที่เกิดจากคณะกรรมการของชุมชนวัดเกาะได้เดินตรวจสอบสภาพคนในชุมชนซึ่งเก็บรวบรวมและบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ของชุมชนไว้ในรูปของแผนที่ที่วาดด้วยมือ) ผลจากการทำแผนที่เดินดินทำให้ได้รู้ว่าภายในชุมชนมีทรัพยากรและจุดเด่นอะไรบ้างและก็ได้พัฒนามาเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรมจนถึงในปัจจุบัน

ภาพที่ 4.7 แผนที่เดินดินของชุมชนวัดเกาะ, บันทึกภาพเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2554

การท่องเที่ยวภายในชุมชนวัดเกาะโดยมากจะเป็นหน่วยงานและสถานศึกษาต่าง ๆ เข้ามาดูงานของชุมชนทั้งในเรื่องของชุมชนน่าอยู่ เรื่องแผนที่เดินดิน เรื่องของการท่องเที่ยว วัฒนธรรม นักท่องเที่ยวทั่วไปมีทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

ภาพที่ 4.8 การต้อนรับคณะนักศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศึกษาดูงานของชุมชนวัดเกาะ, บันทึกภาพเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2554

การจัดการท่องเที่ยวของชุมชนวัดเกาะจะมีคณะกรรมการชุมชนและคนในชุมชนช่วยกันดูแล คนไหนที่มีความรู้เรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับชุมชนก็จะมาช่วยบรรยายให้แก่คณะ หน่วยงานที่มาดูงาน โดยจะดูว่าหน่วยงานที่มานั้นเป็นหน่วยงานใดมีความสนใจในเรื่องใดเป็นพิเศษก็จะจัดหาหัวข้อที่เหมาะสมในการบรรยายซึ่งทางชุมชนก็ได้จัดทำแผ่นพับข้อมูลของชุมชนไว้บริการความรู้สำหรับผู้ที่มาดูงานด้วย นอกจากนี้จะพาไปชมจุดเด่นต่าง ๆ ภายในชุมชน เช่น ร้านทองป่าเนื่องซึ่งเป็นร้านทำทองโบราณ ร้านขนมหวานโบราณแม่ปราณี โดยคนในชุมชนจะมีส่วนร่วมในการต้อนรับคณะที่มาดูงานด้วยการนัดกันใส่เครื่องแต่งกายที่เหมือนกัน เช่น เสื้อเพชรบุรีของทางจังหวัด เสื้อสีเหลือง เสื้อสีชมพู เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการบริการน้ำดื่มสมุนไพร เช่น น้ำตะไคร้ น้ำดอกอัญชัน ให้แก่หน่วยงานที่มาดูงานตามที่คนในชุมชนได้รับการฝึกอาชีพมา

“จะมีการดูว่าหน่วยงานที่มาเป็นหน่วยงานใดก็จะจัดหัวข้อข้อมูลที่เหมาะสมในการบรรยายเกี่ยวกับชุมชน และพาไปดูงานจุดต่าง ๆ ภายในชุมชนทั้งร้านทองร้านขนม ก็จะนัดหมายเวลาล่วงหน้า เวลาที่เค้ามาดูงานเราก็จะเล่าเรื่องของชุมชนให้เค้าฟัง ทุกคนก็จะมีส่วนร่วมกันจะบอกล่วงหน้าว่าจะมีแขกมาดูงานก็จะนัดกันใส่เสื้อสีนี้สีนี้ ช่วยกันเสิร์ฟน้ำ” (ตัวแทนชุมชนวัดเกาะ, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2554)

2. ชุมชนวิหารใหญ่-ไตรโลก พื้นที่ของชุมชนวิหารใหญ่ – ไตรโลกมีวัดสำคัญตั้งอยู่ คือ วัดใหญ่สุวรรณารามและวัดกำแพงแลงซึ่งเป็นวัดสำคัญของเมืองเพชรบุรี ในแต่ละเดือนมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศมาเที่ยวชมเป็นจำนวนมาก รวมถึงคนต่างจังหวัดที่มาเป็นหมู่คณะ กลุ่มนักเรียนและนักศึกษาที่มาทัศนศึกษา

การจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชนทางคณะกรรมการชุมชนได้วางแผนเบื้องต้นเป็นแนวคิดไว้ว่าอยากจะจัดให้มีการอบรมมัคคุเทศก์และจัดอบรมภาษาอังกฤษเพื่อนำชมและอธิบายข้อมูลต่าง ๆ ให้กับชาวต่างประเทศ ในด้านของแผ่นพับข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ ทางวัดเป็นผู้จัดทำสำหรับให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ชุมชนจะทำงานประสานกับทางเทศบาล กล่าวคือ เมื่อมีหน่วยงานติดต่อเข้ามาดูงานภายในชุมชน ทางเทศบาลจะประสานงานกับทางชุมชนว่าในส่วนของชุมชนต้องทำอะไรบ้างแต่บางครั้งก็มีหน่วยงานที่ติดต่อกับทางชุมชนโดยตรงในการต้อนรับคณะดูงานทางคณะกรรมการชุมชนจะมีผู้นำบรรยายในงานส่วนต่าง ๆ ที่ชุมชนทำและพาไปชมแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน

“ทางชุมชนเคยจัดให้มีการอบรมยุวมัคคุเทศก์แต่ปัจจุบันไม่มีแล้ว ถ้ามีหน่วยงานติดต่อเข้ามาดูงานทางชุมชนก็จะจัดคนสำหรับนำชมไว้ให้” (ตัวแทนชุมชนวิหารใหญ่ - ไตรโลก, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2554)

3. ชุมชนหน้าพระลาน ในด้านการท่องเที่ยวของชุมชนหน้าพระลานนักท่องเที่ยวนิยมมานมัสการพระอาจารย์แลที่วัดพระทอง กลุ่มนักเรียน นักศึกษามาทัศนศึกษาและดูงานปูนปั้นที่วัดไผ่ล้อม นอกจากนี้ในเขตชุมชนยังมีกำแพงเมืองโบราณ ศาลหลักเมืองเก่าแก่ดั้งเดิมของเมืองเพชรแต่ด้วยความที่เป็นชุมชนเก่าแก่และมีประชากรอาศัยอยู่อย่างหนาแน่นส่งผลให้พื้นที่ของกำแพงเมืองและศาลหลักเมืองถูกรุกจากคนในพื้นที่

การจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชนจะมีคณะกรรมการเป็นผู้รับผิดชอบหลักแต่ทว่าในด้านของการท่องเที่ยวชุมชนก็ต้องการได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย และต้องทำกันเป็นเครือข่าย โดยทางชุมชนเคยจัดให้มีการอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นและยุวมัคคุเทศก์ในโครงการ “หน้าพระลานมัคคุเทศก์ท้องถิ่น” เนื้อหาที่อบรมเกี่ยวกับด้านการท่องเที่ยวของวัดต่าง ๆ ในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรีและการสอนให้รู้จักและช่วยกันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของชุมชน

“คณะกรรมการชุมชนเป็นผู้ดูแลด้านการท่องเที่ยว หากเป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชนหน้าพระลานเองคงไม่ได้ มันต้องทำเป็นเครือข่ายร่วมกับที่อื่น ๆ”
ตัวแทนชุมชนพระทอง (สัมภาษณ์, วันที่ 28 มีนาคม 2553)

4. ชุมชนพระปรารักษ์ การท่องเที่ยวของชุมชนพระปรารักษ์อยู่ที่วัดมหาธาตุและวัดพลับพลาย โดยเฉพาะวัดมหาธาตุที่ในแต่ละวันจะมีนักท่องเที่ยวมาเยือนเป็นจำนวนมาก ในส่วนของชุมชนจะเป็นหน่วยงานที่มาดูงานของชุมชนทั้งในเรื่องของการนวดแผนไทย การทำน้ำดื่มพระปรารักษ์

การจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชนจะมีคณะกรรมการเป็นผู้รับผิดชอบ โดยมีประธานชุมชนเป็นผู้ดำเนินการหลักและกระจายความรับผิดชอบให้กับคณะกรรมการชุมชนและสมาชิกในชุมชนได้รับผิดชอบ หากมีหน่วยงานเข้ามาดูงานคณะกรรมการก็จะจัดให้มีผู้บรรยายถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนได้ทำ โดยชุมชนมีการจัดทำแผ่นพับข้อมูลของชุมชนสำหรับผู้ที่เข้ามาดูงาน ในส่วนของแผ่นพับข้อมูลของวัดมหาธาตุและวัดพลับพลายนั้นทางวัดเป็นผู้รับผิดชอบ

“เวลาที่มีหน่วยงานติดต่อเข้ามาขอดูงานจะมีการประชุมเพื่อแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบกัน และมอบหมายหน้าที่โดยประธานซึ่งจะเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักและวางแผนการต้อนรับต่าง ๆ เพราะคนที่เป็นคณะกรรมการต้องทราบก่อนว่าหน่วยงานที่มาดูงานนั้นมีความประสงค์ที่จะไปดูวัดอะไร และวัดนั้นมีอะไร เราต้องชี้แจงให้เค้าฟัง และจะจัดการต้อนรับทั้งจัดน้ำดื่ม ชา กาแฟ” ตัวแทนชุมชนพระปรางค์ (สัมภาษณ์, วันที่ 8 เมษายน 2554)

ภาพที่ 4.9 การผลิตน้ำดื่มของชุมชนพระปรางค์, บันทึกภาพเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2552

ผลจากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า การจัดการท่องเที่ยวภายในชุมชนจะผ่านการทำงานจากคณะกรรมการชุมชนเป็นหลัก จากนั้นจึงกระจายหน้าที่และความรับผิดชอบด้านต่าง ๆ ไปตามความถนัดของสมาชิกในชุมชน อาทิ การต้อนรับ การนำชม เป็นต้น ทั้งนี้วัตถุประสงค์หลักเพื่อให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมกันรับผิดชอบดูแลกิจการของชุมชน โดยจะประสานการทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ

4.2.6 ความคิดเห็นต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี

ความคิดเห็นของตัวแทนชุมชนต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรีเป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกัน คือ สนับสนุนและเห็นด้วยกับการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรีซึ่งก่อนหน้านี้การท่องเที่ยวทางเรือในแม่น้ำเพชรบุรีก็มีแต่ไม่ได้เป็นรูปแบบมาตรฐาน คือ ที่พัก (โฮมสเตย์) ริมแม่น้ำเพชรบุรีมีบริการเรือให้เช่าสำหรับ

นักท่องเที่ยวได้พายกันเองในแม่น้ำซึ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวที่พายส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติ และนานทีก็จะมีคณะดูงานนั่งเรือล่องมาตามแม่น้ำเพชรบุรีและแวะพักชมแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ริมน้ำ เช่น พระรามราชนิเวศน์ วัดเกาะ วัดมหาธาตุ เป็นต้น

ทั้งนี้หากมีการพัฒนาการท่องเที่ยวทางเรือก็จะมีส่วนช่วยสนับสนุนให้ชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรีเป็นที่รู้จัก ตัวแทนชุมชนได้เสนอให้จัดเป็นตลาดริมน้ำเพื่อที่ชาวบ้านจะได้นำสินค้ามาขายได้ อีกทั้งแม่น้ำเพชรบุรีที่ไม่ได้ใช้สัญจรมาหลายปีจะได้กลับมาใช้ชีวิตอีกครั้งและถ้ามีคนกลับมาใช้แม่น้ำอีกครั้งจะได้ช่วยดูแลแม่น้ำกันมากขึ้น ทั้งนี้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวยังมีปัจจัยสำคัญในการพัฒนา คือ งบประมาณเพราะถ้าจะมีการพัฒนาการท่องเที่ยวทางเรือก็ต้องมีเรือและต้องลงทุนในด้านต่าง ๆ อีกมาก อีกทั้งถ้าเป็นเรือใหญ่หรือเรือหางยาวก็ไม่สามารถล่องเรือได้เพราะแม่น้ำมีความตื้นเขินต้องทำการขุดลอกแม่น้ำและสร้างเขื่อนน้ำล้นเพื่อกักเก็บน้ำเสียก่อน ดังที่ตัวแทนชุมชนได้ให้ความคิดเห็นต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมทางเรือไว้ ดังนี้

“เป็นสิ่งที่ดียอย่างยิ่ง เพราะว่าเราอยากให้เห็นตรงนั้น เพราะเรามีทุนทางสังคมในเรื่องของสายแม่น้ำและบ้านเก่า ๆ ที่อยู่ริมแม่น้ำ เหมาะมากแต่มันขึ้นอยู่กับทุนและความเป็นไปได้ เคยมีการพูดคุยกับการเคหะและสถาบันที่มาทำงานวิจัยกับชุมชนซึ่งต่างก็สนับสนุนให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกแหล่งหนึ่งของเพชรบุรีอยากให้มีการพายเรือ มีการค้าขาย ตลาดริมน้ำ แต่ทางเทศบาลเมืองเพชรบุรียังไม่มีความพร้อมในการพัฒนา” ตัวแทนชุมชนวัดเกาะ (สัมภาษณ์, วันที่ 19 มีนาคม 2553)

“การใช้แม่น้ำเพชรบุรีเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเป็นความคิดที่ดีเพราะแม่น้ำเพชรบุรีไม่ได้ใช้มาหลายปีแล้วทำให้คนละเลยแม่น้ำ ถ้ามีคนมาใช้แม่น้ำอีกครั้งคนก็จะได้ไม่ละเลยเพราะแม่น้ำต้องเป็นของคนรุ่นหลัง” ตัวแทนชุมชนหน้าพระลาน (สัมภาษณ์, วันที่ 28 มีนาคม 2553)

“ก็ดี แต่อันนี้ต้องอยู่ที่งบประมาณเพราะว่าถ้าจะทำก็ต้องมีเรือ เรือนี้ตามบ้านเค้าไม่มีเค้ายกขึ้นหมดแล้ว ถ้าจะทำต้องลงทุนมาก ถ้าจะมาขึ้นต้นทำใหม่ต้องลงทุนมาก ตอนนี้จะทำแหล่งเรียนรู้ของปู่เฒ่าก็ต้องใช้งบประมาณจากเทศบาล” ตัวแทนชุมชนพระปรางค์ (สัมภาษณ์, วันที่ 8 เมษายน 2553)

จากผลการศึกษาเห็นได้ว่า ชุมชนมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน คือ เห็นด้วยและพร้อมที่จะให้การสนับสนุนในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมทางเรือในแม่น้ำเพชรบุรี ซึ่งตัวแทนชุมชนมีความคิดเห็นว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวจะช่วยสนับสนุนให้ชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรีได้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น อีกทั้งคนจะได้หันมาใส่ใจแม่น้ำเพชรบุรีกันมากขึ้นด้วย ทั้งนี้ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี คือ ความพร้อมและความร่วมมือจากทางเทศบาลเมืองเพชรบุรี และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเรื่องงบประมาณสำหรับการดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยว

4.2.7 ความสนใจของคนเพชรบุรีและนักท่องเที่ยวต่อศิลปวัฒนธรรมและทรัพยากรวัฒนธรรมของเมืองเพชร เมื่อมีการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี

ในประเด็นนี้ได้สอบถามความคิดเห็นของตัวแทนชุมชนว่าหากมีการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรีแล้วจะทำให้ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และทรัพยากรวัฒนธรรมของเมืองเพชรได้รับความสนใจมากขึ้นจากคนเพชรบุรีและนักท่องเที่ยวมากขึ้นหรือไม่ ซึ่งความคิดเห็นของตัวแทนชุมชนเป็นดังนี้

1. ความรักถิ่นฐาน เมื่อมีการพัฒนาการท่องเที่ยวจะทำให้เพชรบุรีเป็นที่รู้จักมากขึ้น เพราะคนเพชรบุรีมีความรักถิ่นฐานของตัวเอง เมื่อมีการท่องเที่ยว มีคนเข้ามาเยือน มาชม ชาวบ้านก็จะเกิดความภาคภูมิใจในความเป็นเพชรบุรีว่า ศิลปะ วัฒนธรรมของเพชรบุรีแม้แต่คนต่างถิ่นยังมาดู ซึ่งคนในชุมชนต่างก็มีการรวมตัวกันและช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนและมีความผูกพันกับชุมชนอยู่แล้ว สำหรับคนภายนอกน่าจะได้รับความสนใจมากขึ้นเพราะจุดขายของเพชรบุรี คือ ศิลปะ วัฒนธรรมที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของเพชรบุรีไม่ว่าจะเป็นงานช่างแขนงในต่าง ๆ ขนมหเมืองเพชร ละครชาตรี เป็นต้น

“ใช่ คนภายนอกก็อาจจะหันมาสนใจมากขึ้นเพราะภายในชุมชนพระปรางค์ก็มีสิ่งที่น่าสนใจโดดเด่น คือ พระปรางค์วัดมหาธาตุ บ้านไทยริมน้ำ และคนเพชรและคนภายนอกก็จะหันมาสนใจแหล่งท่องเที่ยว ศิลปะภายในชุมชนกันมากขึ้น” ตัวแทนชุมชนพระปรางค์ (สัมภาษณ์, วันที่ 8 เมษายน 2553)

“เป็นสิ่งที่ดียิ่ง เพราะเราอยากให้ทำตรงนั้น เพราะเรามีทุนทางสังคมในเรื่องของสายแม่น้ำและบ้านเก่า ๆ ที่อยู่ริมแม่น้ำ เหมาะมากแต่มันขึ้นอยู่กับทุนและ

ความเป็นไปได้ และคนในชุมชนก็มีความรักในชุมชนอยู่แล้ว” ตัวแทนชุมชนวัดเกาะ (สัมภาษณ์, วันที่ 19 มีนาคม 2553)

2. เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง หากมีการพัฒนาการท่องเที่ยวทางเรือทางชุมชน ก็จะได้ฟื้นฟูประเพณีที่หายไปจะได้กลับมา ดังที่ตัวแทนชุมชนได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า

“หากมีการพัฒนาการท่องเที่ยวทางเรือเราก็จะได้ฟื้นฟูประเพณีของเราอะไรที่เคยหายไปก็จะได้กลับมา เกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง เมื่อเราเกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง เมื่อมีความภาคภูมิใจในตนเองเราก็ไม่ต้องวิ่งไปที่อื่นก็อยู่ที่บ้านของเราให้ดี ๆ แล้วคนจะมาบ้านเราเองแล้วนักท่องเที่ยวก็ได้มาดู มาเห็นวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ของเมืองเพชร” ตัวแทนชุมชนพระปรารค์ (สัมภาษณ์, วันที่ 8 เมษายน 2553)

3. ทรัพยากรวัฒนธรรมภายในชุมชน หากมีการพัฒนาการท่องเที่ยวคนภายนอกก็อาจจะหันมาสนใจแหล่งท่องเที่ยว ศิลปะของชุมชนมากขึ้นเพราะแต่ละชุมชนก็มีสิ่งที่น่าสนใจ เช่น พระปรารค์วัดมหาธาตุ ปราสาทกำแพงแลง ศาลาการเปรียญวัดใหญ่สุวรรณาราม อุโบสถที่วัดเกาะ หรือบ้านเรือนไทยโบราณ เป็นต้น

“แน่นอนเพราะจุดขายของเพชรบุรี คือ ศิลปะ วัฒนธรรมที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของเพชรบุรี ทั้งงานช่างต่าง ๆ ขนมเมืองเพชร ละครุชาติศรี” ตัวแทนชุมชนวิหารใหญ่ – ไตรโลก (สัมภาษณ์, วันที่ 11 มิถุนายน 2553)

4.2.8 ความต้องการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี

จากผลการสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชนต่อความคิดเห็นด้านความต้องการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมสามารถสรุปผลได้ 4 ด้าน คือ ด้านการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว ด้านบริการทางการท่องเที่ยว ด้านการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ด้านการจำหน่ายของที่ระลึก ตัวแทนชุมชนได้เสนอความคิดเห็นไว้ดังนี้

1. ด้านการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว จากการสัมภาษณ์ตัวแทนทั้ง 4 ชุมชนพบว่าตัวแทนชุมชนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า ต้องการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้าน

การท่องเที่ยวเพราะการพัฒนาเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและท้องถิ่นโดยตรง ทั้งนี้ชุมชนต้องการมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนของการพัฒนาการท่องเที่ยว การบริหารจัดการ การประชาสัมพันธ์ การออกร้านเพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชนและของที่ระลึก ทั้งนี้ภาครัฐต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในตรงนี้ด้วย

“ทางชุมชนต้องการมีส่วนร่วมในด้านนี้อยู่แล้วเพราะเราเป็นชุมชน ถ้าไม่ผ่านชุมชนแล้วจะทำยังไง ภูมิภาคนี้ ชุมชนอยากร่วมบริหารจัดการทุกอย่างที่จะเกิดขึ้นกับชุมชน” ตัวแทนชุมชนวัดเกาะ (สัมภาษณ์, วันที่ 19 มีนาคม 2553)

2. ด้านบริการทางการท่องเที่ยว จากผลการสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชนต่อความต้องการมีส่วนร่วมด้านบริการทางการท่องเที่ยวชุมชนต้องการให้บริการด้านต่าง ๆ คือ

2.1 ความต้องการให้ชุมชนเป็นศูนย์รวมข่าวสาร ข้อมูลด้านต่าง ๆ ของชุมชน รวมถึงการให้ข้อมูลด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ ข้อมูลหนังสือ เป็นต้น

2.2 การให้บริการด้านการขนส่ง โดยการให้บริการด้านนี้ต้องดูที่ความพร้อมของชุมชนเป็นหลักว่าภายในชุมชนพร้อมที่จะทำและมีทรัพยากรที่จะทำหรือไม่ ซึ่งชุมชนในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรีต่างมีผู้ที่ประกอบอาชีพสามล้อถีบ ถ้าหากมีการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและมีนักท่องเที่ยวเข้ามาใช้บริการสามล้อถีบชาวบ้านที่ประกอบอาชีพนี้ก็มีรายได้เพิ่มขึ้น อีกทั้งการนั่งสามล้อถีบยังเสมือนได้ย่อนเวลากลับไปสู่การเดินทางในแบบอดีตอีกด้วย

2.3 การเป็นเจ้าของที่ดินในที่นี้ หมายถึง หากมีการพัฒนาการท่องเที่ยวควรจะอบรมให้คนในชุมชนมีความเป็นเจ้าของที่ดี เพื่อเวลาที่นักท่องเที่ยวเข้ามาเยือนหรือมาสอบถามข้อมูลต่าง ๆ ไม่ว่าจะใครในชุมชนก็สามารถให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวได้ และมีอัธยาศัยไมตรีที่ดี รู้จักการอนุรักษ์โบราณสถาน ศิลปะ และวัฒนธรรมภายในชุมชน

3. ด้านการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมด้านนี้ คือ การให้ความรู้ในด้านศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนแก่นักท่องเที่ยว ตัวแทนแสดงความคิดเห็นที่สอดคล้องกัน คือ ชุมชนต้องการมีส่วนร่วมในด้านนี้โดยให้มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นและยุวมัคคุเทศก์ที่ผ่านการอบรมมาช่วยกันแนะนำ ให้ความรู้ และข้อมูลต่าง ๆ ของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนให้นักท่องเที่ยว ซึ่งแต่ละชุมชนก็มีการจัดอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นและยุวมัคคุเทศก์เป็นประจำทุกปีอยู่แล้วโดยเน้นในเรื่องของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ศิลปะและ

วัฒนธรรมของชุมชนเป็นหลัก

4. ด้านการจำหน่ายของที่ระลึก ตัวแทนชุมชนเสนอความคิดเห็นในด้านนี้ว่าการจัดฝึกอบรมอาชีพและงานฝีมือต่าง ๆ ที่แต่ละชุมชนจัดสามารถนำผลงานมาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ประจำชุมชนและจัดจำหน่ายเป็นของที่ระลึกได้ เช่น ชุมชนวิหารใหญ่-ไตรโลกมีการทำพัดใบลาน หรือ ชุมชนหน้าพระลานที่มีผลิตภัณฑ์ประจำชุมชน คือ การประดิษฐ์เครื่องละครหัวโขน หัวหุ่นละคร เป็นต้น

ทั้งนี้ตัวแทนชุมชนได้เสนอความคิดเห็นเพิ่มเติมต่อความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว คือ ด้านบุคลากรเนื่องจากบางชุมชนขาดบุคลากรที่จะเข้ามาทำงานในด้านการท่องเที่ยวและได้เสนอแนวทางให้มีการอบรมในเรื่องของการท่องเที่ยวต่าง ๆ เช่น การอบรมมัคคุเทศก์ การเป็นเจ้าของบ้านที่ดี การอบรมภาษาอังกฤษเพื่อนำชมนักท่องเที่ยวต่างประเทศ เป็นต้น

“ยังไม่มีผู้นำที่จะเสียสละมาทำงานด้านนี้จริง ๆ ซึ่งงานด้านนี้ก็ต้องอาศัยใจที่มาก่อน” (ตัวแทนชุมชนวิหารใหญ่ - ไตรโลก, สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กุมภาพันธ์ 2554)

4.2.9 ความคิดเห็นของตัวแทนชุมชนที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวและการกระจายรายได้ในชุมชน

เมื่อเกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวขึ้นในชุมชน การเข้ามาเที่ยวของนักท่องเที่ยวเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยกระจายรายได้สู่ชุมชน ตัวแทนแต่ละชุมชนได้ให้ความคิดเห็นในมุมมองนี้แตกต่างกันออกไป ดังนี้

1. การพัฒนาการท่องเที่ยวจะทำให้คนในท้องถิ่นไม่ต้องไปทำงานที่อื่น ลูกหลานจะได้อยู่กับพ่อบ้านย่า อยู่กับพ่อแม่ เช่น ทางชุมชนวัดเกาะคณะกรรมการชุมชนมีแผนที่จะพัฒนาและปรับปรุงตลาดเก่าในชุมชนเพื่อคนในชุมชนจะได้นำของมาวางขายได้

2. การพัฒนาการท่องเที่ยวจะช่วยสนับสนุนด้านเศรษฐกิจให้กับชุมชนถือเป็นการกระจายรายได้ให้คนในท้องถิ่น เมื่อมีการพัฒนาการท่องเที่ยวสินค้าที่ชาวบ้านในชุมชนได้ผลิตจากการฝึกและอบรมอาชีพก็สามารถนำผลิตภัณฑ์และบริการนั้นมาจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวได้ เช่น ชุมชนพระพรางค์มีการทำน้ำดื่มประจำชุมชน มีบริการนวดแผนไทย หรือ ชุมชนวิหารใหญ่-ไตรโลกที่มีผลิตภัณฑ์ของชุมชน คือ การทำพัดใบลานที่ลวดลายเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน โดย

รายได้ที่จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ยังสามารถนำไปจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนได้อีกทาง

3. การตั้งจุดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนได้ทำของออกมาขาย โดยการตั้งจุดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชนและยังสะดวกในการมาซื้อของนักท่องเที่ยวอีกด้วย

“ทางชุมชนต้องมีความพร้อมด้วยและภายในชุมชนก็มีร้านอาหารหลายร้าน ถ้ามีนักท่องเที่ยวเข้ามา ก็จะช่วยกระจายรายได้ไปตามร้านค้าเหล่านี้ได้ นอกจากนี้ทางชุมชนหน้าพระลานก็มีการทำเครื่องละคร มีการทำขนม ถ้ามีนักท่องเที่ยวมาเที่ยว ก็จะเกิดการซื้อก็เพิ่มรายได้ให้กับท้องถิ่น” ตัวแทนชุมชนหน้าพระลาน (สัมภาษณ์ , 28 มีนาคม 2553)

4.2.10 รูปแบบของเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี

ผลการสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชนต่อความคิดเห็นด้านรูปแบบที่เหมาะสมของเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรีในประเด็นนี้ สามารถสรุปความคิดเห็นได้ดังนี้

1. การท่องเที่ยววัฒนธรรม ตัวแทนชุมชนอยากให้การพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยววัฒนธรรมเพราะว่าวัฒนธรรมและศิลปะของเมืองเพชร คือ จุดขายหลัก นอกจากนี้ตัวแทนชุมชนยังได้เสนอความคิดเห็นว่ามีความต้องการที่จะทำริมสองฝั่งแม่น้ำเพชรบุรีให้เป็นถนนคนเดินซึ่งยังมีที่ริมแม่น้ำเหลืออยู่จะได้มีพื้นที่ให้สินค้าพื้นเมืองมาวางจำหน่ายแต่ทั้งนี้ต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ

2. การจัดโปรแกรมนำเที่ยว เนื่องจากเส้นทางท่องเที่ยวแม่น้ำเพชรบุรีได้ผ่านชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ จึงควรพานักท่องเที่ยวไปชมแหล่งท่องเที่ยว ชมสิ่งสำคัญในเมืองเพชรบุรี แวะชมชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ริมน้ำ โดยจัดรูปแบบการท่องเที่ยวให้มาแวะพักเป็นจุด ๆ ตลอดเส้นทางท่องเที่ยว จุดที่ควรแวะชมมี อาทิ พระราชวังบ้านปืน วัดเกาะ วัดมหาธาตุ วัดพลับพลาชัย ตลาดริมน้ำ เป็นต้น นอกจากนี้ควรจัดโปรแกรมให้หมุนเวียนกันหรือจัดโปรแกรมนำเที่ยวในแต่ละชุมชนซึ่งแต่ละชุมชนต่างก็มีจุดเด่นและความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันออกไป

3. ศึกษารูปแบบของแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำแหล่งต่าง ๆ เพื่อนำมาปรับใช้ในการพัฒนา เช่น ที่อัมพวาที่ชาวบ้านนำสินค้าใส่เรือมาขายที่ตลาดน้ำยามเย็นทั้งผลไม้ ผัก เป็นต้น ทั้งนี้ถ้าเป็นไปได้หากปริมาณน้ำมีมากขึ้นเรือสามารถวิ่งไปมาได้สะดวกก็สามารถทำเส้นทางท่องเที่ยวจากพระรามราชินีวนหนึ่งเรือมาตามแม่น้ำมาเรื่อย ๆ และมาสิ้นสุดที่เรือผู้ว่าราชการจังหวัด โดย

สามารถไปได้ทั้งไปและกลับ ตัวแทนชุมชนให้ความคิดเห็นไว้ว่า

“น่าจะเหมือนกับทางตลาดน้ำอัมพวน่าจะเป็นแบบนี้ ในแบบที่ว่าชาวบ้านที่มีสินค้า เช่น ผลไม้ก็นำใส่ลงเรือ ผักต่าง ๆ น่าจะได้ลงมือทำ ถ้าเป็นไปได้ถ้าขึ้นคิอะไรดีและเรือวิ่งไปมาได้สะดวก บรรยากาศ 2 ผังก็ดี ลงไปเที่ยวที่บ้านป็นนั่งเรือตามแม่น้ำมาเรื่อย ๆ มาสุดที่เรือนผู้ว่า พายไปได้ทั้งไปและกลับ ถ้าทำตรงนี้ได้นักท่องเที่ยวก็จะบอกต่อกันเอง จุดที่ควรแวะชม คือ บ้านป็น วัดเกาะ วัดมหาธาตุ วัดพลับพลาชัย ตลาดริมน้ำ” ตัวแทนชุมชนพระปรางค์ (สัมภาษณ์, วันที่ 8 เมษายน 2553)

4.2.11 ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี

ผลจากการสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชนสามารถสรุปปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมทางเรือเป็นประเด็นได้ ดังนี้

1. ปัญหาเรื่องปริมาณน้ำ เนื่องจากปริมาณน้ำในแม่น้ำเพชรบุรีมีไม่สม่ำเสมอ บางครั้งน้ำไม่มีส่งผลให้แม่น้ำแห้งขอดทำให้ไม่สามารถล่องเรือได้ นอกจากนี้บ้านที่อยู่ในเส้นทางท่องเที่ยวควรทำการปรับปรุงพัฒนาหน้าบ้านให้น่ามอง
2. ปัญหาทางด้านบุคคลากร เนื่องจากหากมีทุนทางทรัพยากร ทุนทรัพย์ที่ดีแต่หากบุคคลากรยังไม่พร้อมที่จะทำก็จะเป็นปัญหา ต้องหาวิธีว่าทำอย่างไรให้บุคคลากรทั้งท้องถิ่นและภาครัฐยอมรับและเข้าใจในการพัฒนาการท่องเที่ยว รวมถึงปลูกฝังให้คนมีใจในการร่วมมือและพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ตัวแทนจากชุมชนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาด้านบุคคลากรไว้ดังนี้

“ตอนนี้คนไม่ศรัทธาในระบบราชการเพราะคนไม่เชื่อว่ารัฐจะทำ รัฐจะพัฒนาเหมือนกับคนที่ทำไม่รู้ คนที่รู้ก็ไม่ได้ทำ” ตัวแทนชุมชนวิหารใหญ่ไทรโลก (สัมภาษณ์, วันที่ 28 มีนาคม 2553)

3. ปัญหาความร่วมมือจากภาครัฐ ในที่นี้ คือ ความร่วมมือจากทางเทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพราะถ้าหน่วยงานเหล่านี้ไม่ให้ความร่วมมือการพัฒนายังเป็นไปได้อย่าง อีกทั้งงบประมาณการพัฒนายังขึ้นอยู่กับทางภาครัฐ ตัวแทนชุมชนได้ให้ความคิดเห็นกับประเด็นนี้ ดังนี้

“ถ้าทุกคนร่วมมือกันก็ไม่น่าจะมีปัญหาขึ้นอยู่กับการบริหารของท้องถิ่นและองค์กรส่วนท้องถิ่นด้วย (เน้นแหล่งอุปสรรคใหญ่) และหน่วยงานที่ดูแลจะปล่อยน้ำมาหรือเปล่า ถ้าทุกฝ่ายร่วมมือกันก็จะผ่านไป” ตัวแทนชุมชนวิหารใหญ่ไตรโลก (สัมภาษณ์, วันที่ 28 มีนาคม 2553)

4.2.12 ผลกระทบของการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรีที่จะมีต่อชุมชน

การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักของทั้ง 4 ชุมชนในประเด็นผลกระทบของการฟื้นฟูการท่องเที่ยวทางเรือที่จะมีต่อชุมชนมีทั้งมุมมองทางบวกและมุมมองทางลบ ดังนี้

1. ผลกระทบทางด้านบวก ผลจากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรีเป็นเหมือนการดึงอดีตกลับเข้าสู่ปัจจุบันมาแล้วจะทำให้ชุมชนดีทางด้านเศรษฐกิจ ด้านความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น นอกจากนี้การท่องเที่ยวจะทำให้ศิลปะ วัฒนธรรมในเมืองเพชรบุรีเป็นที่รู้จักมากขึ้นและจะทำให้คนเพชรบุรีหันมาใส่ใจแม่น้ำเพชรบุรีกันมากขึ้น รวมถึงเรื่องของการกระจายรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นดังที่ตัวแทนชุมชนได้ให้ความคิดเห็นผลกระทบด้านบวกไว้ดังนี้

“ชาวบ้านจะได้ทำมาหากินบนแม่น้ำ ได้เพิ่มศักยภาพของประชาชน จะได้ทำมาหากินมีฐานะดีขึ้น เรือที่เก็บ ๆ ไว้จะได้นำออกมา จากที่จ้องยาเรือปีละครั้งแล้วเอาไปเก็บจะได้นำออกมาใช้ได้ ต่อไปภายหน้าลูกหลานจะได้มีทางทำมาหากินมากขึ้น” ตัวแทนชุมชนพระปรางค์ (สัมภาษณ์, วันที่ 8 เมษายน 2553)

2. ผลกระทบทางด้านลบ จะเป็นในด้านสภาวะแวดล้อม เช่น ด้านมลภาวะทางเสียงถ้าใช้เรือที่มีเครื่องยนต์ก็จะเกิดเสียงดังตามมา นอกจากนี้ขยะที่เกิดจากการท่องเที่ยวก็เป็นเรื่องสำคัญซึ่งการบริหารจัดการขยะก็เป็นเรื่องที่ต้องทำ และความกังวลในเรื่องของสภาพน้ำถ้าไม่มีน้ำก็ไม่สามารถล่องเรือได้ต้องไปเที่ยวเฉพาะฤดูน้ำเท่านั้น

4.2.13 ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักทั้ง 4 ชุมชนมีข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี สามารถสรุปออกเป็นประเด็นได้ดังนี้

1. การบริหารจัดการท่องเที่ยว เมื่อจะมีการพัฒนาการท่องเที่ยวแล้วควรมี

การบริหารจัดการที่ดีเพื่อให้เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้นและให้เป็นแหล่งเรียนรู้ในด้านความเป็นชุมชนที่แท้จริง

2. การสนับสนุนจากภาครัฐ หน่วยงานหลักและหน่วยงานภาครัฐต้องการให้การสนับสนุนอย่างจริงจังทั้งทางด้านนโยบายและการสนับสนุนด้านงบประมาณ เมื่อภาครัฐให้การสนับสนุนแล้วชาวบ้านก็จะให้ความร่วมมือกันเอง นอกจากนี้ผู้นำต้องมีความเข้าใจในศิลปวัฒนธรรม และการท่องเที่ยว การพัฒนาการท่องเที่ยวต้องทำให้ครบวงจรโดยร่วมมือกับทางจังหวัดและทางจังหวัดต้องเป็นตัวหลักในการขับเคลื่อนและการให้ความร่วมมือในการพัฒนา

3. การบริการทางการท่องเที่ยว ควรมีความพร้อมในการเตรียมเรื่องการทำท่าเรือ โดยจัดทำท่าเรือขึ้นลงในแต่ละจุดสำหรับขึ้นลงและมีรถบริการสำหรับนำเที่ยวหรือเมื่อมีคนขึ้นจากท่าเรือแล้วควรมีคิวรถรองรับทั้งรถสามล้อถีบหรือรถเล็ก (รถสองแถวสีขาขนาดเล็กลักษณะคล้ายรถตุ๊กตุ๊ก) และราคาควรเป็นมาตรฐานและยุติธรรม

4. รูปแบบทางการท่องเที่ยว ควรมีการจัดตารางการท่องเที่ยวโดยกำหนดระยะเวลาการท่องเที่ยวให้เหมาะสมว่าควรไปเที่ยวจุดใดในตัวเมืองเพชรบุรีบ้าง อีกทั้งต้องมีการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวภายในเขตเทศบาลเมืองเข้าด้วยกันเพราะเขตเทศบาลเมืองมีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจและหลากหลาย ที่สำคัญคือต้องมีการประสานความร่วมมือกับคนในท้องถิ่น นอกจากนี้ถ้าหากมีปริมาณน้ำเยอะพอก็สามารถจัดให้มีตลาดน้ำได้แต่ต้องได้ความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่ายทั้งจากเทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด และชาวบ้าน

5. การปรับสภาพภูมิทัศน์ เมื่อจะมีการพัฒนาการท่องเที่ยวทางเรือในแม่น้ำเพชรบุรีควรมีการปรับสภาพภูมิทัศน์ริมสองฝั่งแม่น้ำเพชรบุรีเพื่อให้ดูสวยงาม โดยอาจจัดโครงการหมู่บ้านนำมอทั้งบ้านที่อยู่ริมถนนและบ้านที่อยู่ริมสองฝั่งแม่น้ำเพชรบุรี

6. การทำเขื่อนน้ำล้น เนื่องจากปริมาณน้ำในแม่น้ำเพชรบุรีขึ้นเขินและทางเขินเพชรไม่ค่อยได้ปล่อยน้ำมาในบางเดือนปริมาณน้ำในแม่น้ำเพชรบุรีจึงมีน้อยซึ่งอาจทำให้ไม่สามารถล่องเรือได้ การทำเขื่อนน้ำล้นจะเป็นประโยชน์เมื่อทางเขื่อนปล่อยน้ำมาก็จะสามารถกักน้ำไว้ได้ ซึ่งโครงการสร้างเขื่อนน้ำล้นกำลังอยู่ในระหว่างการดำเนินการก่อสร้างแต่ยังไม่ได้งบประมาณ

จากข้อเสนอแนะของตัวแทนชุมชนสามารถนำมาปรับเป็นแนวทางในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมทางเรือได้ในแม่น้ำเพชรบุรีในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดเพชรบุรีที่เหมาะสมและตรงกับความต้องการของคนในพื้นที่

4.3 ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว อันได้แก่ พระรามราชนิเวศน์ วัดเกาะ วัดพลับพลาชัย วัดมหาธาตุ วัดพระทอง วัดไผ่ล้อม วัดใหญ่สุวรรณาราม และวัดกำแพงแลง ทั้งนี้ในการเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์มีข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลที่พระรามราชนิเวศน์ เนื่องจากผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวเกรงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการให้สัมภาษณ์ทำให้ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ได้มาไม่มีความไม่สมบูรณ์ จากผลการสัมภาษณ์สามารถนำเสนอผลการวิจัยเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

4.3.1 ข้อมูลด้านการท่องเที่ยว

ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวประกอบไปด้วย ภาพรวมของการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยว จุดเด่นของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. พระรามราชนิเวศน์ (พระราชวังบ้านปืน) จุดเด่นของพระรามราชนิเวศน์ คือ พระที่นั่งศรเพชรปราสาทตัวอาคารรูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตก คือ แบบบาร็อค (Baroque) และแบบอาร์ต นูโว (Art Nouveau) ภาพรวมทางการท่องเที่ยวโดยรวมแล้วจะเป็นกลุ่มนักเรียน นักศึกษา และหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาดูงาน และศึกษาหาความรู้ ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวให้ข้อมูลว่า

“พระรามราชนิเวศน์ไม่ได้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบเปิดเพราะอยู่ในเขตทหาร แต่เปิดให้คนทั่วไปมาเข้าชมเพราะเป็นสมบัติของชาติเพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้แก่เด็กเยาวชน และผู้ที่สนใจในวัฒนธรรม” ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว (สัมภาษณ์, วันที่ 16 มิถุนายน 2553)

ภาพที่ 4.10 บริเวณด้านหน้าพระที่นั่งศรเพชรปราสาท พระรามราชนิเวศน์, บันทึกภาพเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2552

2. วัดเกาะ เป็นวัดโบราณวัดหนึ่งของเมืองเพชรตั้งแต่สมัยอยุธยา มีสิ่งก่อสร้างที่โดดเด่น คือ อุโบสถที่สร้างในสมัยอยุธยาตอนปลายภายในมีภาพจิตรกรรมฝาผนังที่ยังอยู่ในสภาพสมบูรณ์ ศาลาการเปรียญที่สร้างโดยช่างวัดเกาะ และพิพิธภัณฑวัดเกาะ ภาพรวมของการท่องเที่ยววัดเกาะมีทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศมาเยือน รวมถึงกลุ่มหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน นักเรียน และนักศึกษาที่เข้ามาทัศนศึกษา

ภาพที่ 4.11 อุโบสถสมัยอยุธยาตอนปลาย วัดเกาะ เขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี, บันทึกภาพเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2552

3. วัดพลับพลาชัย จุดเด่นของทางวัด คือ อุโบสถที่มีลวดลายปูนปั้นที่บานประตู และบานหน้าต่างซึ่งภายในอุโบสถจัดให้เป็นพิพิธภัณฑ์หนังใหญ่ที่จัดแสดงหนังใหญ่ฝีมือการประดิษฐ์ของหลวงพ่อกุศลซึ่งเป็นลูกศิษย์ของ ขรัว อินโข่ง โดยหลวงพ่อกุศลได้แกะตัวหนังใหญ่เพื่อใช้แสดงเรื่องราวเกียรติมีทั้งหมด 200 ตัวโดยใช้เวลาแกะทั้งหมด 3 ปีด้วยกัน ปัจจุบันทางวัดได้จัดแสดงหนังใหญ่อำนาจทั้งสิ้น 20 ตัวโดยจัดแสดงในรูปแบบของการแสดงหนังใหญ่

ภาพรวมของการท่องเที่ยวของวัดมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยือนเรื่อย ๆ โดยมาเป็นครอบครัวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ บางครั้งก็มาเป็นหมู่คณะซึ่งจะมาเป็นช่วง ๆ คราวละ 100 คนถึง 200 คน โดยมากแล้วนักท่องเที่ยวจะมาชมอุโบสถ ศาลาการเปรียญ สวนสุนทรภู่ ของทางวัดเพราะเป็นผลงานของช่าง 10 หมู่เมืองเพชรที่สวยงาม รวมถึงงานปูนปั้น ลายแกะสลักที่บานประตู ซึ่งเปรียบเหมือนอยุธยาที่ยังมีชีวิต

ภาพที่ 4.12 อุโบสถวัดพลับพลาชัยที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์หนังใหญ่ เขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี, บันทึกภาพเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2553

4. วัดมหาธาตุ เป็นวัดสำคัญของเมืองเพชรมีจุดเด่น คือ องค์พระปราสาทและงานปูนปั้นซึ่งเป็นผลงานของช่างเมืองเพชร โดยองค์พระปราสาทจะเปิดให้ขึ้นไปไหว้พระบรมสารีริกธาตุเฉพาะเดือนเมษายน ภาพรวมทั่วไปของการท่องเที่ยวของทางวัดมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยือนเป็นจำนวนมากทุกวันทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศซึ่งนักท่องเที่ยวจะมาไหว้พระเป็นหลัก

ภาพที่ 4.13 พระปรางค์ วัดมหาธาตุ เขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี, บันทึกภาพเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2552

5. วัดพระทรง เป็นวัดที่สร้างขึ้นในสมัยปลายอยุธยาและพระประธานในโบสถ์เป็นพระที่รัชกาลที่ 4 ได้นำมาถวายให้แก่วัด ในสมัยรัชกาลที่ 5 คราวที่ท่านเสด็จประพาสเมืองเพชรก็ได้แวะมานมัสการพระประธานที่วัดพระทรงด้วย ในอดีตวัดพระทรงเป็นเสมือนโรงเรียนในสมัยก่อนโดยโดดเด่นทางด้านศิลปะและงานฝีมือ เช่น การทำเมรุ การทำลูกโกศ เป็นต้น และทางวัดมีเกจิอาจารย์ที่มีเป็นที่นับถือของคนเพชรบุรี คือ หลวงปู่มี หลวงพ่อแล นอกจากนี้ยังมีเรือนไทยโบราณซึ่งเจ้าเมืองเพชรได้ถวายเพื่อใช้เป็นกุฏิสงฆ์อีกด้วย

ภาพรวมทางการท่องเที่ยวของวัดจะมีทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ ส่วนมากนักท่องเที่ยวจะมาเที่ยวชมอุโบสถ ดูของเก่า นมัสการพระอาจารย์เป้าและหลวงปู่แล โดยในอนาคตทางวัดมีโครงการที่จะทำพิพิธภัณฑ์เพื่อเก็บรวบรวมผลงานของพระอาจารย์เป้าซึ่งมีฝีมือโดดเด่นด้านการวาดภาพ

ภาพที่ 4.14 วัดพระทรง, บันทึกภาพเมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2552

6. วัดไผ่ล้อม เป็นวัดที่สร้างในสมัยอยุธยาในปัจจุบันเป็นวัดร้างโดยมีชมรมอนุรักษ์วัดไผ่ล้อมเป็นผู้ดูแลวัด ด้านภาพรวมทางการท่องเที่ยววนั้นโดยทั่วไปแล้วถ้านักท่องเที่ยวไม่สนใจมาก็เหมือนอยู่นอกเส้นทางเพราะนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะไปวัดใหญ่สุวรรณาราม วัดเกาะวัดมหาธาตุ แต่ถ้านักท่องเที่ยวมาถึงวัดพระทรงก็จะแวะมาที่วัดไผ่ล้อมด้วยและตลอดทั้งปีก็มีนักท่องเที่ยวแวะมาเยี่ยมชมวัดไผ่ล้อมอยู่เป็นระยะ โดยมาดูงานศิลปะ งานปูนปั้น

ภาพที่ 4.15 อุโบสถวัดไผ่ล้อม เขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี, บันทึกภาพเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2552

7. วัดใหญ่สุวรรณาราม ถือเป็นวัดสำคัญอีกวัดหนึ่งของเพชรบุรีวัดมีจุดเด่นทั้งงานด้านสถาปัตยกรรม จิตรกรรม งานประติมากรรม ศาลาการเปรียญ รูปหล่อสมเด็จพระสังฆราช เป็นต้น

นอกจากนี้ทางวัดยังได้อุรักษ์เว็จกุฎีซึ่งเป็นส้วมแบบโบราณไว้เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ ภาพรวมทางการท่องเที่ยวของวัดใหญ่สุวรรณารามก็มีนักท่องเที่ยวมาชมตลอดทั้งปีทั้งนักท่องเที่ยวทั่วไปที่มาไหว้พระ ทำบุญ แต่ส่วนมากจะเป็นนักเรียน นักศึกษาที่มาศึกษาหาความรู้ตามวิชาที่เรียน

ภาพที่ 4.16 เว็จกุฎี (ส้วมพระโบราณในสมัยอยุธยา) ในบริเวณวัดใหญ่สุวรรณาราม เขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี, บันทึกภาพเมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2552

8. วัดกำแพงแลง มีโบราณสถาน คือ ปราสาทกำแพงแลงซึ่งเป็นศิลปะในสมัยขอมบายนแห่งเดียวในเพชรบุรี และทางวัดยังเป็นสำนักปฏิบัติธรรมอีกด้วย ภาพรวมของการท่องเที่ยวในสมัยก่อนเป็นวัดปิดเลยไม่ค่อยมีคนมาเที่ยวเท่าที่ควรแต่ในปัจจุบันทางวัดได้เปิดมากขึ้น โดยนักท่องเที่ยวที่มาส่วนจะเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เหมาะสำหรับการมาศึกษาประวัติศาสตร์ มาไหว้พระ ซึ่งนักท่องเที่ยวส่วนมากจะแวะมาดูโบราณสถานและบางส่วนก็มาปฏิบัติธรรม

ภาพที่ 4.17 ปราสาทกำแพงแลง วัดกำแพงแลง เขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี, บันทึกภาพเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2553

4.3.2 การจัดการท่องเที่ยวสำหรับแหล่งท่องเที่ยว

เนื่องจากสถานที่ที่เป็นพื้นที่ศึกษามีใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้เป็นจำนวนมาก ด้วยไม่ใช่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถแสวงหาผลประโยชน์และกำไรได้เนื่องจากเป็นศาสนาสถาน นอกจากนี้พระบรมราชินีเวศน์ที่ตั้งอยู่ในเขตมณฑลทหารบกที่ 15 (ทหารบกเพชรบุรี) ทำให้มีข้อจำกัดในการจัดการด้านการท่องเที่ยว ผลจากการสัมภาษณ์สามารถสรุปประเด็นของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของแต่ละแหล่งท่องเที่ยวได้ 2 ประเด็น ดังนี้

1. ด้านการบริการทางการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีบริการพื้นฐานสำหรับนักท่องเที่ยว คือ แผ่นพับที่เป็นรายละเอียดของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อบริการความรู้หรือจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว

สำหรับหน่วยงานหรือหมู่คณะที่มาดูงานหากติดต่อมาล่วงหน้าจะมีการวิทยากรนำชม และบางวัดได้จัดให้มีการอบรมยุวมัคคุเทศก์เพื่อการนำชมด้วย บางแหล่งท่องเที่ยว เช่น วัดเกาะจะทำงานประสานกับทางชุมชนวัดเกาะในการรับรองหน่วยงานและหมู่คณะที่มาดูงานหรือตัวอย่างที่พระบรมราชินีเวศน์ที่อยู่ในความดูแลของทหารบกเพชรบุรีก็มีการจัดให้มีนักศึกษาฝึกงานในการนำชมพระราชวัง

2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก โดยมากแล้วแต่ละแหล่งท่องเที่ยวมีสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานสำหรับบริการนักท่องเที่ยวทั้งที่จอดรถและห้องน้ำ ปริมาณที่สามารถรองรับได้ขึ้นอยู่กับแต่ละสถานที่แต่เนื่องจากแต่ละสถานที่ไม่ได้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มี

นักท่องเที่ยวมาเยือนครั้งละเป็นจำนวนมากอัตราการรองรับจึงยังไม่ประสบปัญหา

จากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัยแบบไม่มีส่วนร่วมในด้านการจัดการพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวพบว่า การจัดการพื้นที่และการแบ่งพื้นที่ใช้สอยภายในแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งยังไม่เป็นสัดส่วนและขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย อาทิ วัดพระทองที่มีสิ่งก่อสร้างของชาวบ้านในชุมชนอยู่ในพื้นที่ของวัด เป็นต้น ทั้งนี้แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งมีทรัพยากรวัฒนธรรมภายในวัดเป็นจำนวนมากแต่ขาดบุคคลากรที่จะมาดูแลและบริหารจัดการทำให้ต้องปิดพื้นที่บริเวณนั้นไป เช่น วัดเกาะที่มีพิพิธภัณฑณ์วัดเกาะตั้งอยู่แต่ไม่มีบุคคลากรมาดูแลจึงไม่ได้เปิดให้บุคคลทั่วไปเข้าชม แต่จะเปิดเมื่อมีการติดต่อขอเข้าชมล่วงหน้า เป็นต้น

4.3.3 ความคิดเห็นต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ดูแลกิจการแหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี สามารถแบ่งเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. ด้านเศรษฐกิจ ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวมีความคิดเห็นว่าจะหากสามารถพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมได้ก็จะส่งผลดีต่อเศรษฐกิจเพราะเมื่อมีคนมาท่องเที่ยวมากขึ้นก็จะเกิดการใช้จ่ายเป็นการกระจายรายได้เข้าสู่ชุมชนได้ทางหนึ่ง และการท่องเที่ยวของเพชรบุรีจะเป็นที่รู้จักมากขึ้น
2. ด้านศิลปวัฒนธรรม ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวให้ความคิดเห็นในด้านนี้ว่าหากมีการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมก็เท่ากับได้รักษาศิลปะ วัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรี โดยถ้าทำได้อาจจะทำให้ชุมชนเจริญขึ้น ดังความเห็นของผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว

“เมืองเพชรบุรีเป็นเมืองประวัติศาสตร์ เมืองศิลปะ อย่างน้อยเมื่อมีการพัฒนาทางการท่องเที่ยวนักท่องเที่ยวก็จะได้สัมผัสสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ไปบ้าง” ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยววัดพระทอง (สัมภาษณ์, 12 พฤษภาคม 2553)

3. การส่งผลดีต่อแม่น้ำเพชรบุรี เมื่อปี พ.ศ. 2539 – 2540 มีการถมแม่น้ำเพชรบุรีทำให้การไหลของแม่น้ำไม่ต่อเนื่อง อีกทั้งมีการทิ้งของเสียลงแม่น้ำเพชรบุรี และการบุกรุกพื้นที่แม่น้ำในหลาย ๆ จุด ดังนั้นหากจะมีการพัฒนาต้องอาศัยความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่ายเพื่อให้เกิดความเป็นไปได้ นอกจากนี้ต้องทำการปรับแต่งภูมิทัศน์บริเวณริมแม่น้ำเพชรบุรีให้มีความสวยงามที่สำคัญต้องมีตัวท่อน้ำเพื่อป้องกันไม่ให้แม่น้ำเพชรบุรีไหลลงสู่ทะเลจนหมด โดยควรทำ

ตัวต่อน้ำเป็นฝายลูกยางเพื่อเก็บกักน้ำและทำการขุดลอกแม่น้ำเพชรบุรีในทุกช่วงเพื่อให้สามารถล่องเรือได้

4. การพัฒนาบุคลากร ก่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องให้บุคคลที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามีความรู้ความเข้าใจในการพัฒนา ก่อน ถ้าพัฒนาแล้วคนมีจิตสำนึกทุกอย่างก็จะสามารถพัฒนาไปได้อีกทั้งหลาย ๆ ฝ่ายต้องร่วมมือกัน โดยรูปแบบของการท่องเที่ยวที่จะพัฒนาควรเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพราะวัดหรือแหล่งท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำล้วนแล้วแต่เป็นแหล่งศิลปะ วัฒนธรรมของเมือง

4.3.4 ความสนใจของนักท่องเที่ยวต่อศิลปวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวเมื่อมีการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี

ประเด็นนี้เป็นการสอบถามผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวกรณีที่เกิดการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรีจะทำให้นักท่องเที่ยวหันมาสนใจในศิลปะ วัฒนธรรม ของแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้นหรือไม่ ผลจากการสัมภาษณ์สรุปได้ดังนี้

ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมจะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการท่องเที่ยวที่จะส่งเสริมและมีส่วนทำให้คนหันมาสนใจศิลปวัฒนธรรมของเมืองเพชรมากขึ้น เนื่องจากวัดและชุมชนในเขตเทศบาลเมืองมีประวัติความเป็นมายาวนาน อย่างน้อยเมื่อมีการพัฒนาการท่องเที่ยวนักท่องเที่ยวก็จะได้สัมผัสสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ผ่านสายตายามที่มาท่องเที่ยว

“แน่นอน คนต้องมีความสนใจมากขึ้นเพราะที่นี่เป็นวัฒนธรรมแท้ ๆ ของเมืองเพชร ที่อยู่กันมาตั้งแต่อดีต มีวิถีชีวิตดั้งเดิม บางชุมชนก็ทำขนมไทย เลยกจากเขตเทศบาลเมืองไปก็เป็นสวนชมพู ในเขตเทศบาลเมืองก็เป็นวัฒนธรรมไทยผสมวัฒนธรรมจีน” ผู้ดูแลวัดกำแพงแดง (สัมภาษณ์, วันที่ 8 เมษายน 2553)

“ก็ดีนักท่องเที่ยวจะได้เห็นงานศิลปะผ่านตายามที่มาเที่ยววัดและตามแหล่งท่องเที่ยววัดที่อยู่ริมน้ำต่าง ๆ ทั้งวัดเกาะ วัดมหาธาตุ วัดพลับพลาย ก็สามารถพายเรือและแวะชมได้ตามสะดวก” ผู้ดูแลวัดพระทรง, (สัมภาษณ์, วันที่ 12 พฤษภาคม 2553)

“คนน่าจะมีความสนใจมากขึ้นเพราะเมืองเพชรบุรีเป็นเมืองประวัติศาสตร์ เมือง ศิลปะ อย่างน้อยเมื่อมีการพัฒนาการท่องเที่ยวนักท่องเที่ยวก็จะได้สัมผัสสิ่ง ต่าง ๆ เหล่านี้ไปบ้าง” ผู้ดูแลวัดพลับพลาชัย (สัมภาษณ์, วันที่ 12 พฤษภาคม 2553)

4.3.5 ความต้องการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี

ผลจากการสัมภาษณ์สามารถสรุปความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนา เส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรีได้ใน 3 ประเด็น คือ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านภูมิทัศน์ และด้านบริการทางการท่องเที่ยว ตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวได้เสนอให้มีการทำฝายน้ำ ล้นเพื่อให้มีปริมาณน้ำเพียงพอแก่การล่องเรือ สำหรับวัดที่ไม่มีทำน้ำควรทำทำเรือและที่จอดเรือ รวมถึงจุดจอดเรือ นอกจากนี้การบริการขั้นพื้นฐานต่าง ๆ แต่ละแหล่งท่องเที่ยวมีให้บริการสำหรับ นักท่องเที่ยวอยู่แล้วทั้งที่จอดรถและห้องน้ำ

2. ด้านการจัดการภูมิทัศน์ ในด้านนี้สอดคล้องกับทางเทศบาลที่มีนโยบายใน การปรับสภาพภูมิทัศน์บริเวณริมสองฝั่งน้ำเพชรบุรีให้มีความสวยงามโดยการกำจัดวัชพืชและ ต้นไม้ตามชายน้ำ ทั้งนี้บางวัดได้มีการปรับปรุงทัศนียภาพโดยรอบด้วยการรักษาความสะอาด ปลูกต้นไม้และดอกไม้ให้สวยงาม เช่น วัดมหาธาตุ เป็นต้น

3. ด้านการบริการทางการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีบริการขั้นพื้นฐาน คือ มีการจัดทำแผ่นพับข้อมูล หนังสือแนะนำแหล่งท่องเที่ยวสำหรับบริการแก่นักท่องเที่ยวจาก การสัมภาษณ์พบว่าแหล่งท่องเที่ยวบางแห่ง อาทิ วัดเกาะ วัดไผ่ล้อม ได้มีโครงการอบรม มัคคุเทศก์เพื่อจัดนำชมประจำจุดต่าง ๆ รวมถึงการจัดทำป้ายบอกรายละเอียดประวัติความเป็นมาและความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว

4.3.6 รูปแบบของเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี

ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวได้ให้ความคิดเห็นต่อรูปแบบของเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรม แม่น้ำเพชรบุรี สรุปเป็นประเด็นได้ ดังนี้

1. เป็นการล่องเรือชมวิถีชีวิตวัฒนธรรม ทรัพยากรวัฒนธรรมริมสองฝั่งแม่น้ำ เพชรบุรีทั้ง วัด วัง และวิถีชีวิตของคนของชุมชนที่อยู่ริมน้ำ การล่องเรือสามารถเริ่มได้จากหลายจุด

ทั้งจากบริเวณทำนน้ำหลังจวนผู้ว่าราชการจังหวัดหรือจะเริ่มจากพระรามราชนิเวศน์ก็ได้

2. การบูรณาการทางการท่องเที่ยว การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวควรมีการบูรณาการให้ครบถ้วน กล่าวคือ เมื่อจะใช้แม่น้ำเพชรบุรีเป็นเส้นทางสัญจรก็ต้องทำท่าเรือ และจุดจอดเรือสำหรับขึ้นและลง อีกทั้งควรวางแผนการท่องเที่ยวไว้รองรับว่าเมื่อนักท่องเที่ยวขึ้นมาจากเรือแล้วนักท่องเที่ยวควรไปชมแหล่งท่องเที่ยวที่ใดหรือไปชมจุดใดบ้าง จากเรือแล้วจะไปต่อพาหนะใด การบริการต่าง ๆ เหล่านี้ควรต้องมีการบูรณาการร่วมกัน

3. จัดเป็นฤดูท่องเที่ยว การท่องเที่ยวทางเรือในแม่น้ำเพชรบุรีต้องจัดให้ล่องเป็นฤดูไปเนื่องจากแม่น้ำเพชรบุรีประสบปัญหาภาวะแห้งขอด โดยฤดูที่เหมาะสมแก่การล่องเรือ คือ ฤดูฝนซึ่งถือเป็นช่วงหน้าน้ำ โดยรูปแบบของการล่องเรือควรดูในสมัยก่อนที่ใช้ทางเรือเป็นหลักเพื่อให้มีรูปแบบเป็นของตนเองโดยนำจุดเด่นของเพชรบุรีมาเป็นจุดขาย

4. จัดทำเป็นตลาดชาชน้ำ โดยบริเวณทำนน้ำหลังจวนผู้ว่าราชการจังหวัดเหมาะสำหรับการทำตลาดน้ำซึ่งสามารถเป็นได้ทั้งจุดเริ่มและจุดสุดท้ายของการท่องเที่ยวทางน้ำได้ ซึ่งสอดคล้องกับในอดีตที่บริเวณกลางเมืองตรงบริเวณวัดมหาธาตุที่มีตลาดริมน้ำ มีเรือมาจอดค้าขายและแวะพักจำนวนมาก

4.3.7 ปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี

จากการสัมภาษณ์ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว สามารถสรุปประเด็นปัญหาและอุปสรรคที่จะมีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวได้ดังนี้

1. ปัญหาด้านปริมาณน้ำ คือ น้ำในแม่น้ำเพชรบุรีมีปริมาณไม่เพียงพอในการล่องเรือเนื่องจากน้ำไม่ได้มีตลอดทั้งปีทำให้บางเวลาแม่น้ำตื้นเขินและสกปรก อาจส่งผลให้การล่องเรืออาจประสบปัญหาได้ โดยเฉพาะช่วงบริเวณหน้าวัดมหาธาตุที่บางครั้งเวลาน้ำลดนั้นระดับแม่น้ำเพชรบุรีอยู่ในขั้นตื้นเขินจนสามารถเดินข้ามไปได้

2. ปัญหาด้านผู้นำ คือ ขาดแกนนำที่เข้มแข็งเนื่องจากเคยมีบุคคลคิดที่จะทำการท่องเที่ยวทางเรือในแม่น้ำเพชรบุรีแต่มีต้นทุนที่สูงเลยไม่สามารถทำได้ ซึ่งถ้าจะพัฒนาการท่องเที่ยวทางเรือในเชิงธุรกิจก็ไม่คุ้มกับที่ต้องลงทุน ดังนั้นหากจะพัฒนาการท่องเที่ยวทางเรือก็ต้องได้รับความร่วมมือจากทางภาครัฐและความร่วมมือจากทุกฝ่าย อีกทั้งแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ริมน้ำทั้งสองฝั่งต้องช่วยกันพัฒนาเพื่อให้เกิดความสวยงามแก่ผู้ที่มาเที่ยวชม รวมไปถึงชาวบ้านที่อยู่ริมสองฝั่งแม่น้ำต้องช่วยกันรักษาความสะอาดให้กับแม่น้ำ ไม่ทิ้งขยะลงแม่น้ำ ถ้าหากทุกฝ่ายให้ความร่วมมือแล้วก็จะช่วยให้การพัฒนาประสบความสำเร็จได้

3. ปัญหาด้านโครงสร้างการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยว คือ วัดพระทอง วัดเกาะ และพระรามราชนิเวศน์

3.1 วัดพระทอง มีปัญหาในเรื่องของชาวบ้านเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่ของวัด หากจะมีการพัฒนาการท่องเที่ยวและการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในอนาคตวัดก็จะติดปัญหาดังกล่าว หากทางวัดมีความต้องการที่จะพัฒนาก็ต้องให้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่วัดย้ายออกไป นอกจากนี้ทางวัดพระทองมีแผนในการพัฒนา คือ การบูรณะพระอุโบสถเป็นลำดับแรก เพราะเป็นจุดที่นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมเยอะที่สุด และเป็นจุดเด่นจุดหนึ่งของทางวัด นอกจากนี้พื้นที่วัดยังมีโรงเรียนตั้งอยู่ซึ่งสามารถอาศัยความร่วมมือจากโรงเรียนและชุมชนในการพัฒนาและร่วมดูแลวัด

3.2 วัดเกาะ ปัญหาของวัดเกาะ คือ การบริหารจัดการกิจการต่าง ๆ ภายในวัด เนื่องจากเจ้าอาวาสชราภาพมากแล้ว (อายุ 97 ปี) และมีอาการหลงลืม ทั้งนี้เจ้าอาวาสไม่ได้มอบหมายอำนาจในการบริหารจัดการกิจการต่าง ๆ ภายในวัดให้กับผู้ใด ส่งผลให้การดำเนินการพัฒนาหรือการจัดการเกี่ยวกับวัดเกาะในด้านต่าง ๆ จึงเป็นไปได้ยากเพราะต้องได้รับการอนุญาตจากเจ้าอาวาสเสียก่อน ทั้งนี้วัดเกาะมีมูลนิธิเกาะแก้วสุทธารามช่วยดูแลในเรื่องของการชำระค่าน้ำ-ค่าไฟ การซ่อมแซมและบูรณะอาคารต่าง ๆ ภายในวัด

3.3 พระรามราชนิเวศน์ มีปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนา เนื่องจากพระรามราชนิเวศน์อยู่ในพื้นที่ของมณฑลทหารบกที่ 15 (ทหารบกเพชรบุรี) ทำให้มีข้อจำกัดในการพัฒนาซึ่งเกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของหน่วยงานทหารเพราะภายในเขตทหารบกเพชรบุรีมีทั้งถังน้ำมันและคลังกระสุนตั้งอยู่ อีกทั้งการเข้า-ออกต้องแลกบัตรกับทางสารวัตรทหาร ในด้านของการทำงานหรือการบริการก็มีข้อจำกัดเช่นกัน ดังที่ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวให้สัมภาษณ์

“ผู้รับผิดชอบหลักคือกรมศิลปากร ทางทหารมีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบจากกรมศิลปากรเท่านั้นซึ่งกรมศิลปากรจะเข้ามาปีละ 1 ครั้ง เหมือนกับทางทหารก็ช่วยดูแลไม่มีสามารถทำอะไรได้มากและที่นี้ก็ไม่ใช่แหล่งที่จะมาหาผลประโยชน์” ผู้ดูแลพระรามราชนิเวศน์ (สัมภาษณ์, วันที่ 16 มิถุนายน 2553)

จากปัญหาและอุปสรรคที่จะมีต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี จะเห็นได้ว่าปัญหาและอุปสรรคที่อาจจะเกิดขึ้นนั้นมาจากปริมาณน้ำแม่น้ำเพชรบุรีเป็นสำคัญ อีกทั้งผู้ที่จะมาเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยว รวมถึงปัญหาจากพื้นที่ของแหล่ง

ท่องเที่ยวเอง โดยประเด็นต่าง ๆ สามารถวิเคราะห์และอภิปรายผลเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมต่อไปไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านปริมาณน้ำ ปัญหาด้านผู้นำในการพัฒนา ปัญหาด้านโครงสร้างการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยว

4.3.8 ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี

ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวมีข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี สรุปเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. ความร่วมมือจากชุมชน การพัฒนาทุกอย่งนั้นชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงแหล่งท่องเที่ยวเป็นส่วนสำคัญที่สุดที่จะช่วยกันดูแลทรัพยากรให้ทั่วถึง ผู้ที่อยู่ใกล้เคียงควรช่วยกันดูแลและรักษาให้สวยงาม ไม่สร้างสิ่งก่อสร้างล้ำเข้ามาในเขตแม่น้ำเพชรบุรี อีกทั้งควรปลูกฝังให้คนมีจิตสำนึกรักในธรรมชาติ มีจิตรับผิดชอบเพราะถ้ามีสิ่งเหล่านี้แล้วแม่น้ำเพชรบุรีก็จะยังคงอยู่แล้วทางด้านวัฒนธรรมก็จะตามมาเอง ทั้งนี้ควรมีการร่วมมือกันระหว่างแหล่งท่องเที่ยวกับชุมชนในการให้บริการทางการท่องเที่ยวเนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวขาดบุคลากรในการดำเนินงาน
2. ความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ควรให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมด้วยกันทั้งแหล่งท่องเที่ยว ภาคประชาชน สถานศึกษา และภาครัฐ ถึงจะเกิดการพัฒนา
3. การขุดลอกแม่น้ำเพชรบุรี เนื่องจากแม่น้ำเพชรบุรีประสบปัญหาภาวะตื้นเขิน การจะพัฒนาการท่องเที่ยวทางเรือนั้นต้องทำการขุดลอกแม่น้ำเพชรบุรีเสียก่อน และต้องดูแลเรื่องการบุกรุกแม่น้ำเพชรบุรี รวมถึงขยะ ของเสีย และน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม เมื่อพัฒนาแล้วต้องดูแลแม่น้ำเพชรบุรีให้อยู่ในสภาพดีด้วย
4. การจัดทำป้ายบอกทาง ควรจัดทำป้ายบอกทางให้ชัดเจนในเขตเมืองว่ามีแหล่งท่องเที่ยวใดบ้างและไปเส้นทางใดเพื่อให้นักท่องเที่ยวไม่สับสนและหลงทาง

การวิเคราะห์และอภิปรายผลการศึกษา

การศึกษาเรื่อง “การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี” เป็นการศึกษาเพื่อเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรีเข้าด้วยกันโดยผ่านการล่องเรือในแม่น้ำเพชรบุรี จากการศึกษาความคิดเห็นของผู้นำชุมชนทั้ง 4 ชุมชน และผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมด 8 แห่ง ต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมทางเรือ สามารถสรุปผลการศึกษาและนำมาวิเคราะห์เป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

1. แม่น้ำเพชรบุรี
 2. ชุมชน แบ่งตามผลการศึกษาได้ทั้งหมด 3 ประเด็น ดังนี้
 - 2.1 การท่องเที่ยวภายในชุมชน
 - 2.2 การมีส่วนร่วมภายในชุมชน
 - 2.3 ความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี
 3. แหล่งท่องเที่ยว แบ่งตามผลการศึกษาได้ทั้งหมด 3 ประเด็น ดังนี้
 - 3.1 การท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยว
 - 3.2 การจัดการท่องเที่ยวสำหรับแหล่งท่องเที่ยว
 - 3.3 ความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี

การวิเคราะห์ผลการศึกษาจะทำการวิเคราะห์เป็นประเด็นต่าง ๆ ตามข้างต้น โดยผู้วิจัยได้นำหลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่ได้ศึกษาค้นคว้ามาสนับสนุนในการวิเคราะห์ผลการศึกษาเพื่อให้การศึกษามีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ดังนี้

1. แม่น้ำเพชรบุรี

จากผลการศึกษาทั้งจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการณ์สภาพแม่น้ำเพชรบุรีในพื้นที่ศึกษาพบว่า แม่น้ำเพชรบุรีไหลผ่านใจกลางเมืองเพชรบุรี ชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นพื้นที่ศึกษา คือ ชุมชนวัดเกาะ ชุมชนวิหารใหญ่-ไตรโลก ชุมชนหน้าพระลาน ชุมชนพระปรางค์ และแหล่งท่องเที่ยว คือ พระรามราชินีเวศน์ วัดเกาะ วัดปลับปลาชัย วัดมหาธาตุ วัดพระทอง วัดไผ่ล้อม วัดใหญ่สุวรรณาราม และวัดกำแพงแดง นอกจากนี้ริมสองฝั่งแม่น้ำเพชรบุรียังมีทรัพยากรวัฒนธรรมตั้งเรียงรายทั้ง วัด วัง ชุมชน และบ้านเรือนประชาชน ซึ่งผลการสัมภาษณ์

ตัวแทนชุมชนแม่น้ำเพชรบุรีมีความสำคัญในด้านต่าง ๆ คือ

1. ด้านการคมนาคม แม่น้ำเพชรบุรีเป็นเส้นทางสัญจรหลักและเป็นเสมือนเส้นเลือดที่หล่อเลี้ยงในด้านธุรกิจที่สำคัญของจังหวัดเพชรบุรี โดยแม่น้ำเพชรบุรีมีเครือข่ายเชื่อมโยงกับแม่น้ำบางปะกงและแม่น้ำเจ้าพระยาด้วยระบบคู คลอง

2. ด้านการอุปโภคและบริโภค ประชาชนในจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดใกล้เคียงได้ใช้ประโยชน์จากแม่น้ำเพชรบุรีทั้งการดำรงวิถีชีวิตประจำวัน ใช้ในการเกษตรกรรม การอุตสาหกรรม การทำประมงพื้นบ้าน ฯลฯ

3. ด้านวัฒนธรรมและประเพณี ประเพณีของจังหวัดเพชรบุรีทางสายแม่น้ำเพชรที่สำคัญ คือ ประเพณีแห่เรือองค์ซึ่งเป็นการทอดกฐินไปตามแม่น้ำเพชรบุรีไปยังวัดที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำและประเพณีการแข่งเรือยาวของชาวบ้านซึ่งจะจัดแข่งหลังจากหมดฤดูทำนา

จากความสำคัญของแม่น้ำเพชรบุรีดังที่ได้กล่าวมาเห็นได้ว่าแม่น้ำเพชรบุรีถือเป็นเส้นทางวัฒนธรรมที่สำคัญอีกเส้นทางหนึ่งตามที่คณะกรรมการโบราณสถานแห่งชาติว่าด้วยสภาการโบราณระหว่างประเทศ หรือ International Council on Monuments and Sites (ICOMOS) (2003) ให้ความหมายของเส้นทางวัฒนธรรมไว้ว่าเป็นเส้นทางบก เส้นทางน้ำหรือทั้งสองอย่างรวมกัน ซึ่งการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมเน้นไปที่การท่องเที่ยวทางเรือในแม่น้ำเพชรบุรีและต่อยอดเส้นทางบกด้วยการเดินเท้าหรือการนั่งรถสามล้อ ทั้งนี้เส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมต้องแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ประเพณี วิถีชีวิตของผู้คนที่มีพัฒนาการมาอย่างสืบเนื่องและแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญา สินค้าข้าวของต่าง ๆ ภายในท้องถิ่น รวมถึงมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรีแล้วพบว่าตลอดริมสองฝั่งของแม่น้ำเพชรบุรีมีทรัพยากรวัฒนธรรมที่สำคัญทั้งวัด วัง และบ้านเรือนประชาชนที่มีการอยู่อาศัยอย่างสืบเนื่องมาแต่สมัยทวารวดี โดยพบหลักฐานทั้งโบราณคดีและโบราณวัตถุ รวมถึงวิถีชีวิตของคนเพชรบุรี ศิลปะ วัฒนธรรม การแสดง และงานช่างแขนงต่าง ๆ โดยมีการเรียนรู้และถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นอย่างไม่ขาดสาย

ทั้งนี้การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรีจะมีส่วนทำให้แม่น้ำเพชรบุรีเป็นเส้นทางท่องเที่ยวสายวัฒนธรรมอีกสายหนึ่งและจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อแม่น้ำเพชรบุรีตามมาหากมีการกลับมาใช้แม่น้ำอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของโครงการศึกษาเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำในกรุงเทพมหานครชั้นในและบริเวณใกล้เคียงของปีนรัชฎ์ กาญจนะขจรูติและจิตติศักดิ์ ธรรมาภรณ์พิลาส (2547) ซึ่งผลการศึกษาในโครงการนี้พบว่าการท่องเที่ยวทางน้ำนอกจากจะเป็นการเสนอทางเลือกทางใหม่การท่องเที่ยว

โดยตรงแล้วยังก่อให้เกิดประโยชน์ในหลายด้าน อาทิ ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนซึ่งเป็นการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ทางสังคม และทางเศรษฐกิจไปพร้อม ๆ กัน อีกทั้งยังส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาเส้นทางคมนาคม โดยผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมทางเรือในแม่น้ำเพชรบุรีเป็นการเสนอทางเลือกใหม่ทางการท่องเที่ยวให้กับเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรีให้มีความน่าสนใจมากขึ้น และจะมีส่วนช่วยให้ผู้คนหันมาใส่ใจแม่น้ำเพชรบุรีกันมากขึ้นอีกด้วย

2. ชุมชน

2.1 การท่องเที่ยวภายในชุมชน

ชุมชนที่เป็นพื้นที่ศึกษาตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี คือ ชุมชนวัดเกาะ ชุมชนวิหารใหญ่-ไตรโลก ชุมชนหน้าพระลาน และชุมชนพระปรางค์ โดยชุมชนวัดเกาะและชุมชนหน้าพระลานเป็นชุมชนเก่าแก่และดั้งเดิมของเขตเทศบาลเมืองจังหวัดเพชรบุรี ส่วนชุมชนวิหารใหญ่-ไตรโลกได้แยกตัวออกมาจากชุมชนหน้าพระลานเพื่อความคล่องตัวในการปกครองและบริหารงาน ส่วนชุมชนพระปรางค์เป็นชุมชนที่ตั้งขึ้นตามนโยบายของกระทรวงมหาดไทย ในพื้นที่ของแต่ละชุมชนต่างมีทรัพยากรวัฒนธรรมที่สำคัญตั้งอยู่คือ

- ชุมชนวัดเกาะ มีวัดเกาะเป็นศูนย์รวมของชุมชน ร้านทำทองโบราณ ร้านขนมไทยโบราณ และอุตสาหกรรมข้าวเกรียบงา
- ชุมชนวิหารใหญ่ - ไตรโลก มีวัดกำแพงแดง และวัดใหญ่สุวรรณาราม
- ชุมชนหน้าพระลาน มีวัดพระทอง วัดไผ่ล้อม กำแพงเมืองโบราณ ศาลหลักเมือง คณะละครชาตรี การทำเครื่องละคร หัวโขน และหัวหุ่นละคร
- ชุมชนพระปรางค์ มีวัดมหาธาตุ วัดปลับพลายชัย ศาลาคามวาสี และตลาดริมน้ำ

การท่องเที่ยวของทั้ง 4 ชุมชนจึงอยู่ที่วัดเป็นหลักซึ่งมีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมาเยี่ยมชม ส่วนการท่องเที่ยวของชุมชนโดยมากจะเป็นหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และสถานศึกษาเข้ามาดูงานและกิจกรรมที่ชุมชนได้ทำ เช่น ชุมชนพระปรางค์ที่มีการผลิตน้ำดื่มพระปรางค์เพื่อจัดจำหน่าย การบริการนวดแผนไทย และนวดแผนโบราณ โดยรายได้ที่

ได้จากการจำหน่ายจะนำเข้าสู่ชุมชน หรือ ที่ชุมชนวัดเกาะมีการทำในเรื่องของชุมชนน่าอยู่ เรื่องแผน ที่เดินดิน เป็นต้น นอกจากนี้แต่ละชุมชนยังคงดำเนินวิถีชีวิต วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นแต่ ดั้งเดิมสืบเนื่องมาแต่ครั้งอดีตโดยผสมผสานกับความเปลี่ยนแปลงของบ้านเมืองในยุคปัจจุบันได้อย่าง กลมกลืนไม่ว่าจะเป็น อาหารพื้นถิ่น การใส่บาตรในตอนเช้ามีด (เวลา 05.30 น.) การทำบุญเนื่อง ในวันสำคัญทางศาสนา โดยมีวัดเป็นจุดศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

นอกจากนี้แต่ละชุมชนยังมีทรัพยากรวัฒนธรรมที่สำคัญตั้งอยู่ คือ วัดเกาะ วัดมหาธาตุ วัดพลับพลาย วัดพระทรง วัดไผ่ล้อม วัดใหญ่สุวรรณาราม และวัดกำแพงแดง ซึ่ง ทรัพยากรวัฒนธรรมเหล่านี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองทางด้านศิลปะ สถาปัตยกรรม งานช่างในหลายแขนง และภูมิปัญญาของคนเพชรบุรีได้เป็นอย่างดี ซึ่งทรัพยากรวัฒนธรรมเหล่านี้ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ตกทอดมาแต่ครั้งอดีตสอดคล้องกับแนวคิดของพิสิฐ เจริญวงศ์ (2542) ที่ให้ความหมายทรัพยากรวัฒนธรรม (Cultural Resources) ว่ามีทั้งสิ่งของที่สร้างขึ้นมาเป็นมรดก ตกทอดจากอดีตจนถึงปัจจุบัน องค์ประกอบของทรัพยากรวัฒนธรรมมีทั้งทางวัตถุ คือ สิ่งก่อสร้าง สถานที่ ภูมิทัศน์ และทรัพยากรวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่ (Living Culture) เช่น ดนตรี ศิลปะ ภาษา เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่มีความต่อเนื่องจากอดีตถึงปัจจุบันและไปสู่อนาคตโดยที่ตัว วัฒนธรรมนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าวิถีชีวิตของชุมชนและทรัพยากร วัฒนธรรมภายในชุมชนแต่ละแห่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวสอดคล้องกับ แนวคิดของ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2549) ที่ว่า แหล่งท่องเที่ยวต้องมีสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยว เข้า มาเที่ยวซึ่งแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งย่อมมีสิ่งดึงดูดใจที่แตกต่างกัน โดยสิ่งดึงดูดใจของทั้ง 4 ชุมชน คือ คุณค่าทางวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แต่ละชุมชนดำรงอยู่จากแนวคิดของ พิสิฐ เจริญวงศ์ และบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนาเห็นได้ว่าชุมชนทั้ง 4 มีสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้อยู่อย่างครบถ้วน

ทั้งนี้จากผลการสัมภาษณ์ด้านการท่องเที่ยวของชุมชนทั้ง 4 ทำให้ทราบว่า ชุมชน วัดเกาะเป็นชุมชนที่ได้ดำเนินเรื่องของการท่องเที่ยววัฒนธรรมมาอย่างต่อเนื่อง โดยพัฒนามาจาก การเดินตรวจสุขภาพของคนในชุมชนจนทำให้พบว่าในชุมชนมีจุดเด่นและมีเอกลักษณ์อะไรบ้าง จนนำมาสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบของการท่องเที่ยววัฒนธรรม ซึ่งรูปแบบการท่องเที่ยว ของชุมชนวัดเกาะสอดคล้องกับแนวคิดและหลักการของการท่องเที่ยววัฒนธรรมของบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) ดังนี้

1. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญ คุณค่า ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของทรัพยากรวัฒนธรรม ซึ่งข้อมูลต่าง ๆ ของชุมชนที่คณะกรรมการ ชุมชนวัดเกาะได้มาจากการเดินตรวจสุขภาพของสมาชิกในชุมชน โดยมีการเก็บรวบรวมและ

บันทึกข้อมูลเป็นหนังสือและวาดออกมาในรูปของแผนที่เพื่อให้เห็นภาพของชุมชนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยใช้ชื่อว่า “แผนที่เดินดิน” รวมถึงการจัดพิมพ์เป็นแผ่นพับเพื่อแจกให้กับคณะหรือหน่วยงานต่างๆ ที่เข้าดูงานภายในชุมชน นอกจากนี้ทางชุมชนวัดเกาะยังได้ร่วมทำงานวิจัยกับมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีในหลายชิ้นด้วยกัน อาทิ การศึกษาบริบทแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนวัดเกาะ, ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนวัดเกาะ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวของ ประเวศ วะสี (2544) ที่ระบุว่า การท่องเที่ยวช่วยให้เกิดการวิจัยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ตำบล ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของท้องถิ่นต่าง ๆ และมีการเก็บทำเป็นระบบข้อมูลเพื่อนำมาศึกษาต่อได้

2. เป็นการท่องเที่ยวที่ปลูกฝังให้คนในชุมชนท้องถิ่นเกิดความรัก ห่วงแหนทรัพย์สินวัฒนธรรมในท้องถิ่น จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนทำให้ทราบว่าในช่วงต้นของการพัฒนาการท่องเที่ยวภายในชุมชนนั้นสมาชิกในชุมชนบางส่วนยังไม่เข้าใจในสิ่งที่คุณจะกระทำการชุมชนทำจึงมีสมาชิกในชุมชนส่วนหนึ่งไม่ให้ความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวและการต้อนรับนักท่องเที่ยว แต่เมื่อระยะเวลาผ่านไปทางคณะกรรมการชุมชนได้มีการทำความเข้าใจและอธิบายให้สมาชิกในชุมชนได้เข้าใจถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นทำให้สมาชิกในชุมชนมีความเข้าใจและให้ความร่วมมือมากขึ้น นอกจากนี้สมาชิกในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นการจัดหน้าบ้านให้น่ามอง การร่วมกันใส่เสื้อต้อนรับคณะดูงาน การเปิดบ้านให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชม เช่น บ้านขนมไทยแม่ปราณีที่เปิดให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปชม เรียนรู้ และซักถามถึงกระบวนการขั้นตอนการทำขนมไทยได้อย่างใกล้ชิด เมื่อมีนักท่องเที่ยวหรือคณะดูงานจากที่ต่าง ๆ มาเยือนชุมชนเป็นจำนวนมากสมาชิกในชุมชนก็เกิดความภาคภูมิใจในตนเองและภูมิใจในวิถีชีวิตของชุมชน

3. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้ความรู้ ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวในด้านวัฒนธรรมและจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ในที่นี้เมื่อมีคณะดูงานทางชุมชนวัดเกาะจะมีการเตรียมการจัดการต้อนรับ เตรียมเอกสารให้ความรู้ รวมถึงจัดคนบรรยายในหัวข้อที่เหมาะสมกับคณะและหน่วยงานนั้น ๆ ในบางครั้งจะมีการจัดกิจกรรมให้คณะดูงานได้สัมผัสและเรียนรู้วัฒนธรรมของชุมชนอย่างใกล้ชิด เช่น การฝึกเขียนลายรดน้ำ เป็นต้น

4. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการเคารพวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น รวมทั้งเคารพในวัฒนธรรม ศักดิ์ศรีและผู้คน จากการที่ผู้วิจัยได้สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมกับคณะที่มาดูงานภายในชุมชนวัดเกาะพบว่า การที่บุคคลภายนอกหรือนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และสัมผัสวัฒนธรรมของชุมชนอย่างใกล้ชิดรวมถึงความรู้ที่ได้จากคนในชุมชน ทำให้เกิดความเคารพในวัฒนธรรมของ

ท้องถิ่นนั้น ๆ รวมถึงคนในท้องถิ่นที่ภูมิใจในวัฒนธรรมของตนและเกิดความภาคภูมิใจที่จะบอกเล่า และให้ความรู้แก่ผู้ที่สนใจเข้ามาศึกษา

ถึงแม้ทั้ง 4 ชุมชนจะมีรูปแบบการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันแต่ทั้ง 4 ชุมชนก็มีศักยภาพ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบของการท่องเที่ยววัฒนธรรม เนื่องด้วยทรัพยากรวัฒนธรรมที่ ชุมชนมีอยู่นั้นมีองค์ประกอบของการเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น สอดคล้องกับที่ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548) เสนอไว้ คือ

1. มีประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ยังปรากฏให้เห็น เขตเทศบาล เมืองเพชรบุรี เป็นเมืองเก่าย้อนไปได้ถึงสมัยทวารวดีมีการอยู่อาศัยของผู้คนสืบเนื่องมาจนถึง ปัจจุบัน โดยพบหลักฐานทั้งทางโบราณคดีและโบราณวัตถุ

2. มีโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานต่าง ๆ ชุมชนวัดเกาะมีพิพิธภัณฑสถานวัดเกาะ พิพิธภัณฑสถานวัดมหาธาตุ พิพิธภัณฑสถานใหญ่วัดพลับพลาชัย

3. มีงานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิมในท้องถิ่นและสิ่งปลูกสร้าง ในที่นี้ คือ วัดวา อารามในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี เช่น ปราสาทหินกำแพงแดง เป็นต้น รวมไปถึงรูปแบบของ ผังเมืองเก่าในสมัยทวารวดี สมัยกรุงศรีอยุธยา และทรัพยากรวัฒนธรรมที่ตั้งอยู่ริมสองฝั่งแม่น้ำ

4. มีศิลปะ หัตถกรรม ภาพวาด รูปปั้น แกะสลัก สิ่งเหล่านี้ถือเป็นงานช่างที่โดดเด่นของเมืองเพชรบุรีซึ่งปรากฏหลักฐานอยู่ที่วัดในเขตเทศบาลเมือง อาทิ วัดมหาธาตุ วัดใหญ่ สุวรรณาราม วัดพลับพลาชัย เป็นต้น งานช่างที่โดดเด่นมีทั้งงานประติมากรรม งานจิตรกรรม งานจำหลักไม้

5. มีศาสนา และพิธีกรรมต่าง ๆ ทางศาสนา ในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรีมีวัด ตั้งอยู่เป็นจำนวนมาก และมีการทำบุญเนื่องในวันสำคัญทางศาสนาไม่ว่าจะเป็นวันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา ประเพณีบวชนาค การทอดกฐิน ประเพณี เรือองค์ เป็นต้น และพิธีทางศาสนาที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองเพชร คือ การทำเมรุเพื่อใช้ในพิธี ฌาปนกิจ

6. มีดนตรี การแสดงละคร มหรสพ โดยละครชาตรีเมืองเพชรเป็นศิลปะการแสดง พื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของเพชรบุรี นิยมนำบทละครของสำนักวัดเกาะมาจัดแสดงซึ่งส่วนใหญ่ เป็นเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ บางคณะนำพระราชนิพนธ์ละครนอกในรัชกาลที่ 2 มาแสดง ละครชาตรี เมืองเพชรปัจจุบันส่วนใหญ่จะแสดงในงานแก้สับบนซึ่งสามารถชมได้ที่วัดมหาธาตุ นอกจากนั้นก็ แสดงในงานประจำปีของจังหวัด งานวัด งานบวช งานโกนจุก และงานมงคลต่าง ๆ

2.2 การมีส่วนร่วมภายในชุมชน

การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนจะผ่านการจัดและการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน จากผลการศึกษาทั้ง 4 ชุมชนพบว่ากิจกรรมภายในชุมชนแบ่งได้เป็น กิจกรรมทางด้านสังคมและกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรม ตามตารางดังนี้

ตารางที่ 4.1 กิจกรรมภายในชุมชน

กิจกรรมภายในชุมชน	
กิจกรรมทางสังคม	กิจกรรมทางวัฒนธรรม
1. กิจกรรมการฝึกอาชีพ อาทิ 1.1 การอบรมวาดแผนไทย 1.2 การอบรมการวาดแผนโบราณ 1.3 การอบรมการทำยาหม่อง ยาสมุนไพรต่างๆ 1.4 การฝึกอบรมการทำอาหาร, การทำเครื่องดื่มสมุนไพร 1.5 การประดิษฐ์ดอกไม้	1. กิจกรรมเนื่องในวันสำคัญต่างๆ อาทิ 1.1 วันปีใหม่ 1.2 วันเด็ก 1.3 วันสงกรานต์ 1.4 วันลอยกระทง
2. กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ 2.1 การตรวจสุขภาพคนในชุมชน 2.2 การเดินออกกำลังกายตอนเย็น	2. กิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางศาสนา 2.1 วันมาฆบูชา 2.2 วันวิสาขบูชา 2.3 วันอาสาฬหบูชา 2.4 วันเข้าพรรษา 2.5 วันออกพรรษา
3. กิจกรรมส่งเสริมการศึกษา 3.1 การอบรมภาษาอังกฤษ 3.2 การศึกษานอกโรงเรียน 3.3 การอบรมมัคคุเทศก์และยุวมัคคุเทศก์	3. ประเพณีต่างๆ 3.1 การทอดกฐิน 3.2 ประเพณีแห่เรือองค์ 3.3 ประเพณีแข่งเรือยาว

โดยกิจกรรมทางด้านสังคมและกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมทำให้สมาชิกในชุมชนได้พบปะและรวมตัวกัน และแสดงให้เห็นถึงการเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนจัดขึ้น

โดยกิจกรรมทางด้านสังคมโดยมากจะได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณและบุคลากรจากทางภาครัฐ ส่วนกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมจะเป็นความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน สถานศึกษา และภาครัฐ

จากผลการศึกษาการมีส่วนร่วมภายในชุมชนจะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชนของสมาชิกในชุมชนทั้ง 4 ชุมชน มีรูปแบบการดำเนินงานและกิจกรรมผ่านการทำงานจากคณะกรรมการชุมชนและกระจายให้สมาชิกในชุมชนได้รับผิดชอบตามความสามารถและความถนัดซึ่งสอดคล้องกับหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนตามที่ Reid (2002) ได้เสนอไว้ว่า การแบ่งความรับผิดชอบตามความรู้และความถนัดนั้นถือเป็นการกระจายอำนาจและความรับผิดชอบซึ่งจะเป็นส่วนช่วยให้คนในชุมชนเกิดความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

นอกจากนี้การสอบถามความคิดเห็นของสมาชิกในชุมชนหรือการทำประชาคมเวลาที่ชุมชนมีโครงการที่จะพัฒนาหรือจัดกิจกรรมใดใดภายในชุมชนนั้นสอดคล้องกับลำดับกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนซึ่งมีเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่องกันตามที่สมาคมนานาชาติเพื่อการมีส่วนร่วมของประชาชน (อ้างถึงในเครย์ตัน, 2550/2552, น. 4) ได้ให้ความหมายไว้ คือ

ภาพที่ 4.18 กระบวนการต่อเนื่องของการมีส่วนร่วม

ซึ่งการที่สมาชิกในชุมชนได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนาและการจัดกิจกรรมของจะช่วยให้ชุมชนให้กิจกรรมและงานต่าง ๆ นั้นบรรลุไปได้ด้วยดี ทั้งนี้วิธีการประชาสัมพันธ์ข่าวสารภายในชุมชนมีรูปแบบและวิธีการที่แตกต่างกัน เช่น เสียงตามสาย บอร์ดประชาสัมพันธ์ การบอกปากต่อปาก หรือการจัดพิมพ์วารสารนั้นแสดงให้เห็นว่าช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ เหล่านี้มีส่วนช่วยให้คนในชุมชนรับทราบความเป็นไปของกิจกรรมและความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นภายในชุมชนได้เป็นอย่างดี

ทว่าอย่างไรก็ตามการดำเนินงานกิจกรรมด้านต่าง ๆ ภายในชุมชนโดยผ่านการทำงานจากคณะกรรมการชุมชนที่ทำงานประสานกับทางเทศบาลและองค์การบริหารส่วนจังหวัด และ

แบ่งงานตามความสามารถและความถนัดของสมาชิกในชุมชนนั้นเห็นได้ว่าคนในชุมชนไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการวางแผนหรือการพัฒนาซึ่งขัดแย้งกับที่ สมชาย สนั่นเมือง (2541, น. 30) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนควรมีตั้งแต่ในขั้นตอนของการเตรียมการจัดการ การวางแผน การควบคุมดูแลการใช้ทรัพยากร การมีส่วนร่วมในการบริการ และการได้รับประโยชน์จากการบริการโดยชุมชน ซึ่งในที่นี้แผนงานต่าง ๆ จะผ่านมาจากเทศบาลเมืองเพชรบุรีและองค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรีมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยเรื่อง “ทัศนคติของผู้อยู่อาศัยและความเข้าใจในการพัฒนาการท่องเที่ยว: กรณีศึกษาเมืองมะสูลี ประเทศอิหร่าน” (ฮามารี ซามานี-ฟารายานี และกาซาล มูซา 2008) ที่ผลการศึกษาพบว่า ถึงแม้ว่าประชาชนจะให้การสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นอย่างดี แต่ทว่าผู้อยู่อาศัยกลับมีส่วนร่วมในการวางแผนและการพัฒนาการท่องเที่ยวในเมืองมะสูลีน้อยมาก ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า เพื่อให้สมาชิกในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกับการดำเนินกิจการต่าง ๆ ของชุมชนอย่างแท้จริงควรเปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นในกระบวนการวางแผนและการพัฒนา รวมถึงการเสนอความคิดเห็นในแผนการพัฒนานั้นด้วย

2.3 ความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี

ผลการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของตัวแทนชุมชนในประเด็นการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวตัวแทนชุมชนมีความคิดเห็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกัน คือ เห็นด้วยและสนับสนุนให้มีการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวซึ่งชุมชนมองว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวจะมีส่วนช่วยให้ชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรีเป็นที่รู้จักมากขึ้น และแม่น้ำเพชรบุรีที่ไม่ได้ใช้สัญจรมาหลายปีจะได้กลับมาใช้อีกครั้งหนึ่ง ตัวแทนชุมชนมีความคิดเห็นว่าจุดขายหลักของเพชรบุรี คือ ทรัพยากรวัฒนธรรมทั้งประเภท วัด วัง ศิลปะ วัฒนธรรมต่าง ๆ การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวจะทำให้ศิลปวัฒนธรรมของเพชรบุรีเป็นที่รู้จักและได้รับความสนใจจากคนภายนอกมากขึ้น เมื่อมีคนเข้ามาเที่ยว มาชมชาวบ้านก็จะเกิดความภาคภูมิใจในความเป็นเพชรบุรี เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง ตัวแทนชุมชนวิหารใหญ่-ไตรโลก (สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2553) ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบของการท่องเที่ยววัฒนธรรมซึ่งเป็นการท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่งที่แสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น วัด วัง โบราณสถาน โบราณวัตถุ อนุสาวรีย์ ศิลปะ การดำเนินชีวิตของผู้คน อีกทั้งนักท่องเที่ยวจะได้ศึกษา เรียนรู้ เพิ่มประสบการณ์ทางด้านวัฒนธรรม สิ่งสำคัญที่สุด คือ จิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรวัฒนธรรม (Howell, 1993)

ในส่วนของการความคิดเห็นต่อความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวพบว่า ชุมชนต้องการมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการพัฒนาสรุปได้ 4 ด้านด้วยกัน คือ

1. ด้านการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว
2. ด้านบริการทางการท่องเที่ยว
3. ด้านการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว
4. ด้านการจำหน่ายของที่ระลึก

เหตุผลสำคัญที่ชุมชนต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเนื่องจากการพัฒนาการท่องเที่ยวเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชุมชนโดยตรง ดังนั้นชุมชนจึงต้องการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ซึ่งการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวสอดคล้องกับหลักการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทย่านประวัติศาสตร์ (เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2545) เนื่องจากพื้นที่ของชุมชนเป็นพื้นที่ที่ยังมีการอยู่อาศัยและประกอบกิจกรรมตามวิถีชีวิตประจำวันอยู่ ดังนั้นในการพัฒนาและการจัดการต้องคำนึงถึงหน้าที่หลักของพื้นที่และต้องมีความสัมพันธ์กับชุมชนและวิถีชีวิตประจำวันของชุมชนในพื้นที่ศึกษาด้วย ซึ่งทำได้โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนา อาทิ การแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาเพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวซึ่งขั้นตอนนี้ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าชุมชนสามารถดำเนินการได้ในช่วงเวลาของการประชุมประจำเดือนของชุมชน อีกทั้งการที่ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ของการท่องเที่ยวจะทำให้ชุมชนเข้าใจ และมีทัศนคติที่ดีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวและได้เรียนรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยวซึ่งจะส่งผลกระทบในด้านบวกและผลกระทบในด้านลบเพื่อที่ชุมชนจะได้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดและสามารถรักษาไว้ซึ่งศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญา และเอกลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นไว้ได้

ในส่วนของการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวชุมชนเสนอให้มัคคุเทศก์ท้องถิ่นและยุวมัคคุเทศก์ที่ผ่านการอบรมจากโครงการมัคคุเทศก์ท้องถิ่นของชุมชนเป็นผู้นำชมและให้ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว การให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญอีกขั้นตอนหนึ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าเนื่องจากชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญอีกแหล่งหนึ่งในการเรียนรู้ด้านศิลปะ วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น อาทิ การทำทองโบราณ การทำขนมไทยโบราณ การเขียนลายรดน้ำ การทำเมรุ เป็นต้น นอกจากนี้

ชุมชนเสนอให้มีการจัดให้มีศูนย์ข้อมูลข่าวสารภายในชุมชนเพื่อเป็นจุดที่รวบรวมข่าวสารและข้อมูลการท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ ของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงคู่มือนำชมแหล่งท่องเที่ยว แผ่นพับ หนังสือ หรือ แผนที่เพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวได้ศึกษาข้อมูลก่อนออกท่องเที่ยว ซึ่งเป็นหนึ่งในขั้นตอนของการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวตามหลักการของการพัฒนาการท่องเที่ยว (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2549) และสอดคล้องกับแนวทางการจัดการทรัพยากรย่านประวัติศาสตร์ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2545) เนื่องจากชุมชนนอกจากจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวแล้วยังเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ ซึ่งศูนย์ข้อมูลข่าวสารภายในชุมชนจะเป็นจุดที่นักท่องเที่ยวจะเข้ามาหาข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ก่อนออกเดินทางท่องเที่ยว

ทั้งนี้การพัฒนาการท่องเที่ยวยังมีส่วนช่วยสนับสนุนด้านเศรษฐกิจของชุมชนดังที่ ประเวศ วะสี (2544) นำเสนอแนวคิดว่าการท่องเที่ยวสามารถเป็นเครื่องมือหนึ่งในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจความยากจนของชุมชน โดยชุมชนสามารถให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น การให้บริการด้านที่พัก ร้านอาหาร การขนส่ง หรือ การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนและของที่ระลึก เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับที่ตัวแทนชุมชนได้แสดงความคิดเห็นว่าต้องการมีส่วนร่วมในการให้บริการทางการท่องเที่ยวแต่ทั้งนี้ต้องดูความพร้อมและศักยภาพของชุมชนเป็นหลัก และจากการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการของผู้วิจัยพบว่า ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรีมีโฮมสเตย์ที่ชุมชนวัดเกาะ 1 แห่ง เกสต์เฮาส์ที่ชุมชนพระปรารค์ 1 แห่ง และร้านอาหารเป็นจำนวนมากตั้งอยู่ทั่วไปในเขตเทศบาลเมือง นอกจากนี้ชุมชนที่เป็นพื้นที่ศึกษายังมีผู้ประกอบการอาชีพสามล้อถีบอยู่แต่มีผู้ใช้บริการในแต่ละวันไม่มากนัก ดังนั้นหากมีการพัฒนาการท่องเที่ยวและมีนักท่องเที่ยวเข้ามาใช้บริการสามล้อถีบชาวบ้านก็จะมีรายได้เพิ่มขึ้นอีกทางหนึ่งและการนั่งสามล้อถีบยังเสมือนได้ย่อนไปสู่การเดินทางแบบในอดีตอีกด้วย

นอกจากการให้บริการด้านการขนส่งแล้ว ตัวแทนชุมชนยังมีข้อเสนอให้จัดจุดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนและของที่ระลึก ซึ่งการนำผลิตภัณฑ์ชุมชนมาจำหน่ายผู้วิจัยมีความเห็นว่า ผลิตภัณฑ์นั้นควรเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถสื่อถึงความเป็นชุมชนนั้น ๆ ได้ อาทิ ชุมชนวิหารใหญ่-ไตรโลกที่มีการทำพัดใบตาล โดยอาจเพิ่มลวดลายบนใบตาลโดยดูรูปแบบของศิลปะและสถาปัตยกรรมจากวัดใหญ่สุวรรณารามและวัดกำแพงแลง หรือ ชุมชนพระปรารค์ที่มีการผลิตน้ำดื่มของชุมชนในชื่อ “น้ำดื่มตราพระปรารค์” ก็สามารถนำผลิตภัณฑ์นั้นมาจำหน่ายให้แก่ นักท่องเที่ยวได้ ตัวแทนชุมชนยังได้เสนอให้ปรับปรุงพื้นที่บริเวณริมแม่น้ำเพชรบุรีเพื่อทำเป็นตลาดริมน้ำเพื่อที่ชาวบ้านจะได้นำสินค้ามาตั้งจำหน่ายได้ การให้บริการการท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ ที่กล่าวมาถือได้ว่าการท่องเที่ยวมีส่วนช่วยให้เกิดการกระจายรายได้ภายในชุมชนและช่วยสนับสนุน

ด้านเศรษฐกิจของชุมชน โดยรายได้ที่ได้จากการจำหน่ายผลิตภัณฑ์และบริการต่าง ๆ ของชุมชนยังสามารถหมุนเวียนนำไปจัดกิจกรรมของชุมชนได้อีกด้วย

จากความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมเห็นได้ว่าชุมชนแสดงความต้องการมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นตอนของการเตรียมการจัดการ การวางแผน การมีส่วนร่วมในการบริการ การประชาสัมพันธ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของ สมชาย สนั่นเมือง (2541) และองค์การสหประชาชาติ (1981) ทั้งนี้การพัฒนาต้องตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมด้วย ผู้วิจัยมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกับแนวคิดการให้ชุมชนมีส่วนร่วมกับการพัฒนา เนื่องจากชุมชนเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงในการพัฒนา เส้นทางท่องเที่ยวซึ่งมีทั้งผลกระทบด้านบวกและผลกระทบด้านลบ ดังนั้นการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวในขั้นตอนต่าง ๆ ข้างต้นแล้วจะก่อให้เกิดประโยชน์กับการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว คือ ชุมชนเข้าใจและรับทราบถึงการพัฒนาที่จะเกิดขึ้น โดยที่ชุมชนอาจมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการแสดงความคิดเห็น แสดงข้อเสนอแนะ การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมจะทำให้ได้รับความร่วมมือจากชุมชน ช่วยลดความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยว

นอกจากนี้ชุมชนได้เสนอรูปแบบของการท่องเที่ยวทางเรือในแม่น้ำเพชรบุรีไว้ว่าควรเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยววัฒนธรรม โดยดึงดูดเด่นของเมืองเพชรบุรีมาเป็นจุดขายทางการท่องเที่ยว ควรจัดรายการนำเที่ยวโดยทำเส้นทางให้นักท่องเที่ยวได้ไปชมสิ่งสำคัญในเมืองเพชรบุรี ชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่ริมน้ำ อาทิ พระรามราชินีเวศน์ วัดเกาะ วัดมหาธาตุ ตลาดริมน้ำ เป็นต้น ทั้งนี้การจัดรายการนำเที่ยวควรมีการหมุนเวียนไปในแต่ละชุมชน ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าการจัดรายการนำเที่ยวที่หลากหลายจะเป็นที่น่าสนใจและสามารถดึงให้นักท่องเที่ยวกลับมาเที่ยวอีกครั้ง โดยควรศึกษารูปแบบของแหล่งท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อนำมาปรับใช้กับการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี เช่น ตลาดน้ำตลิ่งชัน ตลาดน้ำคลองลัดมะยม เป็นต้น ซึ่งคล้ายกับผลการศึกษาของอัญชลี รุ่งชัยยันต์ ที่ทำการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาการท่องเที่ยวทางเรือล่องแม่น้ำแม่ปิง: กรณีเส้นทางวัดชัยมงคล-วัดท่าหลุกอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่” (2545) ที่เป็นการศึกษาการท่องเที่ยวทางเรือที่มีการดำเนินงานมาแล้ว โดยผลการศึกษาพบว่า การดำเนินงานของการท่องเที่ยวทางเรือควรนำเอกลักษณ์ของท้องถิ่นหรือสินค้าของท้องถิ่นมาเป็นจุดขาย เพื่อเพิ่มความหลากหลายของแหล่งท่องเที่ยวในเส้นทางท่องเที่ยว และยังช่วยเพิ่มจุดดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาใช้บริการอีกด้วย

ทั้งนี้ในขั้นตอนของการพัฒนาการท่องเที่ยวอาจมีอุปสรรคที่อาจจะเกิดขึ้นในการพัฒนา คือ

1. ปริมาณน้ำในแม่น้ำเพชรบุรี เนื่องจากบางช่วงของแม่น้ำเพชรบุรีตื้นเขินและบางเวลาปริมาณน้ำน้อยอาจทำให้ไม่สามารถล่องเรือได้
2. ด้านบุคลากร ตัวแทนชุมชนให้ความคิดเห็นในด้านนี้ว่า หากบุคลากรยังไม่พร้อมที่จะทำก็จะเป็นปัญหาได้ ต้องให้บุคลากรของท้องถิ่นและภาครัฐยอมรับและเข้าใจในการพัฒนาการท่องเที่ยว
3. ความร่วมมือจากภาครัฐ ถ้าหน่วยงานรัฐไม่ให้ความร่วมมือ การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวก็จะเป็นไปได้ยาก

จากปัญหาและอุปสรรคข้างต้นเมื่อพิจารณาแล้วพบว่า ด้านปริมาณน้ำในแม่น้ำเพชรบุรีทางจังหวัดเพชรบุรีมีโครงการที่จะสร้างเขื่อนน้ำล้นเพื่อกักเก็บน้ำเวลาที่เขื่อนเพชรปล่อยน้ำมาหรือจัดให้มีเป็นฤดูท่องเที่ยวในช่วงหน้าน้ำ ส่วนปัญหาด้านบุคลากรผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการทำความเข้าใจกับบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเพื่อให้บุคคลเหล่านั้นมีความเข้าใจในการพัฒนาซึ่งสามารถทำได้ในขั้นตอนของการสอบถามความคิดเห็นหรือการประชุมประจำเดือนของชุมชน อีกทั้งควรเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวด้วย

ในส่วนของปัญหาความร่วมมือจากภาครัฐเนื่องจากภาครัฐถือเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญในการพัฒนา (Key Stakeholder) ถ้าหากภาครัฐไม่ให้การสนับสนุนในการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นในด้านนโยบาย ด้านบุคลากร ด้านการประชาสัมพันธ์ หรือให้การสนับสนุนในด้านงบประมาณแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่า การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมก็มีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จได้ ภาครัฐจึงควรเป็นผู้สนับสนุนสำคัญโดยทำงานร่วมกับชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวซึ่งปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เหล่านี้สามารถนำไปขบคิดและแก้ไขปัญหาร่วมกันได้ในขั้นตอนของการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว

จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้านต่าง ๆ ของชุมชนสรุปได้ว่า แต่ละชุมชนมีความพร้อมและให้การสนับสนุนในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว เนื่องจากการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรีเป็นการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวที่ยังไม่เคยมีมาก่อน เมื่อนำผลการศึกษาและผลการวิเคราะห์ที่ได้มาพิจารณาแล้วพบว่า เขตเทศบาลเมืองเพชรบุรีมีแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมได้ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนมีสิ่งดึงดูดใจทั้งด้านวัฒนธรรม ศิลปะ สถาปัตยกรรม วิถีชีวิต และอาหารการกิน ซึ่งความคิดเห็นจากชุมชนมีประโยชน์

อย่างมากสำหรับผู้วิจัยในการวิเคราะห์หาแนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี เนื่องจากคนในชุมชนยอมรับทราบถึงปัญหาและความต้องการด้านต่าง ๆ ของชุมชนได้เป็นอย่างดี โดยข้อเสนอแนะและความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวผู้วิจัยจะนำไปสังเคราะห์เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรีในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดเพชรบุรีที่เหมาะสมต่อไป

3. แหล่งท่องเที่ยว

3.1 การท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นพื้นที่ศึกษา คือ พระรามราชนิเวศน์ วัดเกาะ วัดมหาธาตุ วัดพลับพลาชัย วัดพระทรง วัดไผ่ล้อม วัดใหญ่สุวรรณาราม และวัดกำแพงแลง เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีนักท่องเที่ยวที่มาเยือนมีจำนวนมากและน้อยไม่เท่ากันในแต่ละแห่ง โดยแหล่งท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวมาเยือนเป็นจำนวนมาก คือ พระรามราชนิเวศน์ วัดมหาธาตุ วัดกำแพงแลง วัดใหญ่สุวรรณาราม โดยมากจะเป็นกลุ่มนักเรียน นักศึกษา และหมู่คณะ รวมถึงนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ

แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 8 แห่งถือเป็นทรัพยากรวัฒนธรรมที่มีคุณค่าเพราะเป็นสถานที่ที่รวบรวมผลงานทางด้านศิลปะ สถาปัตยกรรม จิตรกรรม งานช่างของเมืองเพชรไว้มากมาย ถือเป็นมรดกวัฒนธรรมที่มีคุณค่า เช่น

- งานปูนปั้นตามวัดวาอารามต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น วัดมหาธาตุ วัดไผ่ล้อม วัดพลับพลาชัย
- ศาลาการเปรียญที่วัดใหญ่สุวรรณารามซึ่งเป็นห้องพระโรงในสมัยกรุงศรีอยุธยาซึ่งในปัจจุบันเหลือเพียงหลังเดียว
- โบราณสถานกำแพงแลง ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมสมัยขอมบายน
- พระที่นั่งศรเพชรปราสาทที่เป็นสถาปัตยกรรมตะวันตกแบบบาร็อค (Baroque) และอาร์ต นูโว (Art Nouveau)

ซึ่งองค์ประกอบต่าง ๆ ที่แต่ละแหล่งท่องเที่ยวมีสอดคล้องกับความหมายของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Attraction) ที่สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2550) ให้ความหมายไว้ว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปะที่มี การสร้าง มีการถ่ายทอดเป็นมรดกสืบมา ผู้วิจัยมีความเห็นว่า แหล่งท่องเที่ยวในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรีสามารถเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวที่จะดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยือน

3.2 การจัดการท่องเที่ยวสำหรับแหล่งท่องเที่ยว

จากผลการศึกษาและการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมของผู้วิจัยพบว่า แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งไม่ได้มีการจัดการหรือการพัฒนาเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในรูปแบบมวลชน (Mass Tourism) เนื่องจากเป็นศาสนสถานและบางแห่งตั้งอยู่ในสถานที่ราชการ คือ พระรามราชนิเวศน์ ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของมณฑลทหารบกที่ 15 (ทหารบกเพชรบุรี) ทำให้การพัฒนาไม่สามารถพัฒนาได้เต็มรูปแบบของการท่องเที่ยว อีกทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่แสวงหาผลประโยชน์และผลกำไร แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีการจัดการท่องเที่ยว 2 ด้าน คือ

1. ด้านบริการทางการท่องเที่ยว มีแผนพับ ป้ายข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว และผู้นำชม
2. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก คือ ที่จอดรถ และห้องน้ำ

ซึ่งการบริการทั้ง 2 ด้านเป็นบริการขั้นพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา ทั้งนี้ แหล่งท่องเที่ยวยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว (Amenity) ดังที่บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2549) ได้ระบุว่า สิ่งอำนวยความสะดวกเป็นสิ่งที่จำเป็นให้นักท่องเที่ยวระหว่างการท่องเที่ยวซึ่งสิ่งอำนวยความสะดวกที่แหล่งท่องเที่ยวยังขาด คือ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว จุดประชาสัมพันธ์ การให้บริการโทรศัพท์สาธารณะ ป้ายบอกทาง เครื่องฝาก-ถอนเงินอัตโนมัติ หน่วยปฐมพยาบาล เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เบญจมา จันทร์ (2545) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “แนวทางการพัฒนาตลาดคอนวอย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน” ซึ่งผลการศึกษาพบว่าตลาดคอนวอยมีศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเพราะความพร้อมด้านสิ่งดึงดูด แต่ยังมีข้อจำกัดในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวบางอย่าง ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า การจัดการให้บริการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกของแหล่งท่องเที่ยวสามารถประสานความร่วมมือกับชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาในการจัดการได้

3.3 ความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมของแหล่งท่องเที่ยวในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี

จากผลการศึกษาความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวมีความคิดเห็นที่หลากหลายต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวโดยผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวมีความคิดเห็นที่ว่า หากสามารถพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรีได้จะส่งผลดีต่อเพชรบุรีทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านวัฒนธรรมของเพชรบุรี กล่าวคือ เมื่อมีการพัฒนาการท่องเที่ยวก็จะเกิดการกระจายรายได้เข้าสู่ชุมชน การท่องเที่ยวของเพชรบุรีจะเป็นที่รู้จักมากขึ้น และช่วยส่งเสริมให้คนเพชรบุรีและคนภายนอกหันมาสนใจในศิลปวัฒนธรรมของเมืองเพชรได้อีกทาง โดยการท่องเที่ยวจะส่งผลดีต่อแม่น้ำเพชรบุรีอีกด้วยเพราะแม่น้ำเพชรบุรีถูกทำลายไปมากในหลายด้านไม่ว่าจะเป็นการถมแม่น้ำ การรुक้าแม่น้ำ การทิ้งขยะและปล่อยของเสียลงแม่น้ำ หากมีการพัฒนาการท่องเที่ยวคนก็จะหันมาใส่ใจดูแลแม่น้ำกันมากขึ้น โดยในการพัฒนาต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายร่วมกันแหล่งท่องเที่ยวต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ คือ

1. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก
2. ด้านการจัดการภูมิทัศน์
3. ด้านบริการทางการท่องเที่ยว

ความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งในทั้ง 3 ด้าน ในเบื้องต้นของการจัดการ ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวมีข้อเสนอว่าควรทำฝายน้ำล้นเพื่อเก็บกักน้ำในแม่น้ำเพชรบุรีให้มีปริมาณน้ำเพียงพอสำหรับการล่องเรือ ในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวเสนอว่า ควรมีจุดจอดเรือสำหรับการขึ้น-ลง และการปรับปรุงทำน้ำที่อยู่ริมแม่น้ำเพชรบุรีซึ่งการปรับปรุงทำน้ำบริเวณริมสองฝั่งของแม่น้ำเพชรบุรีสอดคล้องกับแนวทางการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทศาสนสถาน (สินชัย กระบวนแสง, 2550) โดยศาสนสถานที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำควรมีการปรับปรุงศาลาริมน้ำหรือสร้างท่าเทียบเรือเพื่อให้มีความสะดวกในการขึ้น-ลง ทั้งนี้แต่ละแหล่งท่องเที่ยวมีสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน อาทิ ที่จอดรถและห้องน้ำที่มีพร้อมในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ทั้งนี้จากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัยพบว่ายังขาดป้ายบอกที่ชัดเจน นอกจากนี้ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวได้เสนอให้มีการปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบของแหล่งท่องเที่ยวด้วยการปลูกต้นไม้และดอกไม้เพื่อให้เกิดความสวยงามและความร่มรื่น รวมถึงการรักษาความสะอาดในพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยว

ด้านการบริการทางการท่องเที่ยวพบว่าแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีการจัดการให้บริการในด้านนี้อยู่แล้วไม่ว่าจะเป็นแผ่นพับข้อมูล หนังสือแนะนำแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งได้จัดอบรมมัคคุเทศก์เพื่อการนำชม คือ วัดมหาธาตุ และจากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัยพบว่า จุดบริการข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งไม่ว่าจะเป็นแผ่นพับข้อมูล ป้ายข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวไม่ได้อยู่ในบริเวณเดียวกันและอยู่ในจุดที่มองเห็นได้ยาก เช่น แผ่นพับข้อมูลของวัดใหญ่สุวรรณารามตั้งอยู่ภายในอุโบสถ หรือ แผ่นพับข้อมูลของวัดมหาธาตุมีจำหน่ายที่บริเวณจุดประชาสัมพันธ์บริเวณทางเข้าพระวิหารหลวง เป็นต้น ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการจัดให้แหล่งข้อมูลอยู่ในบริเวณเดียวกันจะทำให้สะดวกในการจัดการและการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวซึ่งสอดคล้องกับแนวทางในการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของบุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2549) ในเรื่องของการแบ่งเขตพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นสัดส่วนต่าง ๆ จะทำให้การใช้พื้นที่ที่มีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว และยังประโยชน์ในการใช้สอยพื้นที่ โดยแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษาซึ่ง 7 แห่งเป็นศาสนสถานสามารถแบ่งพื้นที่ส่วนหนึ่งเพื่อเป็นเขตบริการทางการท่องเที่ยวได้เช่นกัน

ทั้งนี้ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวได้เสนอรูปแบบการท่องเที่ยวทางเรือว่าควรเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยววัฒนธรรม โดยเป็นการล่องเรือเพื่อชมทรัพยากรวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของผู้คนของชุมชนที่อยู่ริมสองฝั่งแม่น้ำเพชรบุรี ในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมควรเป็นการพัฒนาที่มีการบูรณาการกล่าวคือ เมื่อใช้แม่น้ำเพชรบุรีเป็นเส้นทางสัญจรแล้วควรทำแผนการท่องเที่ยวว่านักท่องเที่ยวควรไปเที่ยวชมจุดใดในเมืองและแหล่งท่องเที่ยวใดบ้าง เมื่อขึ้นจากเรือแล้วควรมีเส้นทางบกที่หลากหลายให้นักท่องเที่ยวได้เลือกเดินทาง เช่น เส้นทางเดินเท้า เส้นทางจักรยาน หรือ การนั่งรถสามล้อถีบ เป็นต้น ซึ่งคล้ายกับที่ Richards et al. (2007) ได้ระบุว่า เส้นทางวัฒนธรรมเป็นรูปแบบการเดินทางที่หลากหลาย ประกอบด้วยองค์ประกอบหลายด้าน เช่น เส้นทางน้ำแล้วต่อด้วยเส้นทางบก เป็นต้น นอกจากนี้ควรจัดให้เป็นฤดูท่องเที่ยวเนื่องจากปริมาณน้ำในแม่น้ำเพชรบุรีไม่ได้มีปริมาณมากตลอดทั้งปี ฤดูที่เหมาะสมแก่การล่องเรือ คือ ฤดูฝน-ฤดูหนาวเนื่องจากเป็นช่วงหน้าน้ำ อีกทั้งเพื่อกระจายรายได้ให้เข้าสู่ท้องถิ่น ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวเสนอให้จัดตลาดขายน้ำบริเวณทำนาล้างจวนผู้ว่าราชการจังหวัดซึ่งสามารถเป็นได้ทั้งจุดเริ่มต้นหรือจุดสุดท้ายของการท่องเที่ยว ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการจัดตลาดขายน้ำสอดคล้องกับในอดีตที่ตลาดริมน้ำบริเวณวัดมหาธาตุที่ในแต่ละวันมีเรือเข้ามาค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าเป็นจำนวนมาก

นอกจากนี้ในขั้นตอนของการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมอาจมีอุปสรรคและอุปสรรคที่อาจจะเกิดขึ้น ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวมีความคิดเห็นว่สิ่งที้อาจเป็นปัญหาและอุปสรรค

ในการพัฒนา คือ

1. ปัญหาด้านปริมาณน้ำในแม่น้ำเพชรบุรี เนื่องจากปริมาณน้ำในแม่น้ำเพชรบุรีไม่ได้มีน้ำมากตลอดทั้งปีและบางเวลาแม่น้ำก็ตื้นเขิน
2. ปัญหาด้านผู้นำ ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวให้ความคิดเห็นว่าการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวยังขาดผู้ที่จะมาเป็นแกนนำในการพัฒนา
3. ปัญหาด้านโครงสร้างการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยวในที่นี่ คือ วัดพระทอง วัดเกาะ และพระรามราชนิเวศน์

จากปัญหาและอุปสรรคข้างต้น ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวได้เสนอแนวทางการแก้ไขไว้ดังนี้ คือ ปัญหาปริมาณน้ำในแม่น้ำเพชรบุรีควรทำตัวท่อน้ำเป็นฝายลูกยางเพื่อเก็บกักน้ำและทำการขุดลอกแม่น้ำเพชรบุรีในทุกช่วงเพื่อให้สามารถล่องเรือได้ ซึ่งการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ให้นักท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ได้ โดยสะดวกถือเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของแหล่งท่องเที่ยว (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2549)

ทั้งนี้ผู้นำที่จะมีบทบาทในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าผู้นำที่จะมีบทบาทในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวควรมาจากหลายภาคส่วนด้วยกันไม่ว่าจากชุมชน แหล่งท่องเที่ยว หรือหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ทั้งนี้ทุกฝ่ายต้องให้ความร่วมมือกันในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว ซึ่งทั้งชุมชน แหล่งท่องเที่ยว และหน่วยงานภาครัฐต่างเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทั้งสิ้นสอดคล้องกับแนวทางการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ รัชตะ ตั้งศิริพัฒน์และวิโรจน์ ตั้งเสถียร (2546) ได้จำแนกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นประเภทต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์บทบาทและหน้าที่ของแต่ละภาคส่วนเพื่อนำมาใช้ในการทำความเข้าใจในการวางแผนพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว โดยแหล่งท่องเที่ยวและหน่วยงานภาครัฐถือเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียที่สำคัญ (Key Stakeholder) ในงานวิจัยชิ้นนี้ โดยหน่วยงานภาครัฐจะเป็นผู้ที่ให้การสนับสนุนในด้านของนโยบาย ด้านบุคคลากร ด้านงบประมาณและผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวถือเป็นเจ้าของพื้นที่ในการพัฒนาจึงต้องมีความร่วมมือของทั้งสองภาคส่วน ในส่วนของชุมชนในพื้นที่ศึกษาทั้ง 4 ชุมชน คือ ชุมชนวัดเกาะ ชุมชนวิหารใหญ่-ไตรโลก ชุมชนหน้าพระลาน ชุมชนพระปรางค์ ถือเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวโดยตรง (Direct Primary Stakeholder) เนื่องจากเส้นทางท่องเที่ยวที่จะพัฒนาเกิดขึ้นในพื้นที่ของชุมชน โดยชุมชนจะได้รับผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งผลกระทบด้านบวกและผลกระทบด้านลบ

ในส่วนของปัญหาด้านโครงสร้างการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา คือ วัดพระทอง วัดเกาะ และพระรามราชนิเวศน์ จากผลการศึกษาพบว่าแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งประสบปัญหาในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้

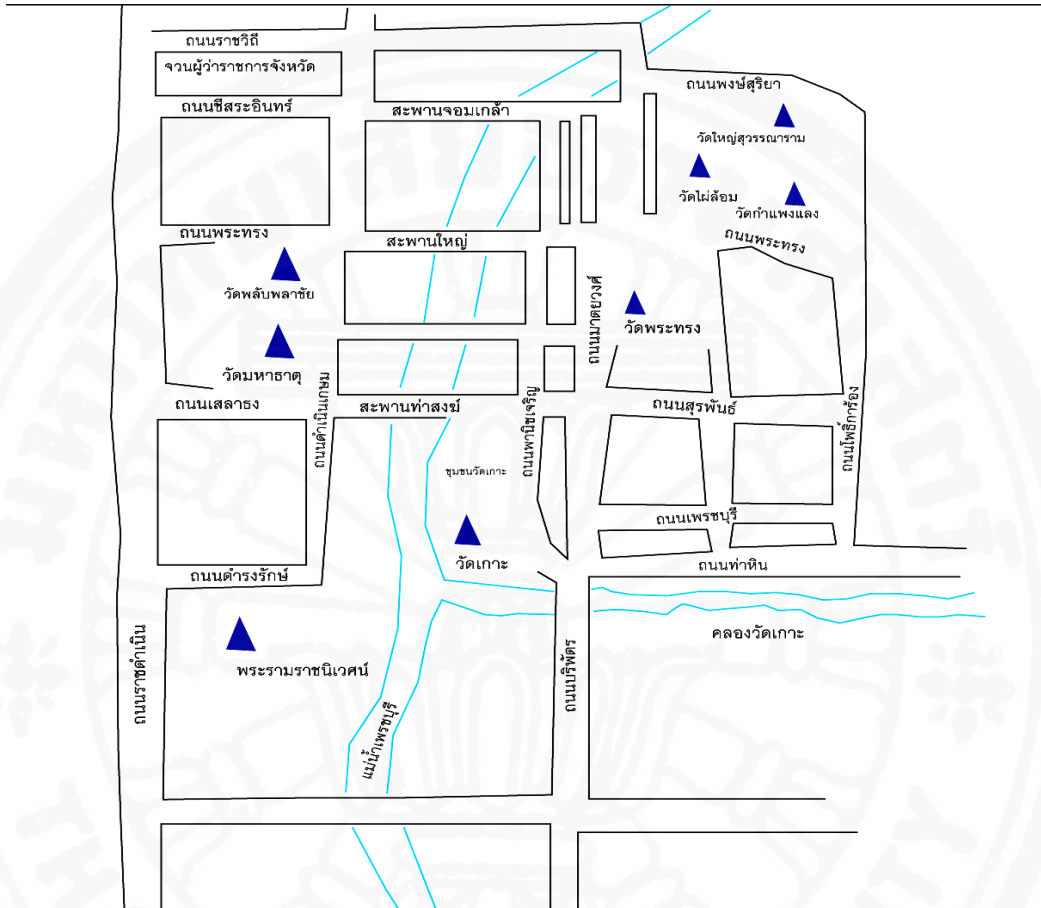
1. วัดพระทอง ประสบปัญหาในเรื่องของชาวบ้านเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่ของวัด จากการสังเกตการณ์ของผู้วิจัยพบว่า นอกจากชาวบ้านจะอยู่อาศัยในพื้นที่ของวัดแล้ว ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ใกล้กับวัดได้ใช้พื้นที่ของวัดในการเก็บของ เช่น พื้นที่บริเวณริมวัดชาวบ้านได้สร้างเป็นโรงเก็บถ่าน หรือ ใช้เป็นสถานที่จอดรถ เป็นต้น ซึ่งทางวัดเองมีนโยบายที่จะพัฒนาพื้นที่วัดเพื่อจัดสร้างเป็นพิพิธภัณฑ์เพื่อรำลึกถึงพระอาจารย์เป่า ญาณปัญญา ในการจัดการพื้นที่วัดสามารถทำได้โดยการกำหนดเขตการใช้งานให้ชัดเจนระหว่างเขตพุทธาวาสกับเขตสังฆาวาส โดยใช้แนวทางการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทศาสนสถาน (สินชัย กระบวนแสง, 2550) ในการจัดการภูมิทัศน์ของพื้นที่วัดให้กลับมาเป็นแบบเดิมในที่นี้อาจทำได้โดยการรื้อถอนหรือโยกย้ายสิ่งก่อสร้างที่ไม่มีความสัมพันธ์กับกลุ่มอาคารเดิมของวัดออกไป ทั้งนี้ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการรื้อถอนหรือโยกย้ายต้องมีการทำความเข้าใจกับชุมชนและชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เสียก่อน โดยให้ชาวบ้านเข้าใจถึงสาเหตุในการโยกย้ายและผลที่จะเกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยวซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในโครงการเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำในกรุงเทพฯ ชั้นในและบริเวณใกล้เคียง (ปิ่นรัชฎ์ กาญจนนัฐฐิติและจิตติศักดิ์ ธรรมมาภรณ์พิลาศ, 2547) ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานด้านการอนุรักษ์และพัฒนาต้องให้ผู้อยู่อาศัยในพื้นที่และในชุมชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ดังปัญหาของวัดพระทองชาวบ้านกับวัดสามารถหาทางออกร่วมกันได้

2. วัดเกาะ ประสบปัญหาในการบริหารจัดการเนื่องจากเจ้าอาวาสชราภาพมากแล้วและไม่ได้มอบหมายอำนาจในการบริหารจัดการวัดให้แก่ผู้ใดส่งผลให้ขาดความต่อเนื่องในการพัฒนา การจัดกิจกรรม และกิจการต่าง ๆ ของวัด ทั้งนี้วัดเกาะมีมูลนิธิเกาะแก้วสุทธารามเข้ามาช่วยในเรื่องของการจัดการเรื่องจิปาถะ เช่น การชำระค่าน้ำ-ค่าไฟ การซ่อมแซมอาคารต่าง ๆ ภายในวัด เป็นต้น ในด้านของการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัดยังขาดบุคลากรในการดำเนินงาน อีกทั้งการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวย่อมต้องมีการจัดการพื้นที่ภายในบริเวณวัดเพื่อรองรับการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้น อาทิ การปรับปรุงท่าเทียบเรือ การปรับสภาพภูมิทัศน์ภายในบริเวณวัด การจัดทำป้ายบอกทาง-ป้ายข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งการจัดการด้านต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้นต้องมีการจัดการให้เหมาะสมกับสถานที่เป็นสำคัญซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการจัดการทรัพยากรประเภทศาสนสถานของ สินชัย กระบวนแสง (2550) โดยสิ่งใดที่ต้องการก่อสร้างเพิ่มเติมควรดู

รูปแบบของสถาปัตยกรรมให้เหมาะสมกลมกลืนกับสถานที่นั้น ๆ โดยอาจสร้างเป็นศาลาเพื่อใช้เป็นศูนย์บริการนักท่องเที่ยวหรือจุดประชาสัมพันธ์ก็ได้ (ภราเดช พยัฆวิเชียร, 2549) นอกจากนี้ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าทางวัดเกาะ มุลินีเกาะแก้วสุทธาราม และชุมชนวัดเกาะควรมีการประสานความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยชุมชนอาจให้การสนับสนุนในด้านบุคคลากรซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งในการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยอาจให้การสนับสนุนในเรื่องของมัคคุเทศก์ท้องถิ่นหรือวิทยากรนำชม เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวในเรื่องของแหล่งท่องเที่ยวและชุมชน

3. พระรามราชนิเวศน์ มีปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนา คือ การตั้งอยู่ในพื้นที่ของมณฑลทหารบกที่ 15 (ทหารบกเพชรบุรี) ทำให้มีข้อจำกัดในการพัฒนาเนื่องจากเกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของหน่วยงานทหารซึ่งมีคลังกระสุนและถังน้ำมันตั้งอยู่ และการเข้า-ออกในพื้นที่ต้องทำการแลกบัตรกับทางสารวัตรทหาร จากข้อจำกัดในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีผู้วิจัยเห็นว่า ควรศึกษาแหล่งท่องเที่ยวที่มีรูปแบบและลักษณะใกล้เคียงกับพระรามราชนิเวศน์ อาทิ พระราชนิเวศน์มฤคทายวันซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ของตำรวจตระเวนชายแดนค่ายพระรามหกซึ่งเป็นเขตทหารเช่นกัน โดยพระราชนิเวศน์มฤคทายวันมีมูลนิธิพระราชนิเวศน์มฤคทายวันดูแลและบริหารจัดการการท่องเที่ยวซึ่งพระรามราชนิเวศน์สามารถนำรูปแบบการบริหารจัดการของพระราชนิเวศน์มฤคทายวันมาปรับใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวได้ หรืออาจจัดตั้งหน่วยงานขึ้นมาเพื่อรับผิดชอบโดยตรงในการดูแลเรื่องการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้จากการสังเกตการณ์สภาพพื้นที่ของพระรามราชนิเวศน์ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า พื้นที่ของพระรามราชนิเวศน์มีความเหมาะสมที่จะเป็นจุดเริ่มต้นในเส้นทางท่องเที่ยว เนื่องจากมีพื้นที่จอดรถที่สามารถรองรับได้จำนวนมากและมีทำนน้ำที่พร้อมสำหรับการทำเป็นจุดจอดเรือ

แผนที่มรดกวัฒนธรรมเมืองเพชรบุรี

ภาพที่ 4.19 แผนที่มรดกวัฒนธรรมเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี (แผนที่นี้ไม่ได้กำหนดอัตราส่วน)

จากแผนที่จะเห็นได้ว่า แหล่งมรดกวัฒนธรรมทั้ง 8 แห่งตั้งอยู่ในพื้นที่ของเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี โดยที่พระรามราชนิเวศน์เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมเพียงแหล่งเดียวที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ของมณฑลทหารบกที่ 15 (ทหารบกเพชรบุรี) นอกนั้นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมตั้งอยู่ในพื้นที่ของ 4 ชุมชน คือ ชุมชนวัดกะเฒ่า ชุมชนวิหารใหญ่-ไตรโลก ชุมชนหน้าพระลาน และชุมชนพระปรางค์

จากการวิเคราะห์ผลการศึกษาของแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ สรุปได้ว่า แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 8 แห่งมีการจัดการในด้านการท่องเที่ยวอยู่แล้ว คือ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานและด้านบริการทางการท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็น ที่จอดรถ ห้องน้ำ แผ่นพับข้อมูล ป้ายข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น แต่ทว่ายังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกด้านอื่น เช่น การให้บริการโทรศัพท์

สาธารณะ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว จุดประชาสัมพันธ์ ป้ายบอกทาง เครื่องถอนเงินอัตโนมัติ เป็นต้น ทั้งนี้แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 8 แห่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่แสวงหาผลประโยชน์และผลกำไร เนื่องจากเป็นศาสนสถานและตั้งอยู่ในสถานที่ราชการ (พระรามราชนิเวศน์) นอกจากนี้ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวมีความคิดเห็นว่าการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรีจะส่งผลดีต่อแม่น้ำเพชรบุรีและเมืองเพชรบุรีในหลายด้านไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ ด้านศิลปวัฒนธรรม โดยความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวผู้วิจัยจะนำไปสังเคราะห์เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรีต่อไป

สำนักหอสมุด

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี” ผู้ศึกษาใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึกกับตัวแทนชุมชนและผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ผู้ศึกษานำข้อมูลที่ได้จากวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มาวิเคราะห์และสังเคราะห์โดยการพรรณนาความ และนำแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยต่าง ๆ มาร่วมอธิบายพรรณนาข้อมูล ในบทนี้ผู้วิจัยนำเสนอสรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี และ 2) เพื่อศึกษาความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรีต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี โดยมีประเด็นคำถามในการวิจัยคือ 1) แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรีเป็นอย่างไร และ 2) ความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรีของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวเป็นเช่นไรและอย่างไร

ในการวิจัยเริ่มต้นขั้นตอนการดำเนินการด้วยการสร้างเครื่องมือสำหรับการวิจัยอันได้แก่ แบบสัมภาษณ์ตัวแทนชุมชนและผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้างสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อสอบถามถึงความคิดเห็น ความต้องการมีส่วนร่วม และข้อเสนอแนะต่าง ๆ ต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี ส่วนในขั้นตอนของการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงและการสุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ โดยติดต่อขอสัมภาษณ์ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบต่อกิจการต่าง ๆ ภายในชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว หลังจากติดต่อเพื่อขอทำการสัมภาษณ์แล้วผู้วิจัยจึงเดินทางไปสัมภาษณ์เก็บข้อมูลการศึกษาวิจัย รวมถึงสังเกตการณ์สภาพแวดล้อมของชุมชน แหล่งท่องเที่ยว และแม่น้ำเพชรบุรี โดยการสัมภาษณ์ในแต่ละครั้งใช้เวลาเฉลี่ย 30 – 60 นาที

5.1 สรุปผลการศึกษา

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา สามารถตอบคำถามในการวิจัยในทั้ง 2 ข้อ คือ แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี และความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวของตัวแทนชุมชนและผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว สามารถสรุปผลการศึกษาเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ ดังนี้

5.1.1 ความสำคัญของแม่น้ำเพชรบุรี

แม่น้ำเพชรบุรี คือ แม่น้ำสายหลักและสายสำคัญของจังหวัดเพชรบุรี เปรียบเสมือนเส้นเลือดที่สำคัญของชาวเพชรบุรี โดยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันชาวเพชรบุรีได้ใช้ประโยชน์จากแม่น้ำเพชรบุรีทั้งในการอุปโภค บริโภค การเกษตรกรรม การอุตสาหกรรม รวมถึงการเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญในอดีต ตลอดจนริมสองฝั่งของแม่น้ำเพชรบุรีมีทรัพยากรวัฒนธรรมตั้งอยู่เรียงราย อาทิ พระรามราชนิเวศน์ วัดเกาะ วัดมหาธาตุ วัดพลับพลาชัย และวิถีชีวิตของชุมชนริมสองฝั่งแม่น้ำเพชรบุรี นอกจากนี้แม่น้ำเพชรบุรียังเป็นหนึ่งในแหล่งน้ำที่ใช้ในการประกอบพิธีของพระมหากษัตริย์และเป็นน้ำเสวยตั้งแต่รัชกาลที่ 4 จนถึงรัชกาลที่ 6 ทั้งนี้ยังมีประเพณีที่สำคัญของแม่น้ำเพชรบุรี คือ ประเพณีเรือองค์ซึ่งเป็นประเพณีทอดกฐินทางเรือไปยังวัดที่อยู่ริมแม่น้ำเพชรบุรี และประเพณีการแข่งเรือยาวซึ่งชาวบ้านจะจัดแข่งหลังจากหมดฤดูทำนา

5.1.2 เอกลักษณ์และความสำคัญของชุมชน

ชุมชนที่เป็นพื้นที่ศึกษาอยู่ในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรีมีทั้งหมด 4 ชุมชน คือ ชุมชนวัดเกาะ ชุมชนวิหารใหญ่-ไตรโลก ชุมชนหน้าพระลาน และชุมชนพระปรางค์ ซึ่งชุมชนทั้งหมดเป็นชุมชนเก่าแก่อิงริมสองฝั่งของเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรีแต่ละชุมชนมีจุดเด่นที่แตกต่างกัน คือ

ชุมชนวัดเกาะ เป็นชุมชนที่ผสมผสานไปด้วยวัฒนธรรมไทยและจีนโดยมีวัดเกาะเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจของชุมชน ในอดีตวัดเกาะเป็นวัดที่โดดเด่นในเรื่องของช่างไม้ เช่น การทำเครื่องเรือนไม้โมกข์ เป็นต้น นอกจากนี้ภายในชุมชนยังเป็นที่ตั้งของอุตสาหกรรมข้าวเกรียบเมืองเพชร อุตสาหกรรมการทำขนมหวาน และช่างทำทองโบราณ

ชุมชนวิหารใหญ่-ไตรโลก มีวัดสำคัญตั้งอยู่ในชุมชน คือ วัดใหญ่สุวรรณาราม และวัดกำแพงแดง

ชุมชนหน้าพระลาน เป็นชุมชนที่โดดเด่นด้านการละครโดยเฉพาะละครชาตรีที่ถือเป็นเอกลักษณ์ของเมืองเพชรบุรี และเป็นแหล่งผลิตเครื่องละคร หัวโขน หัวหุ่นละคร อีกทั้งมีคณะละครที่ก่อตั้งมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 คือ คณะละครหลวงอภัยฯ นอกจากนี้ยังเป็นที่ตั้งของวัดพระทรงและ วัดไผ่ล้อม

ชุมชนพระปรารค์ จุดเด่นของชุมชน คือ วัดมหาธาตุ วัดพลับพลายชัย ศาลาคามวาสี (เป็นสถานที่ใช้ประกอบพิธีทางพุทธศาสนาโดยเปิดใช้ทุกวันพระในช่วงเช้าพรรษา ซึ่งจะมีการเทศน์และถวายสังฆทาน) และตลาดริมน้ำ

ชุมชนทั้ง 4 ได้มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี โดยแบ่งเป็นกิจกรรมทางด้านสังคมและกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรม เช่น การฝึกอาชีพ การอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่น การตรวจสุขภาพคนในชุมชน กิจกรรมวันสงกรานต์ กิจกรรมวันลอยกระทง เป็นต้น โดยการจัดกิจกรรมจะเป็นความร่วมมือระหว่างชุมชน แหล่งท่องเที่ยว สถานศึกษา หน่วยงานภาคเอกชน และภาครัฐบาล ทั้งนี้ได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณและบุคลากรจากภาครัฐ รูปแบบการดำเนินการจัดกิจกรรมของแต่ละชุมชนจะผ่านการดำเนินงานจากคณะกรรมการชุมชน และกระจายงานให้สมาชิกในชุมชนได้รับผิดชอบตามความสามารถและความถนัดของแต่ละบุคคล ด้านการท่องเที่ยวของชุมชนโดยมากแล้วจะมีหน่วยงานจากที่ต่าง ๆ เข้ามาดูงานและกิจกรรมที่ชุมชนได้ทำ อาทิ เรื่องการท่องเที่ยววัฒนธรรมของชุมชนวัดเกาะ หรือ การผลิตน้ำดื่มของชุมชนพระปรารค์ เป็นต้น

ในด้านความคิดเห็นและความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี ตัวแทนชุมชนมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี คือ เห็นด้วยและพร้อมให้การสนับสนุนซึ่งชุมชนมองว่า การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวจะมีส่วนช่วยให้ชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรีเป็นที่รู้จักมากขึ้น และชาวเพชรบุรีจะได้หันกลับมาใช้แม่น้ำเพชรบุรีและใส่ใจดูแลแม่น้ำเพชรบุรีกันมากขึ้น อีกทั้งการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมจะทำให้ศิลปวัฒนธรรมของเพชรบุรีเป็นที่รู้จักและได้รับความสนใจจากคนภายนอกมากขึ้น โดยชุมชนต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมทั้งหมด 4 ด้านด้วยกัน คือ

1. ด้านการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว เนื่องจากการพัฒนาการท่องเที่ยวเกี่ยวข้องกับชุมชนและพื้นที่ของชุมชน ชุมชนจึงต้องการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาตั้งแต่ในขั้นตอนของการพัฒนาการท่องเที่ยว การบริหารจัดการ การประชาสัมพันธ์ การออกร้านเพื่อจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนและของที่ระลึก

2. ด้านบริการทางการท่องเที่ยว ชุมชนมีความต้องการให้ชุมชนเป็นศูนย์รวมของข่าวสาร ข้อมูลด้านต่าง ๆ ของชุมชน รวมถึงการให้คนในชุมชนมีความเป็นเจ้าของบ้านที่ดีมีธรรมาภิบาลไม่ตรีที่ดีต่อนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน อีกทั้งเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรีต้องมีความพร้อมที่จะให้บริการทางการท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นเรื่องของที่พักร้านอาหาร และการขนส่ง เป็นต้น

3. ด้านการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เนื่องจากชุมชนมีโครงการอบรมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นและยุวมัคคุเทศก์ ตัวแทนชุมชนจึงเสนอให้ผู้ผ่านการอบรมจากโครงการเป็นผู้นำชมและให้ข้อมูลด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว

4. ด้านการจำหน่ายของที่ระลึก เนื่องจากแต่ละชุมชนมีการจัดฝึกอบรมอาชีพ ตัวแทนชุมชนจึงมีความคิดเห็นว่า สามารถนำผลิตภัณฑ์จากการฝึกอบรมอาชีพมาต่อยอดทำเป็นผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกเพื่อจัดจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว เช่น ชุมชนวิหารใหญ่-ไตรโลกที่มีการทำพัดใบลานซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของเพชรบุรี เป็นต้น นอกจากนี้ตัวแทนชุมชนได้เสนอให้มีจุดจำหน่ายผลิตภัณฑ์และของที่ระลึกประจำชุมชนเพื่อให้เป็นศูนย์รวมของร้านค้าและเพื่อความสะดวกของนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ชุมชนเสนอให้มีการปรับปรุงพื้นที่บริเวณริมแม่น้ำเพชรบุรีเพื่อจัดทำเป็นตลาดริมน้ำให้ชาวบ้านสามารถนำสินค้ามาวางจำหน่ายได้ ถือเป็นความช่วยเหลือสนับสนุนในด้านเศรษฐกิจของชุมชนและก่อให้เกิดการกระจายรายได้เข้าสู่ท้องถิ่นอีกทางหนึ่ง

ตัวแทนชุมชนได้เสนอรูปแบบของเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรีว่าควรเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยววัฒนธรรมและควรจัดรายการนำเที่ยวให้หมุนเวียนไปในแต่ละชุมชน โดยจัดเส้นทางท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้ไปชมจุดสำคัญ ชมแหล่งท่องเที่ยว และชุมชนในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี ทั้งนี้ในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวอาจประสบปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนา คือ

1. ปริมาณน้ำในแม่น้ำเพชรบุรี เนื่องจากบางช่วงของแม่น้ำเพชรบุรีตื้นเขินและบางครั้งปริมาณน้ำมีน้อยอาจทำให้ไม่สามารถล่องเรือได้
2. บุคลากร เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับบุคลากรในการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งหากบุคลากรที่เกี่ยวข้องยังไม่มีความพร้อมที่จะทำก็จะเป็นปัญหาต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวได้
3. ความร่วมมือจากภาครัฐ ถ้าหากหน่วยงานภาครัฐไม่ให้ความร่วมมือการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวก็จะเป็นไปได้โดยยาก

5.1.3 แหล่งท่องเที่ยว

แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นพื้นที่ศึกษา คือ พระรามราชนิเวศน์ วัดเกาะ วัดมหาธาตุ วัดพลับพลาชัย วัดพระทรง วัดไผ่ล้อม วัดใหญ่สุวรรณาราม และวัดกำแพงแดง เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยือนอย่างไม่ขาดสายทั้งชาวไทย ชาวต่างประเทศ นักเรียน นักศึกษา และหน่วยงานทั้งภาคเอกชนและภาครัฐ ทั้งนี้แหล่งท่องเที่ยวทั้ง 8 แห่งเป็นสถานที่ที่รวบรวมมรดกวัฒนธรรมไว้มากมายไม่ว่าจะเป็นงานศิลปะในสกุลช่างเมืองเพชร งานสถาปัตยกรรม งานปูนปั้น งานจิตรกรรมฝาผนัง งานจำหลักไม้ เป็นต้น

ในด้านของการจัดการท่องเที่ยวสำหรับแหล่งท่องเที่ยวพบว่า แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งไม่ได้มีการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบของการท่องเที่ยวมวลชน (Mass Tourism) เนื่องจากเป็นศาสนสถานและตั้งอยู่ในสถานที่ราชการ (พระรามราชนิเวศน์) อีกทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่แสวงหาผลประโยชน์และผลกำไร ทั้งนี้แหล่งท่องเที่ยวได้มีการจัดการการท่องเที่ยวตามสมควร คือ มีการจัดการในด้านของสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการขั้นพื้นฐาน เช่น ที่จอดรถ ห้องน้ำ แผ่นพับข้อมูล ป้ายข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น แต่ยังคงขาดสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านอื่น ๆ อาทิ โทรศัพท์สาธารณะ เครื่องถอนเงินอัตโนมัติ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว จุดประชาสัมพันธ์ ป้ายบอกทาง เป็นต้น

ในส่วนของการความคิดเห็นของผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวมีความคิดเห็นที่หลากหลายด้วยกัน คือ ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวมองว่าหากสามารถพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรีได้ก็จะส่งผลดีต่อเพชรบุรีทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านวัฒนธรรม เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชน และการท่องเที่ยวของเพชรบุรีจะเป็นที่รู้จักมากขึ้น อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมให้คนเพชรบุรีและคนภายนอกหันมาสนใจในศิลปวัฒนธรรมของเมืองเพชรกันมากขึ้น และส่งผลดีต่อแม่น้ำเพชรบุรีเพราะแม่น้ำเพชรบุรีถูกทำลายไปมากทั้งจากการถมแม่น้ำ การรुक้าแม่น้ำ การทิ้งขยะและของเสียลงแม่น้ำ หากมีการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวคนจะได้หันมาใส่ใจใส่ใจดูแลแม่น้ำเพชรบุรีให้มากขึ้น โดยผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก
2. ด้านการจัดการภูมิทัศน์
3. ด้านการบริการทางการท่องเที่ยว

ในเบื้องต้นของการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวเสนอให้ทำฝายน้ำล้นเพื่อกักเก็บน้ำในแม่น้ำเพชรบุรีให้มีปริมาณเพียงพอสำหรับการล่องเรือ นอกจากนี้ผู้ดูแลแหล่ง

ท่องเที่ยวยังเสนอให้มีการปรับปรุงทำนบน้ำบริเวณริมสองฝั่งแม่น้ำเพชรบุรีให้พร้อมสำหรับการใช้งาน และทำจุดจอดเรือสำหรับการขึ้น-ลง ทั้งนี้ควรมีการปรับสภาพภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวและชุมชน ตลอดจนริมสองฝั่งของแม่น้ำเพชรบุรีให้มีความสวยงาม โดยในด้านการบริการทางการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีการขั้นพื้นฐานสำหรับให้บริการอยู่แล้ว คือ แผ่นพับข้อมูล และหนังสือแนะนำแหล่งท่องเที่ยว ทั้งนี้ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวให้มีความคิดเห็นถึงปัญหาและอุปสรรคที่อาจจะเกิดขึ้นในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี คือ

1. ปัญหาปริมาณน้ำในแม่น้ำเพชรบุรี เนื่องจากปริมาณน้ำในแม่น้ำเพชรบุรีไม่ได้มีตลอดทั้งปีซึ่งปริมาณอาจไม่เพียงพอต่อการล่องเรือ

2. ปัญหาด้านผู้นำ คือ ยังขาดผู้ที่จะมาเป็นแกนนำในการพัฒนาการท่องเที่ยว

3. ปัญหาด้านโครงสร้างการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยว ในที่นี้ คือ

3.1 วัดพระทรง ประสบปัญหาชาวบ้านเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่ของวัดซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาพื้นที่ของวัด

3.2 วัดเกาะ ประสบปัญหาการบริหารจัดการเนื่องจากเจ้าอาวาสชราภาพมากแล้ว และไม่ได้มอบอำนาจในการบริหารจัดการวัดให้แก่ผู้ใด

3.3 พระรามราชนิเวศน์ ประสบปัญหาในการพัฒนา คือ พระรามราชนิเวศน์ตั้งอยู่ในพื้นที่ของมณฑลทหารบกที่ 15 (ทหารบกเพชรบุรี) การจะพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวมีความเกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของหน่วยงานทหาร เนื่องจากภายในเขตทหารบกเพชรบุรีเป็นที่ตั้งของคลังกระสุนและถังน้ำมัน อีกทั้งการเข้า-ออกในพื้นที่ต้องทำการแลกบัตรกับทางสารวัตรทหาร

5.2 แนวทางการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี

จากผลการศึกษาการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี แนวทางการพัฒนามี ดังนี้

1. การปรับปรุงแม่น้ำเพชรบุรี เนื่องจากแม่น้ำเพชรบุรีประสบปัญหาภาวะตื้นเขิน ดังนั้นก่อนการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวจึงควรตรวจสอบเส้นทางในแม่น้ำเพชรบุรีและขุดลอกแม่น้ำเพชรบุรี หรือทำฝายน้ำล้นเพื่อเก็บกักน้ำในแม่น้ำเพชรบุรีให้มีปริมาณเพียงพอแก่การล่องเรือ รวมถึงการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ของเมือง ชุมชน และแหล่งท่องเที่ยว เช่น การปลูกต้นไม้เพื่อให้เกิดความร่มรื่นหรือการรื้อถอนอาคารสิ่งก่อสร้างที่ไม่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ออกไป

2. สํารวจแหล่งท่องเที่ยวในเขตเทศบาลเมือง หรือ แหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อดูความพร้อมและสิ่งที่ต้องปรับปรุงภายในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้พร้อมรองรับการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้น

3. ควรให้ชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและการจัดการเส้นทางท่องเที่ยว รวมถึงประสานความร่วมมือในการพัฒนากับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4. รูปแบบทางการท่องเที่ยวควรเป็นการท่องเที่ยววัฒนธรรม เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวในเขตเทศบาลเมืองล้วนแล้วแต่เป็นสถานที่ที่รวบรวมไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรม โดยใช้น้ำเพชรบุรีเป็นเส้นทางหลักในการสัญจรและแวะชมชุมชน มรดกทางวัฒนธรรม และจุดต่าง ๆ ภายในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี ในที่นี้ผู้วิจัยแบ่งเส้นทางท่องเที่ยวออกเป็นทั้งหมด 4 จุดด้วยกัน ดังภาพ

ชำนาญกหอสมุด

4.1 วัดพระทองและวัดไผ่ล้อมอยู่ในพื้นที่ของชุมชนหน้าพระลาน

4.2 วัดใหญ่สุวรรณารามและวัดกำแพงแลงอยู่ในพื้นที่ของ
ชุมชนวิหารใหญ่-ไตรโลก

5. การเตรียมความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการทางการท่องเที่ยว โดยจัดการด้านสิ่งอำนวยความสะดวก อาทิ ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ป้ายบอกเส้นทางที่จะไปแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เครื่องถอนเงินอัตโนมัติ ตู้โทรศัพท์สาธารณะ เป็นต้น

6. เตรียมความพร้อมด้านการขนส่งทั้งทางน้ำและทางบกไม่ว่าจะเป็นรถและเรือ โดยจัดจุดจอดเรือตามแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ริมน้ำ และทำรถสำหรับบริการนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่ได้อยู่ริมน้ำ เช่น รถสามล้อถีบ หรือ รถเล็ง (รถสองแถวสีเขียวขนาดเล็ก)

7. การประชาสัมพันธ์ จัดการเรื่องการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบว่ามีรูปแบบการท่องเที่ยววัฒนธรรมทางน้ำในแม่น้ำเพชรบุรี

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะต่อชุมชน

ข้อเสนอแนะต่อชุมชนในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรีสรุปเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยว ควรมีการจัดการการท่องเที่ยวที่ดีและเป็นระบบ โดยชุมชนมีส่วนร่วมในแต่ละขั้นตอน รวมถึงเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา การบริหารจัดการ เพื่อให้เศรษฐกิจของชุมชนดีขึ้นและให้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ที่แท้จริง รวมถึงการสำรวจแหล่งท่องเที่ยว มรดกวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อพร้อมรับกับการพัฒนาการท่องเที่ยว

2. การสนับสนุนจากภาครัฐ หน่วยงานหลักและหน่วยงานภาครัฐต้องให้การสนับสนุนชุมชนอย่างจริงจังทั้งทางด้านนโยบายและด้านงบประมาณ ผู้นำต้องมีความเข้าใจในศิลปะ วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว ทั้งนี้การพัฒนาการท่องเที่ยวต้องทำให้ครบวงจรโดยประสานความร่วมมือกับทางจังหวัด และทางจังหวัดต้องเป็นตัวหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนา

3. การบริการทางการท่องเที่ยว ควรมีความพร้อมในการเตรียมการทำท่าเรือ โดยจัดทำเรือสำหรับเป็นจุดขึ้นและลงในแต่ละจุดและมีรถบริการสำหรับนำเที่ยว โดยราคาควรเป็นมาตรฐานและยุติธรรม รวมถึงการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวโดยมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

4. รูปแบบทางการท่องเที่ยว ควรจัดตารางการท่องเที่ยวโดยกำหนดระยะเวลาการท่องเที่ยวให้เหมาะสมในแต่ละจุด ทั้งนี้ควรระบุว่านักท่องเที่ยวควรไปเที่ยวชมสิ่งใดในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี อีกทั้งต้องมีการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวภายในเขตเทศบาลเมืองเข้าด้วยกันที่สำคัญ คือ ต้องมีการประสานความร่วมมือกับคนในท้องถิ่น อีกทั้งหากปริมาณน้ำในแม่น้ำเพชรบุรีมีมากพอก็สามารถจัดให้เป็นตลาดน้ำได้แต่ต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย ทั้งจากทางเทศบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด และชาวบ้านในพื้นที่

5. การปรับสภาพภูมิทัศน์ เมื่อจะมีการพัฒนาการท่องเที่ยวควรมีการปรับสภาพภูมิทัศน์ริมสองฝั่งแม่น้ำเพชรบุรีให้มีความสวยงาม โดยอาจจัดเป็นโครงการหน้าบ้านนำมองทั้งบ้านที่อยู่ริมแม่น้ำเพชรบุรีและบ้านที่อยู่ในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี

6. การทำเขื่อนน้ำล้น เพื่อเก็บกักน้ำในแม่น้ำเพชรบุรีให้มีปริมาณเพียงพอแก่การล่องเรือ

5.3.2 ข้อเสนอแนะต่อแหล่งท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะต่อแหล่งท่องเที่ยวในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี สรุปเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ ดังนี้

1. ควรมีความร่วมมือระหว่างแหล่งท่องเที่ยวและชุมชน โดยชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงกับแหล่งท่องเที่ยวเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาที่จะช่วยดูแลและรักษาทรัพยากรวัฒนธรรม ดังนั้นจึงควรเกิดความร่วมมือกันระหว่างแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวและเป็นหูเป็นตาให้แก่กัน อีกทั้งควรปลูกฝังให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ มีจิตรับผิดชอบ

2. ความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ควรให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทั้งไม่ว่าจะเป็นภาคประชาชน สถานศึกษา และภาครัฐ

3. ปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยว โดยแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดซึ่งเป็นศาสนสถานควรมีการแบ่งเขตอย่างชัดเจนระหว่างพื้นที่ของเขตสังฆาวาส เขตพุทธาวาส และเขตบริการทางการท่องเที่ยว รวมถึงจัดทำป้ายข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ ของแหล่งท่องเที่ยว สิ่งที่ควรชมของแหล่งท่องเที่ยว และข้อควรปฏิบัติของนักท่องเที่ยว

4. ในส่วนของพระรามราชนิเวศน์อาจจัดตั้งหน่วยงานขึ้นมารับผิดชอบและดูแลในด้านของการท่องเที่ยวโดยตรงเพื่อเปิดโอกาสให้มีการพัฒนาพื้นที่เพื่อรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยว

5.4 ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้ศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวที่อยู่ในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรีเท่านั้น ทั้งนี้นอกเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรียังมีมรดกทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวเพชรบุรีที่น่าสนใจ รวมถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรม ดังนั้นการศึกษาในครั้งต่อไปสามารถศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวแม่น้ำเพชรบุรีเพิ่มเติมจากเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี และสามารถศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวระหว่างแม่น้ำที่เชื่อมโยงกับแม่น้ำเพชรบุรี คือ แม่น้ำบางปะกงและแม่น้ำเจ้าพระยา
2. เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้ศึกษาเพียงความคิดเห็นของตัวแทนชุมชนและผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาเพิ่มเติมถึงความคิดเห็นของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว และความคิดเห็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

ชำนาญกหอสมุด

รายการอ้างอิง

หนังสือและบทความในหนังสือ

- กรมศิลปากร. (2502). *รวมเรื่องเพชรบุรี*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์วัฒนาพานิช.
- กระทรวงศึกษาธิการ กรมการฝึกหัดครู หน่วยศึกษานิเทศก์. (2533). *การท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถาบันราชภัฏ.
- กุศล เขียมอรุณ. (2551). “นายรอบรู้” นักเดินทาง: เพชรบุรี. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สารคดี.
- เกรียงไกร เกิดศิริ. (2551). *ชุมชนกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: อุษาคเนย์.
- เกรียงไกร วัฒนาสวัสดิ์. (2552). *ปริทรรศน์นวัตกรรม*. กรุงเทพฯ: สุมนพัลลภฯ จำกัด.
- กองอนุรักษ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2544). *แผนปฏิบัติการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: บริษัท อัลซา จำกัด.
- คณะกรรมการโบราณสถานแห่งชาติว่าด้วยสภาการโบราณสถานแห่งประเทศไทย (อิโคโมสไทย). (2550). *การอนุรักษ์และพัฒนามรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างยั่งยืนในแนวทางการขุดค้นทางโบราณคดี*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พัลลภฯ จำกัด.
- จุฑาทิพย์ เจริญลาภ, รุ่งทิพ ว่องปฏิการ, ดร.ชนันท์ เอมพันธุ์, ยุวดี นิรัตน์ตระกูล, สิ้นชัย กระบวนแสง, ชันัญ วงษ์วิภาค และคนอื่นๆ. (2550). *เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism resource management)*. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- เจมส์ แอล เครย์ตัน. (2551). *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชน การตัดสินใจที่ดีกว่าโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม (วันชัย วัฒนศักดิ์, ถวิลวดี บุรีกุล, และ เมธิศา พงษ์ศักดิ์ศิริ, บรรณาธิการ และ ผู้แปล)*. ขอนแก่น: โรงพิมพ์ศิริภรณ์ ออฟเซ็ท.
- ฉันทิช วรรณถนอม. (2547). *การวางแผนและการจัดรายการนำเที่ยว*. กรุงเทพฯ: เพ็ญฟ้าพริ้นติ้ง.
- ฉลองศรี พิมลสมพงศ์. (2542). *การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชันัญ วงษ์วิภาค, สว่าง เลิศฤทธิ, อมรชัย คหกิจโกศล และ ลักษณะณ์ บุญเรือง. (2547). *การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ณรงค์ โพธิ์พุกษานันท์. (2550). *ระเบียบวิธีวิจัย*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

- दनัย ไชโยธธา และสุวิทย์ จำปา. (2549). *การวิจัย: โครงสร้าง แนวคิด และหลักการ*. กรุงเทพฯ: โอเดียน สโตร์.
- ต๋วย ชุมสาย ,ม.ล. และญิบพัน พรหมโยธี. (2527). *ปฐมบทแห่งวิชาการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ทวีป ศิริรัศมี บรรณารักษ์. (2547). *รวมบทความวิจัย: การท่องเที่ยว ชุดโครงการนโยบายและแผนอุตสาหกรรมท่องเที่ยว 2547*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- นิตา ชัชกุล. (2550). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบอย่างยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: บริษัท เพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: บริษัท เพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2549). *การพัฒนาและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: บริษัท เพรส แอนด์ ดีไซน์ จำกัด.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2551). *ระเบียบวิจัยทางการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: บริษัท ธรรมสาร จำกัด.
- พิสิฐ เจริญวงศ์. (2550). *รวมบทความเกี่ยวกับ “การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม”*. กรุงเทพฯ.
- ภราเดช พยัสมวิเชียร. (2543). *ถามอย่างคิด (หลาย) อย่าง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ร่วมด้วยช่วยกัน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะวนศาสตร์. (2545). *รายงานขั้นสุดท้าย แผนปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยว จังหวัดเพชรบุรี และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เสนอต่อ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย*. กรุงเทพฯ.
- มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2544). *รายงานฉบับสุดท้าย โครงการรักษาเอกลักษณ์ของสถาปัตยกรรมท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อมเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว จังหวัดเพชรบุรี*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ยศ สันตสมบัติ และคณะผู้วิจัย. (2544). *การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการจัดการทรัพยากร*. กรุงเทพฯ: โครงการพัฒนาความรู้และศึกษานโยบายการจัดการทรัพยากรชีวภาพในประเทศไทย.
- รัชณี เอมะรุจิ (บรรณารักษ์). (2546). *แม่น้ำเพชรบุรี: แม่น้ำ 1 สายใน 1 เมือง*. กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

- วิมล ไรจพันธ์, ประชิต สกฤษณ์พัฒน์ และ อุดม เขยกีวงศ์. (2548). *การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- วรรณพร วณิชชานุกร. (2540). *การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์*. กรุงเทพฯ: กองวิชาการและฝึกอบรม การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- วรรณภา วงษ์วาณิช. (2546). *ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2551). *ความหมายของภูมิวัฒนธรรม การศึกษาจากภายในและสำนึกของท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์.
- สุดาราส สุจฉายา (บรรณารักษ์). (2547). "นักเดินทาง...เพื่อความเข้าใจในแผ่นดิน": เพชรบุรี. กรุงเทพฯ: สารคดี.
- สุภาวศ์ จันทวานิช. (2534). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*, พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันไทยศึกษา ฝ่ายวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2534). *เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง เพชรบุรี: พัฒนาการทางสังคม และวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สันติชัย เอื้อจงประสิทธิ์. (2549). *การบริหารท่องเที่ยวเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพฯ: บริษัท สามเจริญพาณิชย์ (กรุงเทพ) จำกัด.
- สมบุญรณ์ แก่นตะเคียน. (2525). *สมุดเพชรบุรี 2525*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.
- สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2550). *คู่มือการพัฒนาและประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ.
- เสยย์ เกิดเจริญ. (2542). *พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับเมืองเพชรบุรี*. เพชรบุรี: บริษัท เพชรภูมิการพิมพ์ จำกัด.
- สายันตร์ ไพชาญจิตร. (2547). *การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมในงานพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: โครงการโบราณคดีชุมชน ภาควิชาการพัฒนาชุมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อิโคโมสไทย. (2550). *การท่องเที่ยวและการพัฒนามรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างยั่งยืนในแนวทางการข้ามศาสตร์*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- David, W. H. (1993). *Passport: an introduction to the travel and tourism industry*. N.P. South Western Publishing.

- Department of International Training Center. United Nations. (1981).
- Farahani. H. Z. and Musa G. (2008) *Residents' attitude and perception towards tourism development: A case study of Masooleh, Iran*. Elsevier.
- Girard, L. F. and Nijkamp, P. (2009). *Cultural Tourism and Sustainable Local Development*. England: Ashgate.
- Richards, G. (2007). *Cultural tourism: global and local perspectives*. New York: The Haworth Hospitality Press.
- Reid, N. J. (2002). *Community Participation: How People Power Brings Sustainable Benefits to Communities*. USDA Rural Development, Office of Community Development.
- United Nation Development Programme (UNDP). (2003). *Thailand Human Development Report 2003*. Bangkok.

บทความในวารสาร หนังสือพิมพ์ สารานุกรม

- กุลธิดา สามะพุทธิ. (กรกฎาคม-กันยายน 2544). "การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม: ทางเลือกใหม่ของการเดินทาง". *จุลสารการท่องเที่ยว*, 3, 38.
- นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว. (ตุลาคม-ธันวาคม 2534). หม้อตาลเมืองเพชรบุรี. *เมืองโบราณ*, 17(1), 111-121.
- ประเวศ วะสี. (กรกฎาคม-กันยายน 2544). การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. *จุลสารการท่องเที่ยว*, 3, 5-10.
- ภราเดช พยัฆวิเชียร. การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว. *เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการเรื่อง "เที่ยวพิพิธภัณฑสถานสร้างสรรค์การเรียนรู้ เชิดชูวัฒนธรรม"*. 2544
- รัชตะ ตั้งศิริพัฒน์ และ วิโรจน์ ตั้งเจริญเสถียร. (พฤศจิกายน-ธันวาคม 2546). การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย. *วารสารวิชาการสาธารณสุข*, 865-868.
- ศรัณย์ ทองปาน. (ตุลาคม-ธันวาคม 2534). ไปเมืองเพชรบุรีที่ถิ่นหวาน. *เมืองโบราณ*, 17(1), 9-16.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (ตุลาคม-ธันวาคม 2534). เพชรบุรีกับความเป็นนครประวัติศาสตร์. *เมืองโบราณ*, 17(1), 17-42.

เสนอ นิลเดช. (ตุลาคม-ธันวาคม 2534). งานปูนปั้น เอกศิลป์แห่งเพชรบุรี. *เมืองโบราณ*, 17(1), 81-89.

Hamira Zamani-Farahani and Ghazali Musa. (2008). *Residents' attitudes and perception towards tourism development: A case study of Masooleh, Iran*. Retrieved 7 January 2010 from <http://www.sciencedirect.com>

เอกสารอื่นๆ (วารสารสาระสังเขป วิทยานิพนธ์ เอกสารอื่นๆ ที่ไม่ได้ตีพิมพ์)

จิราวรรณ กาวิลละ. (2544). *ทางเลือกของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม: กรณีศึกษาหมู่บ้านวัวลาย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เนตรชนก นันทิ. (2544). *การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนวัดพระบาทห้วยต้ม อำเภอสี จังหวัดลำพูน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เบญจมา จันทร์. (2545). *แนวทางการพัฒนาตลาดดอนหวาย อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน*. ปริญญาโทมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พิสิฐ เจริญวงศ์. (2542). *พระเจ้าอยู่หัวกับการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม*. เอกสารประกอบการบรรยาย ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร มหาวิทยาลัยศิลปากร 14 กรกฎาคม 2542.

วิชร นันตะยานา, รณิดา ปิงเมือง, วัลทนา ภูมา, ไพรัช โรงสะอาด และบรรเจิด ภูสมศรี. (2549). *แนวทางในการพัฒนาเมืองท่องเที่ยวเกี่ยวกับเมืองอุตสาหกรรม: กรณีศึกษาจังหวัดเชียงราย*. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์, สำนักประสานงานการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ศรายุทธ์ ผลโพธิ์. (2549). *การพัฒนาการท่องเที่ยวทางน้ำ: กรณีศึกษาเส้นทางแม่น้ำเจ้าพระยาระหว่างกรุงเทพมหานครถึงพระนครศรีอยุธยา*. ปริญญาวิทยาศาสตรดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ศศิธร รุ่งกิจเลิศสกุล และคณะ. (2550). *แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสปาจากแหล่งน้ำแร่ธรรมชาติในจังหวัดเชียงราย*. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ชุดโครงการพัฒนาและ

จัดการท่องเที่ยวเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืนกลุ่มล้านนา จังหวัดเชียงราย, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

อัญชลี รุ่งชัยยันต์. (2545). การพัฒนาการท่องเที่ยวทางเรือล่องแม่น้ำแม่ปิง: กรณีศึกษาเส้นทางวัดชัยมงคล-ท่าหลุก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สัมภาษณ์

กอบแก้ว ไชยสมนึก. คณะกรรมการชุมชนวัดเกาะ. สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2553.

ปิยพร ทรัพย์มนตรี. คณะกรรมการชมรมอนุรักษ์วัดไผ่ล้อม. สัมภาษณ์, 8 กุมภาพันธ์ 2553.

ผู้ดูแลพระรามราชนิเวศน์. สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2553.

พระครูปริยธรรมวัติ. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดมหาธาตุ. สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2553.

พระครูวัชรสุวรรณาท. ผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดใหญ่สุวรรณาราม รองเจ้าคณะอำเภอจังหวัดเพชรบุรี. สัมภาษณ์, 13 พฤษภาคม 2553.

พระชมภู เงินทอง. ดูแลรับผิดชอบด้านการต้อนรับหมู่คณะและบรรยายข้อมูลเกี่ยวกับวัดวัดลับปลาชัย. สัมภาษณ์, 12 พฤษภาคม 2553.

พระอธิการศราวุธ สุทฺธิโส. เจ้าอาวาสวัดกำแพงแดง. สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2553.

พระอธิการสมยศ ปริสุทฺโธ. เจ้าอาวาสวัดพระทรง. สัมภาษณ์, 12 พฤษภาคม 2553.

ยุพดี รักษ์เจียม. คณะกรรมการชุมชนหน้าพระลาน. สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2553.

วิฑูรย์ คุ่มหอม. นักวิชาการอิสระ. สัมภาษณ์, 6 กรกฎาคม 2552.

ไวพจน์ น้อยจรัส. ประธานชุมชนวิหารใหญ่-ไตรโลก. สัมภาษณ์, 19 มีนาคม 2553.

สมใจ ผิวผ่อง. ประธานชุมชนพระปรางค์. สัมภาษณ์, 8 เมษายน 2553.

เสริม พูลเกิด. คณะกรรมการมูลนิธิเกาะแก้วสุทธาราม วัดเกาะ. สัมภาษณ์, 28 มีนาคม 2553.

ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

จังหวัดเพชรบุรี. เกี่ยวกับแนวนโยบาย ทิศทางการพัฒนา และแนวทางการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ของจังหวัดเพชรบุรี. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2552, จาก

http://www.phetchaburi.go.th/data/stucker51_2.pdf

กิจกรรมและประเพณีของจังหวัดเพชรบุรี. เกี่ยวกับกิจกรรมและประเพณีของจังหวัดเพชรบุรี.

สืบค้นเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2552, จาก [http://www.phetchaburi-](http://www.phetchaburi-travelguide.in.th/THAI/festival-celebrations.php)

[travelguide.in.th/THAI/festival-celebrations.php](http://www.phetchaburi-travelguide.in.th/THAI/festival-celebrations.php)

การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย. เกี่ยวกับการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย. สืบค้นเมื่อวันที่

3 กรกฎาคม 2552, จาก <http://www.serd.ait.ac.th/ump/html/st.htm>

แผนพัฒนาจังหวัดเพชรบุรี พ.ศ. 2553-2556. เกี่ยวกับการพัฒนาเมืองเพชรบุรีด้านการท่องเที่ยว.

สืบค้นเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2552,

http://www.phetchaburi.go.th/data/plan53_56.pdf

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. เกี่ยวกับจำนวนประชากรในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี.

สืบค้นเมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2552, จาก

http://www.dopa.go.th/xstat/p5176_05.html

ภาพการสัญจรในแม่น้ำเพชรบุรีเมื่อครั้งอดีต, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2554, จาก

<http://www.212cafe.com/freewebboard/view.php?user=stu40&id=24>

ภาพการทำกระบอกน้ำตาลของชาวบ้านในอดีต, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2554 จาก,

<http://www.212cafe.com/freewebboard/view.php?user=stu40&id=24>

ภาพประเพณีการแห่เรือองค์ของเมืองเพชรบุรี, สืบค้นเมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2554, จาก

<http://www.oknation.net/blog/peekung/2009/10/15/entry-1/comment>

สำนักหอสมุด

ภาคผนวก

สำนักหอสมุด

ภาคผนวก ก

โครงคำถามในการสัมภาษณ์ชุมชน

1. ข้อมูลพื้นฐานของผู้ที่ให้การสัมภาษณ์

- ชื่อ-สกุล
- บทบาทหน้าที่ภายในชุมชน

2. คำถามในการสัมภาษณ์

1. แม่น้ำเพชรบุรีจากอดีตถึงปัจจุบันเป็นอย่างไรบ้างในด้านต่างๆ เหล่านี้
 - 1.1 ด้านการคมนาคม
 - 1.2 ด้านการอุปโภค, บริโภค
 - 1.3 ด้านวัฒนธรรม, ประเพณี
2. ทรัพยากรทางวัฒนธรรมริมสองฝั่งแม่น้ำเพชรบุรีมีอะไรบ้าง
3. จุดเด่นของชุมชนของท่านมีอะไรบ้าง
4. กิจกรรมภายในชุมชนของท่านมีอะไรบ้างในด้านเหล่านี้
 - 4.1 กิจกรรมทางด้านวัฒนธรรม
 - 4.2 กิจกรรมทางด้านสังคม
5. คนในชุมชนมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนอย่างไรบ้าง
6. การท่องเที่ยวภายในชุมชนเป็นอย่างไร
7. ปัจจุบันชุมชนมีการจัดการท่องเที่ยวด้านใดบ้าง
8. ปัจจุบันชุมชนมีการจัดการท่องเที่ยวอย่างไร
9. ใครเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดการการท่องเที่ยวภายในชุมชน
10. เคยมีการท่องเที่ยวทางเรือในแม่น้ำเพชรบุรีหรือไม่
11. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรหากมีการพัฒนาการท่องเที่ยวทางเรือในแม่น้ำเพชรบุรี
12. ในความคิดเห็นของท่านการพัฒนาการท่องเที่ยวทางเรือในแม่น้ำเพชรบุรีจะทำให้วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนได้รับความสนใจจากคนภายนอกมากขึ้นหรือไม่
13. ท่านคิดว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวทางเรือในแม่น้ำเพชรบุรีจะทำให้คนชุมชนเกิดความรักและหวงแหนในทรัพยากรวัฒนธรรมของท้องถิ่นหรือไม่

14. ถ้าหากมีการพัฒนาการท่องเที่ยววัฒนธรรมพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำเพชรบุรี ชุมชนต้องการมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ เหล่านี้อย่างไรบ้าง
 - 14.1 ด้านการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว
 - 14.2 ด้านบริการทางการท่องเที่ยว
 - 14.3 ด้านการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว
 - 14.4 ด้านการจำหน่ายของที่ระลึก
15. ในความคิดเห็นของท่านหากมีการท่องเที่ยวทางเรือจะก่อให้เกิดการกระจายรายได้ภายในท้องถิ่นหรือไม่
16. ท่านคิดว่ารูปแบบการท่องเที่ยวทางเรือในแม่น้ำเพชรบุรีควรเป็นอย่างไร
17. ท่านคิดว่าอะไรคือปัญหาของการพัฒนาการท่องเที่ยวทางเรือในแม่น้ำเพชรบุรี
18. ท่านคิดว่าอะไรคืออุปสรรคของการพัฒนาการท่องเที่ยวทางเรือในแม่น้ำเพชรบุรี
19. ท่านคิดว่าการฟื้นฟูการท่องเที่ยวทางเรือจะส่งผลกระทบต่อชุมชนหรือไม่อย่างไร
20. ข้อเสนอแนะของท่านต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำเพชรบุรี

ชำนาญกหอสมุด

ภาคผนวก ข

โครงคำถามในการสัมภาษณ์แหล่งท่องเที่ยว

1. ข้อมูลพื้นฐานของผู้ที่ให้การสัมภาษณ์

- ชื่อ-สกุล
- หน้าที่รับผิดชอบต่อแหล่งท่องเที่ยว

2. คำถามในการสัมภาษณ์

1. ภาพรวมของการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเป็นอย่างไรบ้าง
2. จุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวมีอะไรบ้าง
3. ทางแหล่งท่องเที่ยวมีการจัดการการท่องเที่ยวด้านต่างๆ เหล่านี้อะไรบ้าง
 - 3.1 ด้านการบริการทางการท่องเที่ยว
 - 3.2 ด้านสิ่งแวดล้อมความสะอาด
4. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรหากมีการพัฒนาการท่องเที่ยวเร็วในแม่น้ำเพชรบุรี
5. ท่านคิดว่าอะไรคือปัญหาต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวทางเรือในแม่น้ำเพชรบุรี
6. ท่านคิดว่าอะไรคืออุปสรรคของการพัฒนาการท่องเที่ยวทางเรือในแม่น้ำเพชรบุรี
7. ถ้าหากมีการพัฒนาการท่องเที่ยวทางเรือในแม่น้ำเพชรบุรีท่านจะให้ความร่วมมือด้านต่าง ๆ เหล่านี้อะไรบ้าง
 - 7.1 ด้านการจัดการพื้นที่
 - 7.2 ด้านสิ่งแวดล้อมความสะอาด
 - 7.3 ด้านภูมิทัศน์
 - 7.4 ด้านบริการทางการท่องเที่ยว
8. ท่านคิดว่ารูปแบบการท่องเที่ยวทางน้ำควรเป็นอย่างไร
9. ในความคิดเห็นของท่านการพัฒนาการท่องเที่ยวทางเรือในแม่น้ำเพชรบุรีจะทำให้นักท่องเที่ยวสนใจงานศิลปะของแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้นหรือไม่
10. ข้อเสนอแนะของท่านต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำเพชรบุรี

ภาคผนวก ค

ตารางเปรียบเทียบความคิดเห็นของตัวแทนชุมชนและผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวที่มีต่อ
การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี

ความคิดเห็นต่อการพัฒนา เส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรม แม่น้ำเพชรบุรี	ความคิดเห็นของตัวแทนชุมชน	ความคิดเห็นของผู้ดูแลแหล่ง ท่องเที่ยว
1. ความคิดเห็นต่อการพัฒนา เส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำ เพชรบุรี	- ตัวแทนชุมชนมีความคิดเห็นที่ สอดคล้องกัน คือ สนับสนุนและเห็น ด้วยกับการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว วัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี	- ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวมีความ คิดเห็นที่แตกต่างกัน ดังนี้ 1. การพัฒนาเส้นทาง ท่องเที่ยวจะส่งผลดีต่อ เศรษฐกิจและก่อให้เกิดการ กระจายรายได้เข้าสู่ชุมชน 2. หากมีการพัฒนาเส้นทาง ท่องเที่ยวเท่ากับได้ช่วย รักษาศิลปะ วัฒนธรรม ของเมืองเพชรบุรี 3. การพัฒนาเส้นทาง ท่องเที่ยวจะส่งผลดีต่อ แม่น้ำเพชรบุรี ผู้คนจะได้ หันมาใส่ใจแม่น้ำเพชรบุรี กันมากขึ้น 4. ก่อนการพัฒนาเส้นทาง ท่องเที่ยวต้องพัฒนา บุคคลากรที่เกี่ยวข้องกับ การพัฒนาเสียก่อน
2. ความสนใจของคนเพชรบุรีและ นักท่องเที่ยวต่อศิลปวัฒนธรรม ของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยว เมื่อ มีการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว วัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี	- ตัวแทนชุมชนมีความคิดเห็นว่าการ พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวจะทำให้ ศิลปวัฒนธรรมของเพชรบุรีเป็นที่รู้จักมาก ขึ้น เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยม มาชม ชาวบ้านก็จะเกิดความภาคภูมิใจใน ตัวเองและภาคภูมิใจในถิ่นฐานของตน เพราะศิลปวัฒนธรรม มรดกวัฒนธรรม ของเมืองเพชรบุรีคนต่างถิ่นยังเข้ามาดู	- ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวมีความ คิดเห็นที่สอดคล้องกัน คือ การพัฒนา เส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำ เพชรบุรีจะเป็นอีกเส้นทางเลือกหนึ่ง ของการท่องเที่ยวที่จะช่วยส่งเสริม และมีส่วนทำให้คนหันมาสนใจใน ศิลปวัฒนธรรมของเมืองเพชรบุรีกันมาก ขึ้น

3. ความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว	<p>- ชุมชนต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทั้งหมด 4 ด้านด้วยกัน คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ด้านการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว 2. ด้านบริการทางการท่องเที่ยว 3. ด้านการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว 4. ด้านการจำหน่ายของที่ระลึก 	<p>- ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวทั้งหมด 3 ด้านด้วยกัน คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก 2. ด้านการจัดการภูมิทัศน์ 3. ด้านการบริการทางการท่องเที่ยว
4. ความคิดเห็นของชุมชนต่อการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวที่มีผลต่อการกระจายรายได้ภายในชุมชน	<p>- ตัวแทนชุมชนแสดงความคิดเห็นในประเด็นนี้ว่า การท่องเที่ยวจะเป็นอีกทางหนึ่งในการกระจายรายได้เข้าสู่ชุมชน โดยที่คนในท้องถิ่นจะได้ไม่ต้องไปทำงานที่อื่น เมื่อมีการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชาวบ้านในชุมชนจะได้นำผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ และนำสินค้ามาจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยวได้อีกทาง</p>	<p>- ไม่ได้สัมภาษณ์ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวในประเด็นนี้</p>
5. รูปแบบเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี	<p>- ตัวแทนชุมชนเสนอรูปแบบทางการท่องเที่ยวไว้ว่าควรเป็นการท่องเที่ยววัฒนธรรม เนื่องจากจุดขายหลักของเมืองเพชรบุรี คือ ศิลปะวัฒนธรรมของชุมชนและวัดวาอารามต่าง ๆ โดยควรจัดเป็นรายการนำเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนและจุดที่สำคัญในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี</p> <p>โดยสามารถศึกษารูปแบบของเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมทางน้ำที่ประสบความสำเร็จเพื่อนำมาปรับใช้ในการพัฒนา อาทิ อัมพวา ตลาดน้ำตลิ่งชัน ตลาดน้ำคลองลัดมะยม เป็นต้น</p>	<p>- ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวให้ความคิดเห็นถึงรูปแบบทางการท่องเที่ยววัฒนธรรมว่าควรเป็นการล่องเรือเพื่อชมวิถีชีวิตของผู้คนบริเวณริมสองฝั่งแม่น้ำเพชรบุรี ทรัพยากรวัฒนธรรมริมสองฝั่งแม่น้ำเพชรบุรี โดยสามารถเริ่มได้จากหลายจุดทั้งจากพระรามราชนิเวศน์หรือบริเวณหลังจวนผู้ว่าก็ได้ ทั้งนี้ควรทำท่าเรือ จุดสำหรับขึ้น-ลงเรือ รวมถึงด้านการขนส่ง</p>
6. ปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว	<p>- ตัวแทนชุมชนมีความคิดเห็นว่าเป็นสิ่งที่อาจจะปัญหาและอุปสรรค</p>	<p>- ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยวมีความคิดเห็นว่าเป็นปัญหา</p>

<p>วัฒนธรรมแม่น้ำเพชรบุรี</p>	<p>ของการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ปัญหาปริมาณน้ำในแม่น้ำเพชรบุรี 2. ปัญหาทางด้านบุคลากรในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว 3. ปัญหาความร่วมมือจากรัฐในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว 	<p>และอุปสรรคของการพัฒนา เส้นทางท่องเที่ยว คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ปัญหาปริมาณน้ำในแม่น้ำเพชรบุรี 2. ปัญหาผู้นำในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว 3. ปัญหาของแหล่งท่องเที่ยว
<p>7. ผลกระทบของการพัฒนา เส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมแม่น้ำ เพชรบุรีที่จะมีต่อชุมชน</p>	<p>- ชุมชนมีความคิดเห็นในด้านนี้ ทั้งหมด 2 ประเด็นด้วยกัน คือ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. ผลกระทบทางด้านบวก การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแม่น้ำเพชรบุรีจะเป็นเหมือนดึงอดีตกลับเข้ามาปัจจุบัน โดยจะส่งผลดีในด้านเศรษฐกิจ ช่วยส่งเสริมให้ศิลปะ วัฒนธรรมของเมืองเพชรบุรีให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น 2. ผลกระทบทางด้านลบ จะส่งผลกระทบในด้านของสภาวะแวดล้อม เช่น มลภาวะทางเสียงถ้าหากใช้เรือที่มีเครื่องยนต์รบกวนถึงปัญหาจากขยะ 	<p>- ไม่ได้สัมภาษณ์ผู้ดูแลแหล่ง ท่องเที่ยวในประเด็นนี้</p>

ภาคผนวก ง

แผนผัง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนวัดเกาะ

ขนมกวนเคี้ยวพระ : ขนมกวนเคี้ยวพระ หรือ ขนมกวนเคี้ยวพระ เป็นขนมที่ขึ้นชื่อของวัดเกาะที่มีชื่อเสียงมานานกว่า 100 ปีแล้ว ชาวพระบุรีรัมย์หรือเมืองโคงจึงมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่เรียบง่าย ชอบอาชีพเกษตรกรรม โดยเฉพาะการรับจ้างรับซื้อผลไม้สดตามสวนผลไม้ต่าง ๆ เมื่อถึงเดือนธันวาคมหรือธันวาคมถึงต้นเดือนกุมภาพันธ์ของปี ชาวพระบุรีรัมย์จะนำผลไม้สดมาทำขนมกวนเคี้ยวพระหรือขนมกวนเคี้ยวพระ ซึ่งจะมีรสชาติอร่อย หอมหวานนุ่มลิ้น มีส่วนผสมของผลไม้สดและน้ำตาลทรายขาวละเอียดเป็นสัดส่วนที่เหมาะสมที่สุดของขนมกวนเคี้ยวพระชนิดนี้ให้ได้ลิ้มรสไปทั่วทั้งในชุมชน วัดเกาะจึงถือเป็นสุดยอดขนมกิน อร่อย ชื่นชมขนานนามกันว่านี่เป็นขนมหวานที่ชาวพระบุรีรัมย์หรือชาวเมืองโคงจะลิ้มรสกันเป็นประจำ

วัดเกาะ : วัดเกาะหรือวัดพระธาตุเมืองโคง เป็นวัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของเมืองโคงมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย วัดเกาะมีพื้นที่ประมาณ 100 ไร่เศษ มีพระประธานปางสมาธิประดิษฐานอยู่ในอุโบสถขนาดใหญ่ที่สวยงามและเก่าแก่ มีพระพุทธรูปปางสมาธิประดิษฐานอยู่ในอุโบสถและพระพุทธรูปปางสมาธิประดิษฐานอยู่ในอุโบสถ

วัดพระธาตุเมืองโคง : วัดพระธาตุเมืองโคง หรือ วัดพระธาตุเมืองโคง เป็นวัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของเมืองโคงมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย วัดพระธาตุเมืองโคงมีพื้นที่ประมาณ 100 ไร่เศษ มีพระประธานปางสมาธิประดิษฐานอยู่ในอุโบสถขนาดใหญ่ที่สวยงามและเก่าแก่ มีพระพุทธรูปปางสมาธิประดิษฐานอยู่ในอุโบสถและพระพุทธรูปปางสมาธิประดิษฐานอยู่ในอุโบสถ

แผนที่ : แสดงรายละเอียดหรือภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนวัดเกาะ

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ชุมชนวัดเกาะ
อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

โทร : 043-448777 โทร : 043-448778 โทร : 043-448779
E-mail : info@wattakae.com

ชุมชนวัดเกาะ

จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดโคงได้ชื่อว่าเป็นเมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของเมืองโคงมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ชุมชนวัดเกาะหรือชุมชนวัดพระธาตุเมืองโคงเป็นชุมชนที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของเมืองโคงมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ชุมชนวัดเกาะหรือชุมชนวัดพระธาตุเมืองโคงมีพื้นที่ประมาณ 100 ไร่เศษ มีพระประธานปางสมาธิประดิษฐานอยู่ในอุโบสถขนาดใหญ่ที่สวยงามและเก่าแก่ มีพระพุทธรูปปางสมาธิประดิษฐานอยู่ในอุโบสถและพระพุทธรูปปางสมาธิประดิษฐานอยู่ในอุโบสถ

วิถีชีวิตชุมชน : วิถีชีวิตของชาวเมืองโคงหรือชาวเมืองโคงมีความเรียบง่าย ชอบอาชีพเกษตรกรรม โดยเฉพาะการรับจ้างรับซื้อผลไม้สดตามสวนผลไม้ต่าง ๆ เมื่อถึงเดือนธันวาคมหรือธันวาคมถึงต้นเดือนกุมภาพันธ์ของปี ชาวพระบุรีรัมย์จะนำผลไม้สดมาทำขนมกวนเคี้ยวพระหรือขนมกวนเคี้ยวพระ ซึ่งจะมีรสชาติอร่อย หอมหวานนุ่มลิ้น มีส่วนผสมของผลไม้สดและน้ำตาลทรายขาวละเอียดเป็นสัดส่วนที่เหมาะสมที่สุดของขนมกวนเคี้ยวพระชนิดนี้ให้ได้ลิ้มรสไปทั่วทั้งในชุมชน วัดเกาะจึงถือเป็นสุดยอดขนมกิน อร่อย ชื่นชมขนานนามกันว่านี่เป็นขนมหวานที่ชาวพระบุรีรัมย์หรือชาวเมืองโคงจะลิ้มรสกันเป็นประจำ

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

วัดเกาะ : วัดเกาะหรือวัดพระธาตุเมืองโคง เป็นวัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของเมืองโคงมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย วัดเกาะมีพื้นที่ประมาณ 100 ไร่เศษ มีพระประธานปางสมาธิประดิษฐานอยู่ในอุโบสถขนาดใหญ่ที่สวยงามและเก่าแก่ มีพระพุทธรูปปางสมาธิประดิษฐานอยู่ในอุโบสถและพระพุทธรูปปางสมาธิประดิษฐานอยู่ในอุโบสถ

วัดพระธาตุเมืองโคง : วัดพระธาตุเมืองโคง หรือ วัดพระธาตุเมืองโคง เป็นวัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของเมืองโคงมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย วัดพระธาตุเมืองโคงมีพื้นที่ประมาณ 100 ไร่เศษ มีพระประธานปางสมาธิประดิษฐานอยู่ในอุโบสถขนาดใหญ่ที่สวยงามและเก่าแก่ มีพระพุทธรูปปางสมาธิประดิษฐานอยู่ในอุโบสถและพระพุทธรูปปางสมาธิประดิษฐานอยู่ในอุโบสถ

ชุมชนวัดเกาะ

อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์

โทร : 043-448777 โทร : 043-448778 โทร : 043-448779
E-mail : info@wattakae.com

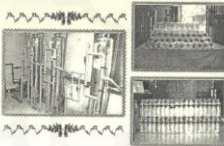
ภาคผนวก จ

แผ่นพับ ชุมชนพระปรางค์

การพัฒนาผลิตภัณฑ์

การพัฒนาผลิตภัณฑ์น้ำดื่ม “ตราพระปรางค์” มีการพัฒนาอย่างเป็นระบบ เมื่อได้รับงบประมาณจะขยายการผลิต และพัฒนาการควบคุมคุณภาพของผลิตภัณฑ์เป็นระยะดังนี้

1. งบประมาณโครงการเศรษฐกิจพอเพียง 300,000 บาท ผลิตภัณฑ์ชนิดแก้ว (11 มิถุนายน 2550)
2. งบประมาณโครงการอู่ดี มีสุข 350,000 บาท ผลิตภัณฑ์ชนิดขวด (4 มกราคม 2551)
3. งบประมาณโครงการ SML 350,000 บาท จัดซื้อเครื่องบดปิ้งและเครื่องแพ็คโฮลดี โนมตี (29 ธันวาคม 2551)
4. งบประมาณ โครงการชุมชนพอเพียง SML 350,000 บาท กำลังดำเนินการขอซื้อบรรจุภัณฑ์ส่งบริการลูกค้า

ประมวลภาพกิจกรรม

ชุมชนพระปรางค์

ชุมชนจะเลิกฟ้า อยู่ที่คำของคน

เลขที่ 106 ในวัดหลักพลายชัย
ถนนดำเนินเกษม ตำบลคลองกระแชง
อำเภอบึงเมือง จังหวัดนครสวรรค์
โทร. 0-3242-6120

ชุมชนพระปรางค์

ชุมชนพระปรางค์ เทศบาลเมืองเพชรบุรี จัดตั้งขึ้นตามนโยบายของกระทรวงมหาดไทย ที่กำหนดให้เทศบาลส่งเสริมให้ประชาชนในเขตเทศบาล ซึ่งเป็นชุมชนเมือง ได้มีการรวมกลุ่มเพื่อร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมแก้ไขปัญหาของชุมชนในรูปแบบของชุมชนย่อย ซึ่งอาจแบ่งตามสภาพพื้นที่หรือรวมกลุ่มตามสังคมนิยม

ชุมชนพระปรางค์ ตั้งอยู่เลขที่ 106 ถนนดำเนินเกษม ตำบลคลองกระแชง อำเภอบึงเมือง จังหวัดเพชรบุรี บริเวณพื้นที่วัดหลักพลายชัยพื้นที่เป็นที่ดินเดิมเป็นพื้นที่ของชุมชนที่เทศบาลเมืองเพชรบุรีได้ขอเช่ามาตั้งแต่ปี 2549

ตราสัญลักษณ์ “พระปรางค์” ได้มาจากพระปรางค์ที่หออด วัดมหาธาตุวรวิหาร (เขตชุมชนพระปรางค์) สันนิษฐานว่าเดิมเป็นทวารบาลในสมัยของ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ปัจจุบันได้มีการบูรณะ ก่ออิฐฉาบปูน ประกอบด้วยปรางค์องค์ใหญ่ สูง 42 เมตร ถัดมาบริเวณที่ตั้งที่วัดพระปรางค์องค์เล็กซึ่งอยู่ภายในบริเวณพระบรมสารีริกธาตุในสกุลพระโขนง

เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2551 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จมาทอดฉัตรทองคำบนยอดพระปรางค์

ศูนย์ส่งเสริมอาชีพพัฒนาชุมชนพระปรางค์ (เริ่มดำเนินการ 3 สิงหาคม 2549)

อาคารศูนย์ส่งเสริมอาชีพ “นวดแผนไทย” ชุมชนพระปรางค์ ได้รับงบประมาณจากโครงการ SML 300,000 บาท (ปี 2549) และโครงการยุทธศาสตร์อู่ดี มีสุข 300,000 บาท (ปี 2550)

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมการบำบัดโรควิธีธรรมชาติ เมอแพร่ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับแพทย์แผนไทย และส่งเสริมการมีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่ดีของสมาชิกในชุมชน ทำให้ประชาชนได้ช่วยกันในการรักษาสถานที่สะอาด ถูกสุขลักษณะ บริการด้วยอัธยาศัยเป็นกันเอง บริการสงวนด้วยไม้ดอก ไม้ประดับ สวนสมุนไพร รมรื่นงามตา

โครงการผลิตและจำหน่ายน้ำดื่ม “ตราพระปรางค์” (เริ่มดำเนินการ 11 มิถุนายน 2550)

ชุมชนพระปรางค์ได้รับงบประมาณตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (พพพ.) เป็นเงิน 300,000 บาท (ปี 2550) คณะกรรมการตกลงกันขอไปใช้สร้างผลิตภัณฑ์น้ำดื่มเป็นสินค้าชุมชน (หนึ่งผลิตภัณฑ์ หนึ่งชุมชน)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อผลิตน้ำดื่มที่สะอาดในกรณีบริโภค และจัดจำหน่าย
2. เพื่อสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ของชุมชนและประชาชนในชุมชน
3. เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชน และสมาชิกในชุมชน
4. ชุมชนมีผลิตภัณฑ์เป็นสินค้า O-Top ของชุมชน
5. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและท้องถิ่น

กรรมวิธีการผลิต

น้ำดื่มชุมชนพระปรางค์ ใช้เครื่องกรองน้ำ ที่มีระบบกรองที่ได้สะอาดมากที่สุด เรียกว่า การกรองโดยระบบ RO ซึ่งระบบ RO สามารถกรองได้ละเอียดถึง 0.0001 ไมครอน และได้รับเครื่องหมาย อย. รับรองถูกต้อง

ภาคผนวก ฉ

แผนผัง วัดกำแพงแลง

WAT KAMPANG LANG

Wat Kampang Lang is situated in Tarab district, Phetchaburi province. The main construction in Wat Kampang Lang is the temple in Mahayana style which had aged since 18th B.E. Architecture style display the influence of Khmer Art in Bayon style which is the same age a Chavornan the seventh reign. These constructions were built from late site stucco motifs in composed of a main shrine and four different directions with a wall surrounding.

Main Shrine is situated in the middle of the other four directions. It had recessed square layout with four directions entrance. Above the entrances were awchaya. The land and the public were completely destroyed. Assumed that there was a portico in every direction to go with the other four shrines. Main shrine itself was composed of the ground, the building and the top. The ground was built three stories double up. The building was recessed square layout to go with the ground. The Southern and the Western side of the main shrine still remain some of stucco motifs. The top was completely destroyed, but still remained that was built five stories descending order. The lotus statue was in the top.

The Southern Shrine is situated in the same direction as the main shrine and the Northern shrine. It had recessed square layout. The Eastern portico was the entrance. There was an idol establish in the Western portico. In the Northern and the Southern portico have the stucco motifs sculpture inside the arch. The top was built five stories descending order.

The Northern Shrine was built in the same style as the Southern shrine. It had recessed square layout. The Eastern portico and the building were destroyed from the top, but still remain the shape of the shrine with the stucco motifs at the Northern direction.

The Eastern Shrine It had recessed square layout with the portico in the four directions. The portico was two stories descending order. Each side of the portico was the faked window with the Mahad balustrade. One side of the wall was half carved to show the Mahad balustrade. (Bayon art character) There was

the entrance only on the Eastern and the Western side. For the Northern and the Southern was the faked entrance. Above the roof had the Baralee in triangle shape, which made of late site surrounding.

The Western Shrine is situated behind the main shrine in the same direction as the Eastern shrine. Only the ground and some of the building were still remaining. In the beginning, should have the same layout of the Northern and the Southern shrine.

The Fine Art Department was excavating in B.E. 2530 (1987). They were found some idol sculptures that are Bodhisattva Awalkitmanu bearing the incense, Nak Phok sculpture of the Buddha, Bodhisattva Awalkitmanu and Prachaya Pramita in Bayon art character. They had aged since 18th B.E.

The wall was built from late site surrounding the historical monument in square layout. The characteristic of the wall consists of the outer platform having both the interior and exterior texture.

The pathway between the main shrine and the Eastern shrine was excavated which assume that there should have the other pathway in the ochestra.

In the present, the main shrine in establishing the late site sculpture of the Buddha in Ayuthaya period, from Wat Kudee Thong, Mueang district, Phetchaburi province, (B.E. 2498). The Southern shrine is established the receding Buddha and the other sculpture of the Buddha. The Fine Art Department was announced to register Wat Kampang Lang to be National Historical Monument in the Government Gazette issue 52nd, chapter 76th at March 8th, 1935 (B.E. 2478).

กรุ๊ปถ่ายภาพ แสงฤทธิ์สงฆ์

ชมรมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โทร. 023-417892

วัดกำแพงแลง

Wat Kampang Lang

๕๕ ถนนโพธิ์ทอง ตำบลท่าราบ อำเภอเมืองเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี พระอริการศารทูล สุขขีโล เจ้าภาวาล โทรจัมพ์ ๕๕ เท็กซ์ ๐-๕๒๕๐-๐๕๕๐, ๐-๕๒๕๐-๕๖๕๕ มือถือ ๐๘-๖๖๐๕-๑๒๒๕

44 Pokarong Rd. Tarab District, Phetchaburi, Thailand. Tel. & Fax 0-3840-0490, 0-3848-5665 Mobile 08-6606-3183

วัดกำแพงแลง

ตั้งอยู่ในเขตตำบลท่าราบ อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งตั้งอยู่ภายในวัดกำแพงแลงและวัดศาลาเสนาในเขตเทศบาล เมืองเก่าเพชรบุรี มีประตูทางเข้า 4 ประตู ประกอบด้วย ประตูทิศเหนือ ประตูทิศใต้ ประตูทิศตะวันออก และประตูทิศตะวันตก ซึ่งอยู่บริเวณสี่แยกถนนเจ้าพระยาถนน ๓๕ และถนนเจ้าพระยา ศาลาเสนาและที่ตั้งศาลาเสนาและประตูทิศตะวันออกอยู่บริเวณประตูหน้า ๓ องค์ และประตูทิศใต้ ๓ องค์ มีกำแพงศิลาแลงล้อมรอบวัด

ปราสาทประธาน

มีอยู่ตรงกลางระหว่างปราสาททิศใต้ เป็นปราสาทชั้นสูง มีผนังและประตูสี่ทิศและประตู ๕ ประตูทางเข้าสี่ด้าน เหนือประตูเป็นรูปสิงห์ ขันหลังและหน้าปัดรูปสัตว์ที่คล้ายกันอยู่บริเวณชั้นบนของปราสาทสี่ด้าน องค์ปราสาทมีประตูสองด้านทางด้านทิศเหนือและด้านตะวันออก มีประตูทางเข้าทางด้านทิศใต้และด้านตะวันตกอยู่บริเวณชั้นบน มีผนังและประตูสี่ทิศและประตู ๕ ประตูทางด้านทิศเหนือและด้านตะวันออกอยู่บริเวณชั้นบน มีประตูทางเข้าทางด้านทิศใต้และด้านตะวันตกอยู่บริเวณชั้นบน

ปราสาททิศใต้

ตั้งอยู่ในแนวเดียวกับ ๓ องค์ คือ ปราสาทประธาน ปราสาททิศตะวันออกและปราสาททิศใต้ มีผนังรูปสิงห์และประตูสี่ทิศ มีประตูทางเข้าทางด้านทิศเหนือและด้านตะวันตกอยู่บริเวณชั้นบน มีผนังและประตูสี่ทิศและประตู ๕ ประตูทางด้านทิศเหนือและด้านตะวันออกอยู่บริเวณชั้นบน มีประตูทางเข้าทางด้านทิศใต้และด้านตะวันตกอยู่บริเวณชั้นบน

ปราสาททิศเหนือ

ตั้งอยู่ทิศเหนือของปราสาททิศใต้ มีผนังรูปสิงห์และประตูสี่ทิศ มีประตูทางเข้าทางด้านทิศเหนือและด้านตะวันออกอยู่บริเวณชั้นบน มีผนังและประตูสี่ทิศและประตู ๕ ประตูทางด้านทิศเหนือและด้านตะวันออกอยู่บริเวณชั้นบน มีประตูทางเข้าทางด้านทิศใต้และด้านตะวันตกอยู่บริเวณชั้นบน

ปราสาททิศตะวันออก

ตั้งอยู่ในแนวเดียวกับปราสาทประธาน มีผนังรูปสิงห์และประตูสี่ทิศ มีประตูทางเข้าทางด้านทิศเหนือและด้านตะวันออกอยู่บริเวณชั้นบน มีผนังและประตูสี่ทิศและประตู ๕ ประตูทางด้านทิศเหนือและด้านตะวันออกอยู่บริเวณชั้นบน มีประตูทางเข้าทางด้านทิศใต้และด้านตะวันตกอยู่บริเวณชั้นบน

ปราสาททิศตะวันตก

ตั้งอยู่ในแนวเดียวกับปราสาทประธาน มีผนังรูปสิงห์และประตูสี่ทิศ มีประตูทางเข้าทางด้านทิศเหนือและด้านตะวันออกอยู่บริเวณชั้นบน มีผนังและประตูสี่ทิศและประตู ๕ ประตูทางด้านทิศเหนือและด้านตะวันออกอยู่บริเวณชั้นบน มีประตูทางเข้าทางด้านทิศใต้และด้านตะวันตกอยู่บริเวณชั้นบน

กำแพงศิลาแลง

ตั้งอยู่ล้อมรอบวัดและปราสาทประธาน มีผนังรูปสิงห์และประตูสี่ทิศ มีประตูทางเข้าทางด้านทิศเหนือและด้านตะวันออกอยู่บริเวณชั้นบน มีผนังและประตูสี่ทิศและประตู ๕ ประตูทางด้านทิศเหนือและด้านตะวันออกอยู่บริเวณชั้นบน มีประตูทางเข้าทางด้านทิศใต้และด้านตะวันตกอยู่บริเวณชั้นบน

เป้าหมายคือ พ.ศ. ๒๕๖๓) ส่วนปราสาททิศใต้เป็นประตูฐานพระพุทธรูปโดยขุดและพระพุทธรูปอยู่บริเวณชั้นบนปราสาทและประตูสี่ทิศและประตู ๕ ประตูทางด้านทิศเหนือและด้านตะวันออกอยู่บริเวณชั้นบน มีประตูทางเข้าทางด้านทิศใต้และด้านตะวันตกอยู่บริเวณชั้นบน

- ปัจจุบันวัดกำแพงแลง พระอริการศารทูล สุขขีโล เป็นเจ้าอาวาส
- มีกิจกรรมการปฏิบัติธรรม และพิธีบวชเรียนตามพุทธวัน

เวลา ๐๘.๐๐ น. - ๑๗.๐๐ น.
มือถือ ๐๘-๖๖๐๕-๑๒๒๕

แผนที่เส้นทางไปวัดกำแพงแลง (MAP)

วัดกำแพงแลง (Wat Kampang Lang)

จังหวัดเพชรบุรี จำนวน ๑๐,๐๐๐ ๐๖๖ โหล ๕๒,๕๖๖ ๖๖๖
ถนนโพธิ์ทอง ๕๕ เท็กซ์ ๐-๕๒๕๐-๐๕๕๐
มือถือ ๐๘-๖๖๐๕-๑๒๒๕

ภาคผนวก ข

แผ่นพับ พระรามราชานิเวศน์

เปิดประตูสู่วงบ้านป่วน
Welcome to Ban Puen Palace

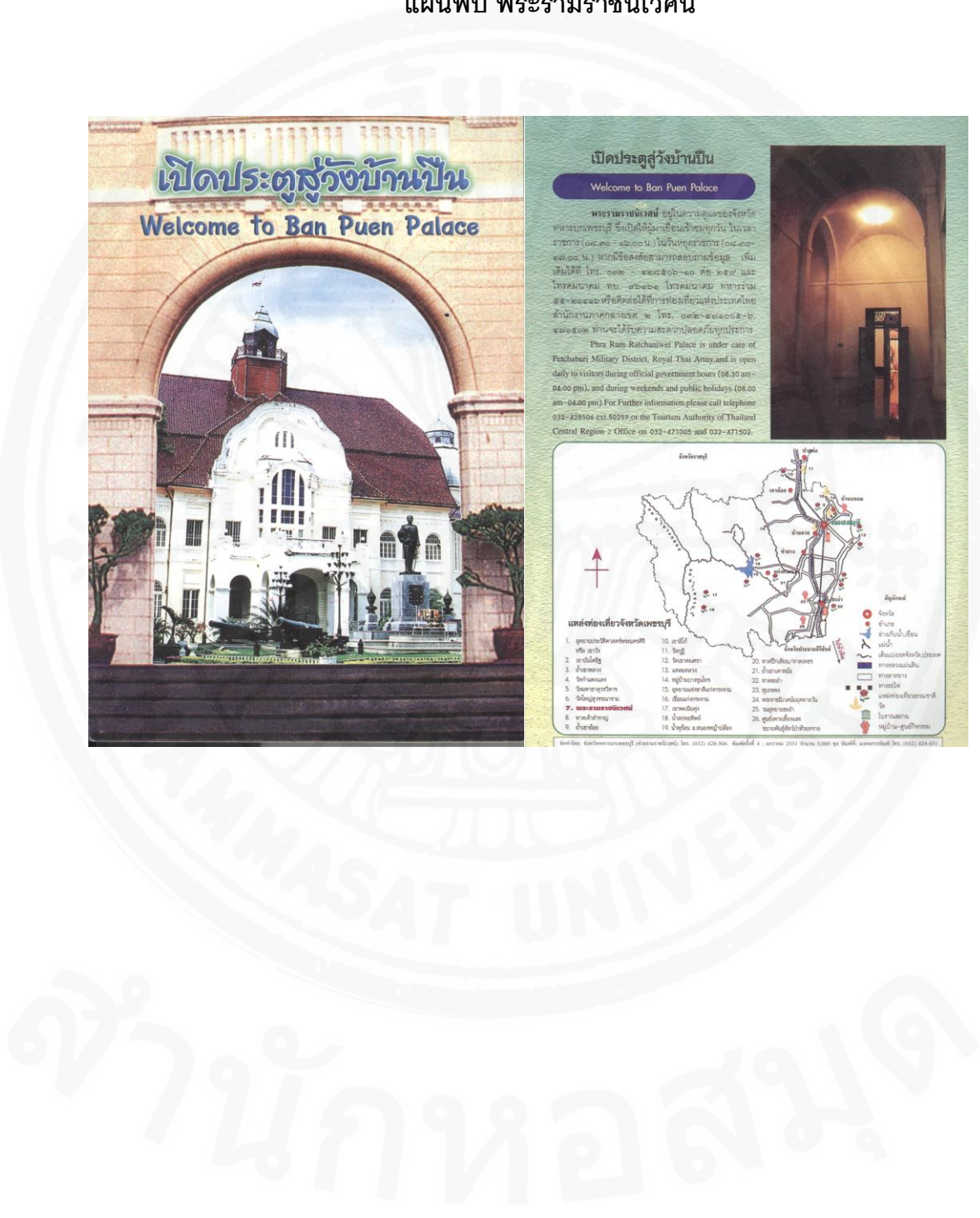
เปิดประตูสู่วงบ้านป่วน
Welcome to Ban Puen Palace

พระรามราชาเนชั่น อยู่ในความดูแลของจังหวัด เพชรบูรณ์ (๐๔.๓๖ - ๑๖.๐๐ น.) ในเขตเทศบาล (๐๘.๓๐ - ๑๖.๐๐ น.) พิกัดที่ตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียง - เป็น เดิมคือ โทร. ๐๓๒ - ๕๖๕๑๐๖-๑๐ คือ ๒๕๖ และ โทรคมนาคม - นท. ๕๖๑๖ โทรคมนาคม โทรร่วม ๕๕-๒๕๕๖ หรือติดต่อในการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคกลางเขต ๒ โทร. ๐๒๒-๕๖๑๐๕๒-๖, ๕๖๑๐๐๐ ท่านจะได้รับความสะดวกปลอดภัยทุกรายการ

Ban Ram Ratchaniwet Palace is under care of Petchaburi Military District, Royal Thai Army, and is open daily to visitors during official government hours (08.30 am- 04.00 pm), and during weekends and public holidays (08.00 am - 04.00 pm). For Further information please call telephone 032-428506 ext.50259, or the Tourism Authority of Thailand Central Region 7 Office on 032-471005 and 032-471502.

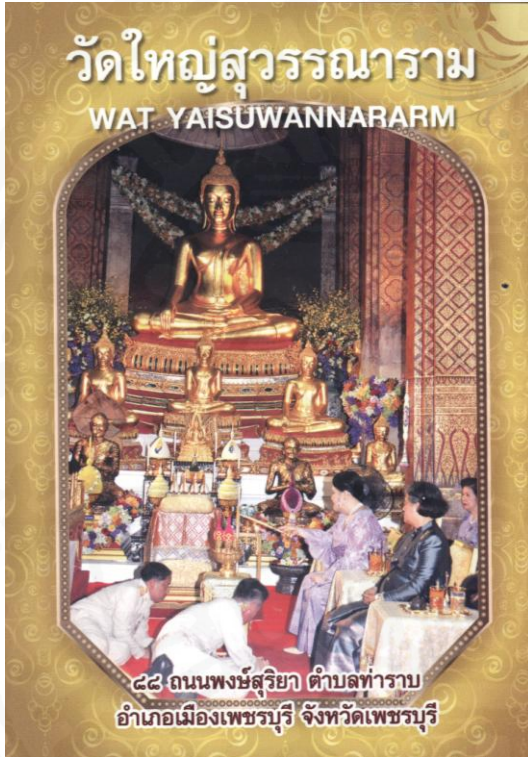
แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบูรณ์

1. อุทยานประวัติศาสตร์มอญศรีสัชนาลัย	10. เขาค้อ	20. เขาค้อเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์
2. เขาค้อ	11. ภูเรือ	21. ภูผาเหล็ก
3. เขื่อนจุฬาภรณ์	12. วัดเขาชะวาง	22. เขาค้อ
4. วัดป่าสัก	13. เขื่อนจุฬาภรณ์	23. เขาค้อ
5. เขื่อนจุฬาภรณ์	14. เขื่อนจุฬาภรณ์	24. เขื่อนจุฬาภรณ์
6. เขื่อนจุฬาภรณ์	15. เขื่อนจุฬาภรณ์	25. เขื่อนจุฬาภรณ์
7. เขื่อนจุฬาภรณ์	16. เขื่อนจุฬาภรณ์	26. เขื่อนจุฬาภรณ์
8. เขื่อนจุฬาภรณ์	17. เขื่อนจุฬาภรณ์	
9. เขื่อนจุฬาภรณ์	18. เขื่อนจุฬาภรณ์	
	19. เขื่อนจุฬาภรณ์	

ภาคผนวก ซ

แผ่นพับ วัดใหญ่สุวรรณาราม

ประวัติการศึกษา

ชื่อ	ปรัชญาพร พัฒนผล
วันเดือนปีเกิด	17 ตุลาคม 2526
วุฒิการศึกษา	ศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์ (เกียรตินิยมอันดับสอง) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ประสบการณ์การทำงาน	มัคคุเทศก์อาสาสมัคร นำชม “บ้าน ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช” เจ้าหน้าที่ต้อนรับและบริการความรู้ ฝ่ายมิวเซียมสยาม สถาบัน พิพิธภัณฑ์การเรียนรู้แห่งชาติ ปฏิบัติงานกิจกรรม ฝ่ายมิวเซียมสยาม สถาบันพิพิธภัณฑ์การ เรียนรู้แห่งชาติ

ชำนาญกหอสมุด